

# **ЗА ВІРУ ПРАВОСЛАВНУ УКРАЇНСЬКУ**



З Б І Р Н И К

1

«Наша Батьківщина»

НЬЮ-Йорк

[diasporiana.org.ua](http://diasporiana.org.ua)

1 9 6 4

## Зміст

о. д-р Володимир Левицький — УНІЙНІ ЕКСПЕРИМЕНТИ	3
Василь Гарбер — QUO VADIS? (КУДИ ИДЕШ?)	21
П. Орлянський — ОСТОРОГА	41
М. С. Полтавець — КИЇВ ЧИ ВАТИКАН?	61
П. Сагайдачний — ПРО СОБОР І ЦЕРКВУ	67
А. Гудовський — НАШЕ СТАВЛЕННЯ ДО ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ	73
Юл. Мовчан — СЛАБЕНЬКИЙ ВИСТУП	76
С. Кравець — ЄДНІСТЬ...	79
о. прот. В. Кудрик — ПОЗА ПЛЕЧИМА ГРЕКО-КАТОЛИКІВ	83
ПРИСЯГА «ЛИЦАРІВ КОЛЮМБА»	86
С. Кравець — АРХИЕРЕРІСЬКА ЗМОВА	89
П. Коструба — СЛОВО ДО «УКР. ПРАВОСЛ. СЛОВА»	92
Ігум. Святослав — ВІДКРИТИЙ ЛИСТ ДО АРХ. МСТИСЛАВА	96
Сергій Кондзерявий-Пастухів — ДО ДЖЕРЕЛ	104
ПЕРЕДСОБОРОВІ БАЖАННЯ	110

# **ЗА ВІРУ ПРАВОСЛАВНУ УКРАЇНСЬКУ**



**З Б І Р Н И К**

**1**



**«Наша Батьківщина»**

**НЬЮ-Йорк**

**1 9 6 4**

**ЩОБ ВИПЛУТАТИСЯ ІЗ ХАЩІВ ЧУЖИХ «ІЗМІВ», ЩО В НИХ  
МИ БЛУКАЄМО, ЗІЙШОВШИ З ДОРОГИ НАШИХ ДУХОВИХ СВІ-  
ТИЛЬНИКІВ І НАДХНЕННИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВДИ;**

**ЩОБ ЗУПИНИТИ ПЕРЕГОНИ В ШУКАННІ ЧУЖИХ ІДЕЙ, ЩО  
НЕПРИДАТНІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАТУРИ;**

**ЩОБ УСУНУТИ ЗВАБНУ ЗАХОПЛИВІСТЬ ЧУЖИМ СКЛОМ,  
ЩО БЛИЩИТЬ ПРОТИ СОНЦЯ І ДІЯМАНТОМ ЗДАЄТЬСЯ —**

**ДРУКУЄМО: ЗА ВІРУ ПРАВОСЛАВНУ УКРАЇНСЬКУ.**

**З ГАСЛОМ «ЗА ВІРУ ПРАВОСЛАВНУ!» КОЗАЦТВО НАШЕ  
ПОХОДИ ЗБИРАЛО І ЗАГАРБНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ ВІДБИ-  
ВАЛО.**

**«ЗА ВІРУ ПРАВОСЛАВНУ УКРАЇНСЬКУ» І НАМ ДОПОМОЖЕ  
ВІДШУКАТИ ЗАГУБЛЕНУ СТЕЖКУ, ЩО ВЕДЕ ДО ДЖЕРЕЛ  
УКРАЇНСЬКОЇ ДУХОВОСТИ, ДО СВІТИЛЬНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ  
ПРАВДИ. ДО САМОПІЗНАННЯ.**

**В и д а в н и ц т в о**

# Унійні експерименти

## 1. Християнство у слов'ян

Проповідь Христової Віри серед західньо-слов'янських народів, як ось чехи, словаки, хорвати й поляки, відбувалася серед драматичних обставин. Року 862 моравський князь Ростислав просив у Царгороді дати слов'янських проповідників, яких мова була б зрозуміла для слов'янської людности. Патріярх Фотій післав братів Кирила і Методія, які й стали першими слов'янськими проповідниками. Щоправда, у Чехо-Моравії християнство вже й передніше проповідувало німецько-латинське духівництво, але через незрозумілу мову проповідей і богослужень воно не мало успіху, тоді як обидва брати мали великий успіх, але це викликало заздисть і ненависть латинян, які стали обвинувачувати братів у «ересі» проповідування новою мовою. Відомо бо, що тоді панівною серед латинян була «триязична ересь», — проповідувати, мовляв, Христову науку можна тільки трьома мовами напису на хресному дереві: єврейською, грецькою й латинською. За слов'янську проповідь довелося обом братам зазнати чимало переслідувань, тюрми, побоїв й інших кар від сфаталізованих латинян. Однак, історичну місію проповідування Божого слова рідними мовами обидва великі брати Кирило й Методій — понесли переможно між слов'янські народи. Їхній великій місії треба завдячити, що слов'янська мова виперла грецьку навіть серед болгарського народу. За царювання болгарського царя Симеона (893 - 927) настає золотий вік болгарської літератури, а заразом з'явилася в Болгарії перша слов'янська національна Церква (Власовський, Іст. Церкви, т. I, стор. 67). Цей історичний факт треба мати на увазі після охрещення Руси-України в 988 році, яка й одержала звідтіля перші слов'янські церковні книги.

## 2. Українське Православ'є

Після смерти обох братів — латиняни силою знищили слов'янські охрещені церковні осередки й замінили їх своїми — римо-католицькими. Жертвою їхнього насиль-

ства стали такі слов'янські народи: чехи, словаки, хорвати й поляки, які поробилися римо-католиками. Вони щойно тепер запроваджують рідні мови в богослужбах! Південні й східні слов'яни, прийнявши хрещення з Царгороду, запровадили в себе слов'янські Церкви. Київська Митрополія хоч і мала у проводі довгі десятки років греків, проте її величезні простори, могутня влада таких імператорів, як Володимир Великий і Ярослав Мудрий, — рухлива діяльність місцевого духовництва й провідних верств, особливо боярства й купецтва, усе це — разом із багатою духовою творчістю народу, — зродило суто-українську форму вірування, яке знає наша церковна історія під назвою — Українське Православ'є. Оце та національно-релігійна сила нашого народу, що під різними зверхніми церковними назвами, навіть у найважчі періоди ворожих окупацій нашої землі, не зважаючи на жорстокі переслідування татарських і турецьких орд, польські й московські катування, а на наших очах — роботу німецьких наїзників і безбожницького большевизму, — не дала національно загинути нашому народові. Бож про національне відродження його доводиться говорити багато пізніше, на переломі 18 віку. Українське Православ'є ввійшло в душу й кров української людини, стало Благочестивою Вірою українського народу, за яку він поніс мільйонові криваві жертви людьми й майном, і ще й тепер їх по-геройському несе, але не здається й не піддається жадним наїзникам, що важаються на його духову святість! Кривавими сторінками позначена історія України, саме через геройську оборону її Рідної Церкви. Бож вона тисячолітня дитина народу!

І ось тут треба шукати причин безмежного прив'язання нашого народу до своєї української віри. Вона та, що її народ переродив у своїй душі, розумі, багатій духовій традиції своїх прадавніх поколінь, — і він її **ніколи** не зречеться, бо зрада їй — однозначна з національною зрадою. Доказ цього — наша втрата великих просторів на заході на користь польських латинян. **Жадна** інша форма Христової Віри українського народу не замінить Українського Православ'я. Цьому наявний доказ, що при найближчій нагоді національного зриву до державного життя — наші католики чи інакшої віри люди вливаються в православні благочестиві маси. А вони становлять понад 40 мільйонів нашого народу!

### 3. Наступ римо-католиків: Унія

Криваві походи Польщі в Україну та столітня важка неволя України — це боротьба римо-католицизму проти української благочестивої віри. Таж Хмельницький виразно проголошує своє повстання проти польських окупантів під кличем: За Віру, за народ! Від перших польських походів польського короля Казімежа — православна віра українського автохтона стає жертвою й метою її руйни для наїзників. Польські окупанти, підтримані римськими папами (Бенедикт XII в 1341 році звільняє Казімежа від присяги пошанування православної віри автохтонів; Климентій VI в 1531 році закладає в Галичині католицьку митрополію з сімома єпископами, хоч і не було для ко-го, а ці номінальні єпископи сиділи в Польщі й бавилися з жінками; польські королі викидають кості князів і православних владик з наших галицьких катедр; папа Інокентій X в 1649 році шле свої листи полякам з виразним наказом нищити схизматиків безпощадно, тобто — українців на їхній українській землі...) — під знаком, що вони несуть „правдиву” віру на схід — намагаються створити велику Польщу «од можа до можа» (від Балтійського до Чорного!) й сподівити наш народ. Однак він дав такий відбій наїзникові, що польський окупант утікає з наших земель, як і за останніх часів, у 1939 році. На протязі двох тижнів пропала «моцарствова Польща», як булька з мила.

Столітні криваві змагання українського народу проти свого західного сусіда — поляків, врешті переконали в 16 ст. польських єзуїтів, які провадили боротьбу римо-католицизму проти Українського Православ'я, що ці зусилля не дають успіху. Тоді вони придумали нові, досі небувалі форми релігійної експансії польського католицизму. Тією формою стала горезвісна УНІЯ. Це ота примара єзуїтських хитрих голів, це машина смерті, що мала роздерти монолітність українського народу, кинути брата на брата, поставити чужого пана вище від найсвятішого, за Богом, ідеалу Рідної Батьківщини — УКРАЇНИ, утопити в польському національному морі нашу шляхту — провідників народу, знищити сотні тисяч наших православних людей, — поруйнувати тисячі наших святинь і на їх руїнах збудувати польські костьоли, а згодом довкола них поселити мазурів...

#### 4. Унія — в поході в Україну

Цілий єзуїтський штаб під проводом відомого П'єтра Скаргі придумав унію, як місток переходу українського народу на польське латинство, а вслід за тим — ополячення його. Цього ніхто не може сьогодні заперечити, що унія — це дитина Польщі й Ватикану. Це доводить ціла низка польських історичних джерел і ватиканських документів-посянь. Перша унійна форма, усталена в Берестю 1595-6 року, була формою й змістом православна. Формою, бо в новоспечених уніятів залишився православний обряд, і він ще століттями таким був, а змістом — кілька десятиків років, коли нова уніятська ієрархія почала запроваджувати латинські новини в свою Церкву, упродовж 17 і 18 століть. Ці зміни Ватикан запроваджував дуже поволі й обережно, бож українська Православна Церква разом із цілим народом повела завзяту оборону своєї прадідівської віри. Єзуїти провадили унійну роботу дуже хитро, маючи на увазі спершу приєднати українську шляхту з її величезними маєтками, а далі й високоосвічених духовників. Шляхта, через своїх в єзуїтських школах вихованих дітей, зразу переходила на латинську віру, а вище духовництво з недовірою поставились до заходів єзуїтів і польських державних мужів. Славний оборонець Українського Православ'я — Мелетій Смотрицький, повірив отим підступним обіцянкам Варшави й Ватикану і в своїх писаннях вияснює, що «унія не тільки не зрушує правди віри первісної Східньої Церкви, а навіть і обряди цієї Церкви точно і повністю зберігає» (Лужницький. Іст. Католич. Церкви, ст. 355). Заманений вмілими єзуїтськими обіцянками, — оцей стовп Українського Православ'я — переходить на унію, але на старості прозріває й кається, що зрадив віру прадідів.

На порятунок Українського Православ'я стає нова народна сила — козацтво під проводом гетьмана-галичанина Петра Сагайдачного. Він під охороною козацьких шабел в 1620 році прохає патріярха Теофана, що переїжджав через Україну (Київ), висвятити митрополита й єпископів, і таким чином відновлено православну ієрархію. Але Польща, обсадивши православні єпископські катедри своїми уніятами, далі провадили денационалізаційну роботу на власну руку, роздериши міцну єдність цілої православної Церкви. «Пусьциць русіна на русіна» — оце успішний клич польської державної експансії в Україну. Теперішні като-



лицькі історики признають, що Польща «врешті захоплена своєю місією на Сході — не розрізняла, що Боже, а що людське, і явно нехтувала упізнання й доручення Апостольської Столиці» (Лужницький. ІКЦерк., ст. 355). Наївна думка; що Ватикан дозволив і благословив польську політичну експансію в Україну, була йому не до вподоби.

Після вбивства Йосафата Кунцевича 1623 року, що його вчинили розлючені православні люди за його жорстокості проти православних церков і людей, — унія підносить голову й поширюється. Їй знову допомагає польський окупант в Україні, аж по Київ, де засів уніятський митрополит. Він — за плянами поляків — мав приготувати місце для латинського „арцибіскупа”, але тому перешкодили даліші історичні події. Найдовше боронилася Галичина, бо щойно львівський єпископ Йосип Шумлянський, який цілих 20 років був таємним уніятим і за той час знищив силу православних братств і зламав опір духовництва, нарешті проголосив, 14 квітня 1700 року, перехід на унію. Сталося це в польському костьолі Капуцинів на руки польського прем'єра Радзейовського у Варшаві. Це ще один наявний доказ, кому потрібна була унія! Славне львівське Ставропігійське Братство, яке сотню років по-геройському змагалося в обороні Українського Православ'я, нарешті, під новими ударами польського окупанта і своїх відступників, примушене було на унію 1709 року. Найдовше залишався православним Скит Манявський в Карпатах і таки не пристав до Унії. А 1785 року, з розпорядження австрійсько-віденського уряду й львівського уніятського єпископа, — був закритий, а монахів порозганяли...

На сторінках Історії Кат. Церкви автор бідкається, що поляки, використавши унію для послаблення Православної Церкви, далі провадили свою великопольську політику, нехтуючи уніятських єпископів. Уніяти шукали захисту в Ватикані (!), а звідтіля йшли таємні інструкції й похвали варшавським римо-католицьким провідникам за успіхи походу римо-католицизму на Україну. Щоб заспокоювати зневірених уніятів, Ватикан час від часу посилав паперову потіху — заборону переходу уніятів на латинство, але на це поляки жадної уваги не звертали. Так було й в 1710 році. У відповідь поляки відписали Ватиканові, що «русини добровільно приймають латинську віру» (Лужн.,

стор. 407). Не допоміг уніятам і Собор, що його вони скликали в Замостю 1720 року, на якому для послухного збиження з Римом вони прийняли чимало латинських новин в богослужбах і навчанні. Автор Історії пише виразно: «Тим часом польонізація, тобто, латинізація українського населення йшла повним ходом. Митрополит (уніятський) Атаназій Шептицький просить Апостольську столицю допомоги й вона декретом з 29 липня 1731 року ще раз пригадала полякам, що булла папи Урбана VIII з 7 лютого 1624 року не уневажнена й перехід з одного обряду на другий без дозволу Апостольської Столиці є недійсний. Але польська влада і латинський клір не звертають на це уваги» (Лужн., стор. 414).

Оце трагедія відступників від Українського Православ'я, — роздерли ризу Рідної Церкви, ослабили її розколом всередині, самі стали безборонні і так промостили вільний шлях польонізації і латинізації українців... І коли б не стався був поділ Польщі 1775 року і дальші її поділи, — напевно поляки були б міцно спольонізували наші східні землі аж по Київ. Їм помагали поляки на столах уніятських єпископів, як Смогоржевські, Сестшенцевіч та інші. Послаблена всередині наша Православна Церква потрапляє під московську жорстоку руку, тратить свою самостійність. Унія на сході розлітається, а на західних землях вона запримується, відібравши чимало простору й нашого народу на користь польського патріотичного походу. Як не намагаються теперішні грекокатолицькі історики прикрашувати тодішні події, а не можуть вони, будиши соборниками, заперечити, що унія завдала багато лиха нам, а полякам — велику допомогу в їхній експансії в Україну дала та сама унія, яку вони пізніше „копнули“, коли «мурин зробив своє діло...» Московські окупанти України докінчили невикінчене Польщею послаблення національно-релігійної сили українців: православних — підпорядковували московським начальникам, а уніятів — розгромили... Отак закінчився перший, дуже сумний, період унійних експериментів — з ласки обох історичних наїзників України — Польщі і Московщини.

## 5. Австрійський період розвитку Греко-католицької Церкви

У 1772 р. прийшов перший поділ Польщі. Це була

подія, яка врятувала наш народ від ополячення й обла-тинщення. Галичина попала під австрійську монархію зі столицею у Відні. Віденські політики провадили так зва-ну політику меншин, тобто підтримували слабших про-ти міцнішого противника, а самі тримали у своїх руках загальне керування над усіма.

Унійська Церква дістала офіційну назву Греко-Ка-толицька Церква від цесариці Марії Тереси. Відень по-дбав про розбудову духовної семінарії для виховання мо-лодих освічених священиків. Поляки втратили попередні провідні політичні пости, а їх місце заступили німецькі урядовці, які відносилися приязно до українців, точніше, русинів чи рутенів, як вони тоді називалися. Національна свідомість була мала. Єпископи і священики вживали польську мову, а вищі верстви — німецьку. Пізніше деякі львівські митрополити почали дбати про українське на-родне шкільництво. Молодь захоплюється ідеями відро-дження української літератури, що пробивали шляхи зі східних земель України. Іван Котляревський, а за ним і ге-ній — Тарас Шевченко, проламують польські, москвофіль-ські й німецькі впливи. Молодий студент богословія Мар-кіян Шашкевич ставить відважний виклик своїм свято-юрським консерватам. Була це стара польонофільсько-москвофільська духовна камарилья львівської Митропо-лії при катдрі св. Юрія. Ця, віджила вже камарилья, ки-нулася рятувати свої вигідні становища, ударивши міцно Маркіяна Шашкевича, якого вона таки й знищила, пере-кидаючи його, як священика, з одної бідної парафіїки до іншої, ще гіршої. Сьогодні католицькі автори промов-чують це. Вони самі соромляться того вчинку, що про-сить небесної кари. Вони замовчують факт фізичного знищення пробудителя Галицької Землі — о. Маркіяна Шашкевича. Ще й тепер вони не мають відваги сказати правду і назвати справжніх спричинників його смерті на 32 році життя. Таке то „раболіпіє” тхне від неправдомов-них авторів ще й досі.

Приходить весна народів — 1848 рік. Знесення пан-щини. Заворушилися і заспані русини, створили Руську Раду, до складу якої потрапило і кількох національно свідомих священиків. Боротьба за українізацію йде впа-рі з міцним подувом національного відродження в Укра-їні. Галичани віднайшли себе й міцним організаційним здвигом своїх національних товариств і шкіл почали укра-

інізувати свою польонофільсько-москвофільську Церкву.

Була то Церква назовні католицька, а всередині — православна, що й затримала навіть возгласи: «і всіх вас, православних християн». Була така ситуація, що тільки вищий клір, вихований у чужих семінаріях, був католицький, а народ по селах і звичайне духовництво — жили давніми православними обрядами, святами, традиціями. Догматичні різниці, переставлені вищим церковним проводом на католицькій, не цікавили священників і були незрозумілі для мирян. Таке становище проіснувало аж до часу переформовання монахів чину св. Василія на єзуїтів. Доки греко-католицькими єпископами були вдівці або старші духовники, доти уніятво було формальне, що заключалося тільки в поминанні папи римського. Усі богослужбові книжки, підручники проповідей і церковні розпорядження не мали в собі католицького підкреслення. Щойно на переломі 20 століття, коли на владичі престולי призначили вихованців єзуїтів і Риму, розпочався разом з реформованим чином оо. Василіян наступ католицизму на душі галицьких православних людей. Львів під володінням митр. Шептицького, а Станиславів під відомим латинізатором єп. Хомишином, — окатоличуються й всередині. Реакція духовництва і чималого числа мирян проявилася у створенні міцного москвофільського руху, члени якого були формально уніятами, але в душі шукали захисту й порятунку для свого православ'я у московських царів. Цей, спершу релігійний рух, під умілим керуванням оплачуваних Москвою агентів, переформовується поступово в протинаціональний рух. Чимало уніятських парафій під настоятельством священників „кацапів”, як їх називали в народі, співали у своїх уніятських церквах московський гімн «Боже, царя храни».

Польська шляхта найшла доступ до цісарського двору і підсунула цісареві-джигуну — Франц Йосифові І, гарненькі польські шляхтяночки... Намісником краю стає польський шляхтич Потоцькі, незаконний син цісара. І він заключає з москвофілами союз проти української народної стихії, яка в протиакції усуває його смертельним пострілом 1908 року. У споляченім львівським університеті йдуть криваві бої за українські катедри. Студенти богослов'я беруть активну участь у цій боротьбі. Серед національно свідомого громадянства виникає думка: геть із Римом, який іде рука в руку з поляками-інтрузами.

У станиславівській дієцезії, в наслідок латинізаційних реформ еп. Хомишина, творяться перші українські євангелицькі парафії. Розгорілася релігійна полеміка. Львів, що був осередком національного проводу, натискає на святоюрську гору (так називано митрополичу консисторію й палату з катедрою св. Юрія) і вона стримується від явного латинізаторського наступу на Церкву. В такому становищі застає Галичину вибух першої світової війни 1914 року. Національна свідомість народу була вже міцна. Твориться військо — Українські Січові Стрільці. Йде перший бій проти московського наїзника. Польська адміністрація Галичини використовує невдачі австрійського війська і звалює відповідальність за це, нібито на москвофілів, а при тому ув'язнює військо і мордує тисячі українських патріотів, священників, мирян, інтелігенції. Коли ж при допомозі німецьких армій вигнано москалів і вернулася австрійська влада, то вернувся і еп. Хомишин з Відня, і при допомозі австрійської жандармерії почав заводити насильні реформи, новий календар, перенесення свят, і введення суто-латинських богослужб. Але народ не залякався цього польського помічника і по мимо небезпеки воєнних судів — збойкотував усі латинізаторські реформи Хомишина. Побачивши свою прогру, він знову втік до Відня, і повернувся назад аж після російської революції. Коли прийшло 1-ше листопада 1918 року, всі галицькі партії, включно з послабленою москвофільською, взялися до державного будівництва.

Так то національна стихія привернула знову до себе москвофілів, що віддавали своє життя на полі бою супроти польського наїзника. Галицька Армія перейшла Збруч під тиском польської армії, підсиленої дивізіями Галлера, і пішла спільним походом визволяти столицю соборної України — Золотоверхий Київ. Можна з певністю твердити, що, коли б соборна Україна була перемогла своїх ворогів, то унія була б розпливлася у відродженій національній Церкві вільної України. А Вона — українська національна Церква — ніколи не була б грекокатолицька чи католицька, а тільки Українська Автокефальна Православна Церква.

Ні старшини, ні стрільці Галицької Армії, ані навіть її грекокатолицькі священники військові, не знали нинішніх засобів обминання православних святинь і богослуж-

жень. Вони співпрацювали з нашими православними священиками, якщо вони були українці, а не москалі, прислані в Україну. Це була українська соборна толеранція релігії, яка очевидно була б завершилася елітним обох віровизнань під одним Патріярхом української Церкви, незалежної від будь-яких чужинних центрів. Ще й досі в пам'яті бринять оті чудові опільні богослуження греко-католицького військового священика для православних людей, якщо не було православного, і навпаки, — православного для уніятів. Виняток робили тільки уніяти-латинники, але вони мусіли скриватися зі своїми виступами проти православ'я.

## 6. Новий, польський, період Греко-католицької Церкви

Україна програла свої державницькі змагання в нерівних боях. Західні землі України попали під новостворену Польщу, а решту України загарбала червона, безбожна Московщина. Відроджена у вогні народної революції Українська Автокефальна Православна Церква 1921 року, що охопила була своєю міцною організацією цілу Україну, була втоплена в крові большевицькими окупантами в 1927 році. Син Божий присудив мученицький вінець нашій героїській Ієрархії, на чолі в митрополитом Василем Липківським, тисячами духовництва й мільйонами вірних мирян. Але цим віри Українського Православ'я окупант не вирвав з душі українського поневоленого народу. Це показалося через 20 років, коли 1942 р. знову прийшла можливість для відновлення УАПЦеркви. Та швидко Вона знову, вдруге впала жертвою большевицького окупанта, де й досі мучиться, терпить і мовчить, ждучи свого чергового воскресіння!

Під новою Польщею релігійні умови для нашого народу розгорталися широко, але від самого початку були вони здавлювані польськими шовіністичними католицькими чинниками. На Холмщині, Підляшші й частині Волині, що опинилася в межах нової Польщі, майже все населення складалося з православних українців, які мали свої церкви, що належали під юрисдикцію Автокефальної Православної Церкви в Пальці, створеної Томосом Царгородської Патріярхії 1924 року. Її митрополитом став росіянин, Діонісій Валєдинський, з осідком у Варшаві. Московські духовники, що співпрацювали з ним,

провадили проросійську церковну політику й перешкоджали українській людності українізувати свої церкви. Але жива всенародна ідея, мимо всіх протиакцій польських і московських кіл, розгорталася щораз дужче і вкінці таки прорвала ворожу греблю. Побачивши такий міцний український церковний рух, польські церковні й державні чинники пішли шляхом нової польської унії і нищення українського православ'я, як національно-релігійної сили.

На жаль, до цього протиправославного фронту прилучився і Галицький митрополит Андрей Шептицький. Цей поворотець з польського табору на митрополичу кафедру Греко-католицької Церкви в Галичині, на переломі 20-го століття, нащадок старого боярського роду княжої України, — не спромігся всеціло своєю душею вийти з полону польського католицького виховання і цілковито стати не всеукраїнське провідне становище. А умови для того, щоб стати історичним всенародним церковним провідником України для митроп. Шептицького були прекрасні! Сам він — людина великої духової інтуїції, глибоко-освічений, любитель Сходу, імпазантного росту, європейської школи дипломат, знавець кількох мов, — здобув собі на порожньому галицькому ґрунті незаперечний авторитет князя Церкви і провідника народу. Але тліюча в душі цього велетня-поворотця до української стихії боротьба між українським походженням і польсько-католицьким вихованням не дала Шептицькому увійти на сторінки історії відродженої української держави 1917-21 років з титулом Патріярха УАПЦеркви й духового провідника України. Ще занадто свіжі ті події, щоб їх піддавати критичним оцінкам. Але одне мусимо сказати, що нікому з-поміж усіх провідних мужів українського народу Боже Провидіння не давало стільки можливостей і нагод стати у проводі рідного народу, як митрополитові Шептицькому. І не став він для нас тим Макарієм, що в митрополичій мантії виборів волю для Кіпру, всупереч політиці англійців і турків.

Вертаючись з царського заслання через Київ, митроп. Андрей Шептицький не прийняв щирої пропозиції тодішніх українських патріотів, які — сказавши правду — не визнавалися на отих нещасливих унійних „тожкошах” осуджування православних. Наші патріоти шукали такого авторитету, як митроп. Шептицький, бо він мав за

собою чималий вантаж українського патріота. Але, на жаль, католицький дух узяв верх... Через вибір такого шляху, митроп. Шептицький не увійшов на сторінки славного відродження України, а згодом ватиканські круги потягнули його на задній плян, упрігши його до своїх нових унійних акцій на наших землях. Львівську митрополію ватиканська курія розділила на три, безпосередньо від Ватикану залежні, дієцезії. Для митрополита залишилася гола почесть архієпископа і церковного суду другої інстанції. Ватикан своїм новим конкордатом (договором) з Польщею віддячився уніям так не полюдському, що в історії Церкви годі знайти більшого пониження!

Ватикан залишив великого митрополита доживати віку на святоюрській горі, а міцними помічниками нищення Греко-католицької Церкви, — як заборолу українського патріотичного елемента, що й досі ще не зовсім зірвало єдності з українським православ'ям, — стали два, сумної слави, єпископи — станиславівський єп. Хомишин і перемиський — єп. Коциловський. Їх польські католицькі круги використовували для притуплювання українського патріотизму галицьких грекокатоликів і для втягання їх в католицький інтернаціоналізм, зриваючи братнє єднання з народною масою православної України. Метою польських державних і церковних чинників було створити з галицького населення нових хорватів! При тому переслідування й арешти та засуди грекокатолицьких священників-патріотів і мирян поляками мали зробити українців придатнішими для того. Що реакція була протилежна, цього польські шовіністи старалися не бачити. Так ото й настала така дійсність, що церковна ієрархія з невеликим числом своїх прихильників всеціло пішла на слухняне виконання плянів ватиканської курії — під польською інспірацією: запровадження латинізаційних реформ у лоні грекокатолицької Церкви, введення примусового celibату, запровадження римо-католицьких богослужб, викорінювання національних традицій українського народу, православних обрядів і церемоній, братання з римо-католицьким духовенством, спільні відправи, особливо на храмових святах та просовування інших латинських новинок. А чисельна більшість патріотичного духівництва і мирян, особливо ж революційна молодь, — шукали у зміні державно-політичних



## Унійні експерименти

умов нової національної і церковної концепції. Цим самим треба й пояснювати чималий вклад патріотичної грекокатолицької молоді в українізації церков на Волині; спільні зусилля й радість з приводу признання українця — єпископа Полікарпа Сікорського — православним владикою Волині, а після упадку Польщі — іменування відомого нашого вченого і державника, проф. Івана Огієнка — митрополитом холмським. Це були природні, нероздільні наші національні сили, які творили нове українське життя всупереч усім ворогам України — Москві, Польщі, Ватиканові й Німеччині.

Отим спільним церковним фронтом Ватикану й митр. Шептицького провадилася нова унія на українських землях. Доля Греко-католицької Церкви в Галичині була приречена на масове перетягання мирян на латинський обряд. Будова сотень нових костьольов на українській землі, населювання мазурів-колоністів, виховування нової провідної верстви грекокатолицьких священників у римсько-латинських школах, що на перше місце ставили папу, а не Україну, — мали прискорити самоліквідацію Греко-католицької Церкви. Так ось виховувано роздвоєних у душі половинчаків, серед яких не бракувало і колишніх старшин УГА, що, як і монахи оо. Василіяни, ширили серед галицької людности латинізацію словом і друком проватиканських пєанів. Ось що писав один колишній УСС: «коли тебе питали б, кого поставити вище: католицьку Церкву, її голову, святішого Отця, чи твій нарід. то, ясно, — вибір твій має бути за першим...» Це були перші овочі ватиканського патріотизму виплеканого вже на новоспрепарованій руїні українського народу, як неоправданого визнавця й оборонця українського православ'я.

## 7. Греко-католицька ієрархія на фальшивій дорозі

Усі найпереконливіші історичні події та переслідування унії самими її творцями — поляками, ніяк не могли переконати провід Греко-католицької Церкви, навіть після жорстокої масакри священників і народу польським окупантом, що розбоем зайняв Галичину, що українцям з Римом не по дорозі. Ні арешт митрополита Шептицького поляками, коли він вернувся 1923 року з візитації українців у США, Канаді, Бразилії й Аргентині, ані пізніші припинення його Варшавою при допомозі його рідного

брата, польського генерала, ані наявні, впроваджувані в життя руйніні пляни поляків „на знищенє Русі”, й сотні інших явних і таємних протиукраїнських акцій польського окупанта на наших землях, — все це не збудило обкатоличеного сумління провідників грекокатолицької Церкви і вони „у смиренному послухові святішому отцеві” терпіли приниження, виставляли свій народ на переслідування, але не займали супроти цього гідної позиції. Навіть здоровий і міцний відрух їхніх колишніх мирян-переселенців до США і Канади, які під подувом відродження УАПЦеркви в Україні, крикнули голосно: Геть від Риму! і створили Українську Православну Церкву у вільному світі, навіть і цей історичний здвиг здорової української селянської маси, що в своєму шляхетному ядрі зберігала українську національну ідею і нераз її рятувала від руїни, — ніщо не завернуло церковних провідників від сліпого рабського послуху їх ватиканському панові, за його незчислені поличники їм.

Осередком нової, за новим рецептом спрепарованої унії, яка не стала б знову за прикладом зукраїнізованої Греко-католицької Церкви в Галичині, осередком українського національного відродження Ватикан, за підшептом Польщі, вибрав собі Пінськ, місто на мішаній національній території. Провід цієї унійної акції не віддано в руки „апостола унії” митроп. Шептицького, а всеціло передано в руки польських шовіністичних єпископів. Другим унійним центром, що мав шахувати одночасно й унію в Галичині, обрано Луцьк. Такі імена польських єпископів-патріотів, як Шельонжек, Лозіньські, Ялбжиковські, Маньковські й інші переплітаються з іменами українських грекокатолицьких єпископів, як єп. Чарнецький, митроп. Шептицький, єп. Хомишин, єп. Коциловський. Коли перший єп. Чарнецький, як монах новоствореного українського відгалуження римо-католицького монашого чину Редemptористів, всеціло посвятився новій унійній роботі, осівши на православних землях, і був там живим параваном для незорієнтованих православних українців, яких польські єпископи і влада перетягали на унію, то галицькі унійтські владики мали доручення з Ватикану тільки помагати полякам в перепроваджуванні нової, „польської унії”. Так її назвав наш народ, бож видно було, що в ній не було вже нічого українського. а галицькі унійтські владики були тільки короткотривалою ширмою для перетя-

гання православних на католицизм. Польща переконала Ватикан, що ніяка унія нового зразка не може бути надійною для Риму. На підтвердження своєї правдомовності, Польща вказувала на явний спротив, що розростався проти Ватикану і його пропольської політики серед уніятського високоосвіченого і патріотичного духовництва. Цей рух був міцний у Львові під назвою „візантійський”, що проявляв себе усуванням латинських додатків з давнього православного обряду уніятів.

## 8. Унія вже непотрібна полякам

Коли ж польські церковні й державні чинники переконалися, що унійні спроби, проваджені „в рукавичках”, тобто під різними ширмами і претекстами, не дають бажаного успіху, тоді Варшава пішла на радикальншу розв'язку релігійного питання серед непольського населення на захоплених східних землях. У 1938 році кинено сотні польських „стжельцув” на Холмщину, Підляшшя й Волинь і вони вогнем і мечем, за рецептом свого поета Сенкевича, знищили сотні українських православних і колишніх уніятських святинь, а населення або заставляли переходити на римо-католицизм, або катували його по в'язницях і концтаборах. Навіть погранична охорона на польсько-радянській границі займалася „добровільним” перетягненням наших прикордонних православних селян на римо-католицизм. Ватикан мовчав. Удавав, що нічого не знає про польські насильства. Щойно тоді митроп. А. Шептицький збагнув криваву дійсність роботи „братньої унії” і запротестував проти нищення православних церков поляками. Але це був голос „вопіючого в пустині”... Факт морального схвалення польської унії греко-католицькими владиками розбурхував поляків і допоміг їм виграти час та перебрати ініціативу в свої руки. Зорганізовані „українсько-білорусько-польські” єзуїти, під проводом прехитрого патера-єзуїта Пйонткевича, проклали дорогу для польського насильства. І якщо б не вибухла друга світова війна і не прийшов упадок Польщі 1939 року, то церковні події на наших землях під Польщею були б записані кров'ю на сторінки історії.

Католицький фанатизм деяких наших церковних істориків приводить до того, що вони шукають причин неспіху „української” унії то в упертому спротиві право-

сланих, то в нещирості поляків до цієї „святої” справи. А спротив православних ішов і йтиме завжди супроти всіх унійних спроб, байдуже чи спроби ті будуть прикриті плащиком українських унійтів, греко-католиків, чи поляків, а чи просто ватиканських висланців якоїсь іншої національності. Що поляки мали й будуть мати головною метою своїх унійних дій переведення українських православних і грекокатолицьких мас на римо-католицизм — це ясно й відомо з кривавої історії наших взаємин з Польщею. Жадні умовлювання й самообманні домовлення не переконують поляків і не змінять їхніх невідступних метод до опанування українських земель інакше, бо вони знають, що сполучити українців можна тільки через окатоличення їх. Спинити поляків може тільки меч українського православ'я! Повернення унійтів назад у лоно рідної УАПЦеркви — перекреслить на завжди польські примари великопольської імперії „од можа до можа”, бо не буде того містка (унії), що допомагає їм прямувати до Дніпра й Чорного моря.

## 9. Перспективи остороги на майбутнє

Та на всіх отих кривавих спробах (коли в нинішній червоній Польщі немає покищо місця на унійні походи на Схід), ні Ватикан, ні Польща не спинилися і не відмовилися від них. Унійні пляни Ватикану тепер іншого змісту і мають інший напрямок; йдуть вони через ватикансько - кремлівське таємне домовлення, яким партнери зобов'язали один одного до співіснування, — не нападати оскаржуванням за релігійні переслідування. За кулісами цього таємного домовлення скриваються якісь нові унійні несподіванки, скеровані в першу чергу на знищення Українського Православ'я, яке загороджує шлях походу Москви на Захід, а Ватиканові (через Польщу) — на Схід. Входить у гру спільна мета обох партнерів: винищення українського народу. Ватикан прокладає собі дорогу до нового релігійного Андрусова...

Виявлені польською пресою бажання митроп. Сліпого вертатися назад до ССРСР, його участь на святкуванні советського державного свята, „октябрської революції” в советській амбасаді в Римі. Його тост, піднесений на тому „святі”, за успіхи „вітчизни”, — все це підказує нам, що стоїмо перед новою спробою страшної унії — вати-

кансько - кремлівської марки — на наших землях. На це вказує і візита польського кардинала Вишиньского в митрополита Сліпого в Римі та їхні таємні розмови. Далі, преса подає вістки про таємні розмови Хрущова й Гомулки в сираві кордонів та виміни українських земель Польщі за якісь інші землі... Це підтверджує, що унійні пляни наших історичних ворогів готові до реалізації. Вони нового змісту і будуть реалізовуватися, може, зовсім відмінними засобами і в відмінних обставинах, а тому й набагато небезпечніші вони для українського православного народу. Тим то всі православні українці у вільному світі мусять зрозуміти грізне становище та об'єднати всі відгалуження православ'я в Єдиній Українській Автокефальній Православній Церкві!

При цьому мусимо мати на оці нашого „приватного” обсерватора, арх. Мстислава, що без благословення Первоієрарха нашої Церкви і в супереч постанов трьох Митрополій, їздив на Ватиканський Собор, роздавав подарки провідникам унійного руху, гостював на святі в честь унійського апостола Йосафата Кунцевича, був на богослуженні за його душу, провадив якісь розмови з митрополитом Сліпим і штабом його визначніших унійних передовиків та промовляв через римське радіо в православну Україну в дусі унійного руху, тобто, — зради Українського Православ'я. Католики ніколи нікому не давали грошей на подорож, якщо не були певні, що з цього буде їм користь. Отже, стає щораз ясніше, що всі оті спільні акції й потайні підготовки мають єдину мету: знищити Українську Православну Церкву в США та Європі, а потім уже вдарити й на Канаду та решту вільного світу.

Усі серпанки національної єдності, екуменічного руху, світового об'єднання християнства тощо — це тільки претексти й фрази для прикриття справжньої мети: нашого національного знищення. Наші вороги переконалися, що ні сибірські концлагери, ні масові вбивства в підземеллях московських, польських та німецьких катівень, ні поголовний мор голодом, ні масові переселювання народу — не приводять його до суцільної загибелі - смерті. Якщо не на рідних землях, то десь далеко. на чужині, відроджується український Сфінкс і запалює безсмертним вогнем українські маси до безкомпромісової боротьби за рідну державність, а в ній і вільну національ-

ну православну Церкву. Отой дух національно-церковного Сфінкса, дух відродженої УАПЦеркви — треба знищити, вбити у вільному світі, щоб не готував кадрів для звільненої України. Бо при наявності того духу — горе буде усім унійним спробам!

Биймо на тривогу... Не даваймося присипляти нас „братніми діалогами” при „круглих столах” (вони не круглі, а кручені, вони замана на нашу смерть!). Не чекаймо спасіння, ні порятунку від Риму, що його деякі наші фанатики називають уже „українським духовим центром”. Не дурімо себе тим, що наш „приватний” обсерватор „обмотає й католиків”. Відкиньмо дитячу наївність і берімося усі спільно до праці й об’єднання всього православного українського громадянства у вільному світі в ОДНІЙ-ЄДИНІЙ УАПЦеркві!

Історія наша доводить нам, що всі унійні справи були нівечені організованими зусиллями нашого народу, і що ці спроби розпочиналися завжди саме перед важливими світовими подіями. Від цих унійних спроб залишилася для нас єдина і правдива наука, що нема й ніколи не буде поєднання Православної Церкви з експансивно-абсолютарною Католицькою Церквою, як рівної з рівною. Усі виголошувані солодкі слова й обіцянки — це тільки примана, щоб утягнути нас у католицькі тенети, як це сталося з уніятами берестейського періоду 1596 року, що стали помостом для походу римо-католицизму на Схід. Українське Православ'я не піде дорогою такої зради!

Так як було в часах підготовки до берестейської зради Потія і Терлецького, так і тепер православні миряни мусять негайно взятися до організування українських православних Братств, які були дошкою порятунку для нашої Благочестивої Православної Церкви перед знищенням її польськими католиками і своїми зрадниками! Разом з православними мирянами повинні стати всі вірні Україні й Українському Православ'ю священники. Не чекаймо ласки від чужого пана, римського єпископа, але станьмо разом зо своїм народом, що творить УПЦеркву в США. Усуньмо зрадників з УПЦеркви! Заступім неміч її оздоровленням і зрощенням усіх православних галузок в одно міцне Дерево нашого життя: Українську Автокефальну Православну Церкву у вільному світі, очолену своїм Патріярхом!

о. д-р Володимир Левицький

# QUO VADIS?

## (Куди йдеш?)

(ДУМКИ ПРАВОСЛАВНОГО ПЕРЕД ТРЕТЬОЮ СЕСІЄЮ  
ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ)

Замість вступу до злободенної для всіх християн теми про 2-й Ватиканський Собор, хочемо подати кілька роздумувань, що мають ліпше самовизначити та з'ясувати наш підхід до всієї цієї справи з позицій українських інтересів і рації.

З відомих світових інтернаціональних формацій, які мають, або претендують мати, вплив та керівництво в перебудові світу, згідно з їх засадами чи доктринами, під цю пору виразно окреслились три:

комунізм — червоний інтернаціонал,

католицизм — чорний інтернаціонал та

юдаїзм — інтернаціонал з невиразним ще кольором.

Ніодна з цих інтернаціональних сил ні в далекій історії, ні в недавній минувшині, ні в сучасному не виступала, як позитивна сила по нашому українському боці. Усі вони не були прихильні, чи хоч би неутральні, до наших змагань оформитись, устатилізуватись та природно розвинутись у національно-державну форму. Ці сили завжди були активно-ворожими нашій, так назвемо, генеральній українській ідеї. Це — затально відома істина. Довести її фактами, прикладами можна легко, але це зайняло б багато місця й зайво збільшило б розмір і плян цієї статті.

Чому так, та з якою метою, поводяться перша й остання названі інтернаціональні сили — комунізм та юдаїзм — це окрема велика тема, до якої може ще буде нагода повернутися..

Для контексту і пов'язаности з основною нашою темою хочемо пригадати деякі давно відомі речі з генеалогії та розвитку католицизму в силу імперіялістичну, інтернаціональну.

Розлам Єдиної Вселенської Церкви, що формально стався в 1054 році, фатально визначив собою в дальших віках затрату Римо-католицькою Церквою основного по-

стуляту Христової науки про Церкву, як установу духовну.

«Шукайте перше царства Божого, а решта все додасться вам...» «Царство Мое не від світу цього...» «Царство Боже всередині вас...»

Досить скоро по розламі, у середніх віках, Римокатолицька Церква зростає й набуває світської політичної могутності. Єпископи римські — папи, щедрою рукою роздають «в лен від апостольської столиці св. Петра» корони князям і правителям світу... Інтригують, ворогують; мають озброєні армії, утримують апарати примусу, дипломатії, розвідки... Збройно втручаються в розгріз та комбінації міждержавних та міжнаціональних суперечностей... «Престіл св. Петра» часто-густо очолюють люди, підготовані більше мілітарно, ніж духовно, до того ж часто особи низької моральності, а навіть злочинці (Інокентій VIII, Бенедикт XI, Олександр VI, Борджія й інші). Цей зовнішній ріст політичної могутності, глибокого просякнення світськими інтересами та тотальної заангажованості у „мирські” справи й колотнечі, став, урешті, причиною глибокого морального занепаду і внутрішньої кризи та привів Римокатолицьку Церкву до другого фатального розламу в XVI-му віці — до протестантизму.

Саме ця затрата, після розламу 1054 року, своєї, так би мовити, ідеології, духовної мети й дала привід польському католицькому історикові Б. Трентовському сказати, що: «Папський Рим зганьбив християнство церковним матеріалізмом.»

Ми тільки від себе ще додали б — не тільки матеріалізмом, а також і католицьким імперіалізмом; при чому імперіалізмом з усіма сучасними його ознаками... Релігію миру й любови католицизм несе на вістрях мечів, поширює її вогнем, починаючи від 2-го христового походу, метою якого було знищити осередок православ'я на Сході, в Царгороді, переходячи через макабричні часи „святої” інквізиції і кінчаючи аж нашими „модерними” часами, коли на Волині та Холмщині (між двома останніми світовими війнами) спалено було й розкидано десятки православних церков, мордовано сотні вірних в ім'я „ad maiorem Dei gloriam”, та „навернення” заблудших...

Ставши на шлях розбудови надто матеріалістичними



методами царства Божого на землі, Римо-католицька Церква, протилежно до настанов перших апостольських віків та до практики східної Православної Вселенської Церкви, перейняла всі матеріальні форми, структуру й дух царства земного зі столицею, міністерствами, військом, територією...

Не забуваймо, що тільки не так давно з історичного аспекту — за Наполеона Бонапарта, — вперше світську могутність пап було серйозно надломлено. Проте, не зникла від того часу й затрималась до наших часів, у дуже навіть відчутних формах, уся складна машинерія зматеріалізованої концепції християнської теократії у формі католицизму. Її масивна пірамідальна структура, із папою римським на самій вершині, виключає будь-яку участь підлеглої верстви-ступені в управлінні. Суворою централізацією та безумовною слухняною субординацією „чинів” відзначається ця громіздка будова. Звідси, у суті, мавпувалися всі теорії й зразки монархічних абсолютизмів у минулому та (як це не парадоксально) — модерних диктатур у сучасному.

На щастя для ліпшої долі всього християнства в надрах Римо-католицької Церкви давно вже почався повільний та неухильний процес видужання від недуги та очищування від усього, що зганьбило її в минулому. Об'єктивно мусимо ствердити, що більшість цих недуг та вад — це перегорнута вже сторінка історії. Очищувальний процес відматеріалізування католицизму ще не закінчився, він іде далі. Саме на 2-й Ватиканський Собор слід дивитися, як на одну з ланок цього процесу. Цьому ми широко радіємо, бо таки вважаємо Католицьку Церкву за нашу рідну сестру, хоч і багатшою може на дорожні одежі й перли, але збіднену на первісні, спільні колись нам, духові скарби.

Не повинні також бути засліпленими віковими упередженнями, щоб не бачити того значення, що його має вона тепер, як поважна й духово авторитетна світова сила, яка намагається перебудувати неспокійний світ на інший лад — у дусі абсолютних християнських істин, а не відносних марксо-діалектичних псевдо-істин. Бо от уже мало не півстоліття минає, як теоретики й практики від марксо-матеріалізму годують людність галасливою обіцянкою, що вони побудують „свій новий світ”, рай на Землі..., а насправді завели пів земної кулі у безвихідь та безнадійність приреченої отари...

Тому зі зрозумілою надією дивимося на цей Ватиканський Собор, як на рідкісну, за останні століття, спробу Католицької Церкви зробити генеральний перегляд своїх помилок, визначити свої дальші напрямні та, може, наблизитися до того ідеалу - заповіту, який залишив останній Нікейський Вселенський Собор 787 року, коли ще обидві сестри-Церкви були в лоні однієї матері: «Вірую в Єдину, Святу, Соборну і Апостольську Церкву».

Тож під оглядом екуменічних намірів цей Собор — безперечно визначна подія не тільки в житті Римо-католицької Церкви, але може бути також знаменною поворотною подією в житті всього християнства.

Тут, до речі, не зайво буде зупинитися на деяких „ходячих непорозуміннях“, що такі популярні серед нас — православних, особливо тут, на еміграції. Маємо на увазі той поширений погляд, а часом і переконання, що в основних заложеннях ми, православні, наче б то ближчі та спорідненіші до англіканської, ба навіть до протестантів, ніж до Римо-католицької Церкви. Безумовно, це погляд неправдивий, виплид поверхової обізнаності та з домішкою дуже застарілих емоцій.

Ми, православні, маємо з католиками десять перших спільних віків від самого заснування Христової Церкви на землі. Маємо перших численних спільних мучеників за віру Христову. Маємо сім перших Вселенських Соборів, де зводили боротьбу з ересями, де встановляли підвалини організації Церкви; прийняли більшість спільних догм, канонів. Маємо спільний Символ Віри. (Так званий спір „Filioque“ в Символі Віри не належить до наших кардинальних розходжень; крім того, він затратив ту обопільногостру непримиренність, що характеризувала собою середні віки). Маємо єдиний погляд на спадкоємність благодаті Духа Святого; спільну науку майже про всі таїнства; на шанування Божої Матері, на почитання ікон тощо. А це все стоїть у далекій невідповідальності до науки та звичаїв англіканської Церкви та в незрівняно більшій невідповідальності до протестантизму. Треба визнати, що протестантизм свого часу, як реакція на всі негативно темні сторони середньовічного католицизму, мав певну рацію, виправдання та відіграв свою додатню роль в приспінненні очищувальних процесів, що їх перейшла та переходить Католицька Церква. А протестантизм, беручи загально, як християнська доктрина, у своїй кар-

Quo vadis?

динальний ревізії всієї спадщини єдиної колись Вселенської Церкви, її догм, канонів, традицій, практики, відійшов дуже й дуже далеко, як від Римо-католицької, так і від східньо-православної Церков, і сам не створив якоїсь єдиної концепції, а роздробився на сотні різних уламків... Основне, що різнить нас із протестантами, це те, що протестантизм дає перевагу застосуванню розуму-“ratio”, а не вірі в розв'язанні деяких таємниць наших християнських догм та до всієї нашої здавна усталеної церковної науки й практики. Базуючи свою науку переважно на індивідуальній силі та переконливості, а не на соборному трактуванні релігійних істин, він зрештою за недовгий історичний час (5 віків) мусів розбитися на більше, ніж дві з половиною сотні різних номінацій від кальвіністів починаючи та на мормонах кінчаючи... Бож скільки інтерпретаторів, раціоналізаторів та шукачів відмінної дороги до Істини та Царства Божого поза наукою, що зберігається і передається первісно-православною Церквою, — стільки, очевидно, й номінацій, окремих „вір”... Тому то, власне, реформаторський рух, почавшись кальвінізмом, лютеранством, на нещастя Єдиній Христовій Церкві, дійшов до наших часів розбитим, роздрібненим на безліч уламків, з яких деякі навіть згубили основні ознаки християнської релігії, включно до самої назви (Свідки Єгови).

Раніш було сказано, як багато спільного ми, православні, мали й маємо з католиками. Але всім відомо також, як багато чого різнить нас і то різнить в істотних заложеннях. І це істотне лежить, на наш погляд, не в площині догм, чи канонів, чи навіть обрядових різниць. Лежить воно у сфері досить прозаїчних „мирських” імпульсів: — в нагромадженні й хащах незгод й непорозумінь, що їх витворила амбітна, горделива, але слабка й нестійка духово людська істота.

Найголовніше з них — гін до владарювання, до підпорядкування. Відколи світ стоїть, цей злий дух точить нестійкі серця сильних світу цього. „Цей дух віками затніздився” також у способі думання, поводження та поступовання керівників католицької Церкви.

Тут діє дух авторитарного керівництва всією церквою „намісником Христа на землі” — папою, у світовій „апостольській столиці” в Римі... Натомість в православній церкві панує апостольський дух соборності.

Вона не має церковної столиці на землі, не знає й жадного земного голови церкви. Православний Схід заховав ідею дня П'ятидесятниці — поєднання вселенськості Церкви з народністю. Православна Церква складається з окремих історичних, в основі національних церков, як частин єдиної Вселенської Церкви.

Католицький Захід, в ім'я механічно уніфікованої вселенськості, не визнає права на існування національних, по-братерському рівноправних церков. У своїй структурі, формі, ідеї католицизм став інтернаціональним. Не випадково в історичному словникові говориться про православ'є візантійське, болгарське, українське, сирійське, московське тощо. Бо кожна з цих православних церков набрала національних рис, наданих їй мовою того народу, звичаями, традиціями та всією питоменністю тій чи іншій нації духовністю. Бо ми віримо й знаємо, що мовний дар благодаттю Св. Духа апостолам у дні П'ятидесятниці освятив мови всіх народів. Тому ми не знаємо католицизму італійського, еспанського, — тільки католицизм в Італії, в Іспанії тощо. Бо з природи, з принципових заłoжен, історично католицизм не може бути національним — тільки наднаціональним, інтернаціональним з єдиною, об'єднувальною всіх, богослужбовою мовою — латинською. Тому навіть передостанній папа Іван ХХІІ, з ім'ям якого пов'язуються спроби впустити струм свіжого повітря в затхлі притвори католицизму, в цьому кардинальному питанні не розходиться з традиційним поглядом своєї церкви. Він сказав: „Христос не творив національних церков. Він створив одну вселенську церкву...”

Більш ґрунтовно, ніж лаконічне твердження папи Івана ХХІІ-го, з'ясовує цю справу наш церковний історик, проф. І. Власовський (Нарис Історії УПЦ, т. І), — «... Коли в пізнішій історії Церкви, до наших часів включно, спостерігаємо факти заперечення національного моменту в житті Церкви в ім'я її універсальності, вселенськості — то така наука походить не від Бога, а від людей... Властиво в перші три сторіччя християнства; в добу Вселенських соборів (IV-VIII вв.) ми не бачимо противенств і конфліктів у житті Церкви на тлі непризнання національного фактору в церковно-релігійному житті...”

Саме це — крайній авторитаризм в керуванні, механістична уніфікація в усьому та заперечення права на

існування окремих національних помісних Церков і становить, як основну ознаку Римо-католицької Церкви, так і основну хибу її, як також і основну різницю з Православ'ям.

Що це саме так — ми бачимо з того, що впродовж двох сесій собору йде змагання, а то й боротьба прогресивної частини католицьких єпископів з консервативною, очолюваною римською курією. Серед справ, що їх ставить на дискусію прогресивна частина собору є такі: допущення колегіальності (соборності) в системі управління Церкви, допущення інших (крім латинської) мов у богослужбову практику, надання деяких національних автономій помісним католицьким церквам. Ми бачимо серйозні й сміливі намагання певної частини учасників II-го Ватик. Собору ґрунтовно переглянути та виправити всі помилки, хиби та вади Католицької Церкви.

Хоча й досі невідомо, через засекреченість дій римської курії, чи має цей Собор також якісь екуменічні наміри, проте з трибуни Собору нераз вже чулися відважні й виразні голоси, що сміливо кликали до об'єднання християнства. При чому ці відважні єпископи подавали вже не віками застарілу, неефективну формулу розв'язання цієї проблеми через підпорядкування всіх „нез'єднаних” (головно православних) під зверхність папи римського, а шляхом порозуміння, як рівного з рівним.

Велике розчарування й смуток у серцях християн всього світу залишиться, коли князі церкви перед лицем грізної небезпеки безвір'я, що з вогнем, мечем і облудним словом сунеться на все людство не тільки не договоряться, але навіть не зачеплять цієї важливої для всіх християн проблеми.

Не треба бути також згідливо-ображеними та цинічливими у своїй уявній непорочності й нам православним. Треба мати відвагу та правдиве сумління вірної людини й переглянути також і свої помилки, бо тільки один Бог без гріха...

Треба нашим духовним зверхникам — патріярхам, митрополитам, єпископам шукати сміливо братнього контакту з „другою стороною”; шукати його, очевидно, з межах і формах властивої нам соборності та привселюдності... Та й пильнувати, щоб, як прийде час і нагода, не повисла б у повітрі простягнута до нас рука для дружнього стиску... Щоб, коли прийде час і нагода, не

заплутались вони в тенети дрібних псевдо-престижних амбіцій, у безплідному колуванні на історичних згарищах, у гірких докорах, образах, пригадках... А були б вони правдивими князями Церкви Христової, вищими над „мирські” пристрасті. Розумний бо господар нове вино вливає в нові міхи... Час тепер прийшов саме такий...

Зверхник Католицької Церкви, папа Павло VI-ий, зробив перший (нехай поки що символічний) крок: на відкритті другої сесії Ватиканського Собору він сказав: «Коли ми (католики тобто) завинили в такому поділі Єдиної Вселенської Церкви, то ми щиро просимо прощення в тих, кого ми чим небудь образили...» Вперше за десять віків прозвучали такі прості, але вимовні слова. Не диво, що православний світ після такого признання - заклику зверхника Римо-католицької Церкви, став дивитися зі значним оптимізмом та надією на справи єкуменічні, принаймні на можливості бодай припинення віковичного становища „холодної війни” між православними і католиками та досягнення в першій мірі бодай молитовного поєднання.

Коли в цій порі православний світ, назагал, має та виявляє до справ єкуменічних ще, так би мовити, платонічно-академічний характер, то ми, українці-православні маємо в цьому свій специфічний, більш, ніж теоретичний, інтерес, що доторкує нас надто чутливо... Саме ми, українці, — та сторона, до ран якої, завданих католиками, слід прикласти ці слова папи Павла VI-го; саме ми, українці, та сторона, що її „католики чимсь образили” і то в недавній історичній минувшині. Саме ми, українці, а не якісь етнографічно невиразні „рутенці”, той народ, що від його здорового тіла, католицький імперіялізм відрізав, відколов „ad maiorem Dei gloriam” та на догоду польському імперіялізмові (своєму постійному спільникові) в 1595-6 році в Бересті чималу частину нашого українського православного народу.

Немає потреби зупинятися детально на перебігові підготовки та переведення цієї, змайстрованої ксьондзами-єзуїтами, трагедії і на всіх глибоких ранах та болях, що їх завдала нашому народові ця „свята” католицька акція. Історія всім відома. Історія надто свіжа. Документи та акти — численні та не знищені. Сліди ганебної роботи ще не заплутані й не затемнені. Об’єктивні історії (наші, а також і чужі) все старанно позбирали, зафік-

сували й розвернули перед нами всю панораму народного лиха, що принесла Берестейська унія українському народові; породивши слідом другу трагедію — „переславську”.

Але мусимо тут бодай коротко реасумувати цю всю подію, щоб зробити правдиві висновки та не заплутатись у зливі фальшижок та „фактів”, що їх постачає неперекірлива пропагандивна преса братів-уніятів. Берестейська унія 1595 року — це була політично-клерикальна змова над чималою частиною українського православно-го народу з метою національного винародовлення його та обернення в поляків. В ідеї творців унії цей акт мав приректи нас на пляновану асиміляцію в складі польсько-католицької держави. У ті бо часи історичним ходом подій та націоформувальних процесів, приналежність людности до української цілком покривалася приналежністю її до православія, а приналежність до поляків — покривалася приналежністю до католицизму. Так на цей злощасний акт унії дивляться всі сумлінні, неупереджені історики: наші — М. Грушевський, М. Славинський, І. Власовський; польські — Ліковський; російські — Покровський; жидівські — W. Graetz та ін. Так незавуальовано й виийшли на оцну історії всі головніші творці цього акту. Їх справжні наміри, пляни, мотиви й інтенції висвітлено ліхтарем безсторонніх істориків цілком докладно.

Папа Климент VIII — головний інспіратор унії, отці єзуїти з муравлиним старанням проробили всю підготовчу „чорну” роботу; король польський Сигизмунд поставив на сторожі силу, право та всю державно-адміністраційну машинерію, щоб забезпечити безперерійне przeprowadження цього гвалту. Нарешті він був той уосіблений поляк, на користь якого все це робилося.

Православні єпископи — Терлецький, Потій, митрополит Рогоза й інші — зрадники віри, що пішли на злочин „ради лакомства нещасного” й серед нашого народу стали синонімами ренегатства й зради та поклали початок таким „клясичним” зразкам в дальшій нашій сумній історії, як — Іосафат Кунцевич, Ярема Вишневецький, Г. Галаган, А. Кочубей, Іскра і Ю. Коцюбинським кінчаючи. А наше нижче православне духівництво, братства, міщанство тих часів та проста людність — стали синонімами вірности, героїзму, глибокої принциповости та незіпсуотости народного пня — основи нації: на силою та підступ-

ством накинута їм уніятво вони дивились, як на проекцію польсько-католицької ворожості до українства. На щастя історія завела всі їхні хитро-мудрі пляни та витівки. Унія виявилася (за аналогією з природними явищами хрещування далеких видів) — безплідним гібридом. За три з половиною століття, від злочасного 1595 року починаючи, вона не дала творцям її сподіваного плоду. Здорова національна субстанція низів, основи — перемогла. Обернути в поляків густу масу української людности на заході не пощастило. Згодом, щоб підживити занепаду „ідейність” унії, устами папи Урбана VIII, було виголошене нове гасло імперіялістичного католицизму — «через вас, мої рутенці, я наведу весь Схід...» Але й цей клич — „Sturm und drang nach Osten” — залишився порожньою претенсійною фразою... Тому тільки кастовий інтерес уніятських теократів, поводячи рукою вихованих ними істориків, типу Чубатого та отців ЧСВВ, намагається представити чорні діла Берестейської унії та все похідне від неї, як прогресивний хід історії нашого народу. Єзуїтська штука втлумачування, що чорне є біле, а біле — чорне, довліє й по цей день над істиною. Не дивно тому, що навіть сумний випадок „вростання в комунізм” первоієрарха уніятської церкви представляється ними тепер, як героїчний акт та похвальний чин. (Див. коментар „За яку боротьбу” Т. Л. в часописі «Укр. життя», ч. 7 (370), 15. 2. 1964). На нашу думку найбільш потерпілою стороною в кінцевому акті цієї драми стануть саме князі та духівництво уніятської Церкви. Чому?..

Офіційний дипломатичний центр католицизму тримає ці всі унійні утвори (вони є скрізь на Сході), висловлюючись модерною політичною мовою, як свої „мостові причілки”, як „п'яті колони”. як „квіслінгівські уряди” для розсаджування (за принципом: *divide et impera*) або бльокування теренів, на яких діє Східна православна Церква. Однак часи активного імперіялізму, часи експансії католицизму „вогнем і мечем” давно вже перейшли. Тепер еволюційно відбулася поляризація сил; вони вистабілізувалися. Запальні релігійні гасла більше не діють. Войовничий фанатизм складає зброю. Від неробства офензивна сторона завжди програє — вона втрачає свій динамізм і зрештою мусить „закопатися”. Таке сталося з усіма „рівнобіжними” уніятськими церквами в цілому світі. Цього не оминула й уніятська Церква в Україні.



Quo vadis?

Але католицький оперативний центр діє на довгу мету. Він має час. Цих своїх „мостових причіпків” не розпускає, не ліквідує, не переводить на становище „bankrupt”, але... тримає наших братів-уніятів у нестерпному стані якихось second class католиків, „бідних родичів” багатой католицької Церкви. У становищі якихось гібридів, а не „чистих ліній” католицизму...

Тим часом колесо історії невинно котиться далі. За останнє півстоліття виросла брутальна сила, яка не духовою зброєю, а фізичним насильством зруйнувала найбільшу колись частину Вселенської Православної Церкви — російську православну Церкву. В недавніх світових драматичних подіях таку саму долю зазнали терени, де діяла й процвітала уніятська Церква в Україні — Галичина. Брутальна сила московсько-комуністичного імперіялізму й тут, у Галичині, виконала свою уніфікаційну роботу над Церквою... Ця Церква, як колишня структурно-розбудована та налагоджена організація, тепер безперечно розчавлена важким чоботом „салдата” й просто зникла. Вона навіть не „лішла в катакомби”, як ми потішаємо її вірних. Усі єпископи та значна частина її священників виїхали на еміграцію і зв'язок з ґрунтом, з паствою втратили. Не оживлять її також ніякі комбінації та махінації з ляльковою, у руках червоної Москви, фігурою її номінального зверхника митроп. Й. Сліпого. Бо той, що ще недавно був для багатьох із нас загадковим мовчазним сфінксом. — перестав таким бути... За нього заговорив польський редактор Єжи Турковіч... (Див. „Тижоднік Краковскі” від 24. XI. 1963).

Уніятську Церкву в Україні зліквідовано, як реальність. В її імені виступають більше вже, як в імені абстрактного символу. Вона невідмінно мусить перейти в ближчому часі якісь трансформації, що будуть зовсім далекі й несхожі до первісного її „видання”. Про це знає Рим. Він не поспішає. Він бо має тепер клопіт із завданнями й прагненнями багато більшими. Терпляче дивиться він на той великий безбожний Схід, на той неосяжний духовний вакуум, що простягнувся на несходимих просторах теперішньої комуністичної імперії, — вакуум, який треба буде колись виповнити... Рим терпляче очікує, коли цей овоч дозріє й упаде до його кошика...

Але як серйозно розцінює та трактує тепер Рим ті, залишені по цей бік „залізної заслони” свої кадри уніят-

ських єпископів та священників? Яке місце відведе їм у своїй майбутній генеральній духовій офензиві на Схід? Чи думає Рим і надалі зберігати в „чистоті” ці свої гібридні форми католицизму?..

Все це питання, які ставить життя, але на які годі дати якусь певну відповідь. Можливі тільки прогнози. Перейдемо до них.

Існує багато ознак на те, що Рим вважає себе в майбутньому за єдиного сильного спадкоємця й претендента, щоб опанувати безвірні душі на величезних просторах Советського Союзу. Він добре здає собі справу про те, яких тотальних знищень у провідному складі та в усій організації зазнала Російська православна Церква від безвірницького комунізму. Він думає, що, коли прийде час великої розгри — православ'я, як російське, та будь-яке інше, не знайде в собі достатньої організованости, кадрів, засобів та офензивної сили змагатися з католицизмом на просторах великого Сходу. Існування відродженої на еміграції Української Православної Церкви Рим взагалі ігнорує за звичкою розцінювати явища тільки кількісними критеріями й вважає її за величину безконечно малу. У цій думці його утверджують також донесення та розвідки адміністраторів української уніятської Церкви.

За старою своєю методою Рим думає шляхом дипломатичних маневрів, домовлення та гри „на вершинах” порозуміватися з сильними світу цього, поминувши маси, демос, і не питаючи „vox populi” дійти саме так своєї генеральної мети — завоювати Схід...

Звідси й уся ота дивна для простих смертних метушня й гра „на верхах”. Візита Аджубея та дочки Хрущова до папи Івана XXIII, підкреслене запобігання Ватикану перед представниками російського патріархату на Соборі, загравання з рештками ще остаточно не перемерлої аристократичної верхівки царських часів, улерта й послідовна ставка ватиканської дипломатії тільки на про-російські і про-єдинонеділимські кола та концепції. Звідси, нарешті, допитливо-нерозгадане поведження уніятського митрополита — „страдника та ісповідника” — Й. Сліпого. Поведження, що таке не подібне до твердої й мужньої постави його колег-кардиналів, польського — Вишинського, мадярського — Міндсенті, чеського — Берана.

Ми певні, що життя поламає всі ці хитро-мудрі „вершинні” пляни та схеми, ім'я бо цим схемам — глибокий

анахронізм. Безповоротньо минули вже часи змов за спиною холопів, безголосого демосу світських та духовних васалів: королів Ягеллів, Сигизмундів; єпископів Терлецьких, Балабавів тощо. Часи вже не ті. Християнські доктрини впроваджувати тепер у гущу народу вже неможливо шляхами та методами полюбовного домовлення вождів на верхах; тим більше на базі хистких, з природи непримирених комбінацій, віри з атеїзмом, абсолютної Христової правди з — відносною діалектичною „правдою” Маркса... Не забуваймо, що поле, на яке мають бути пересаджувані християнські доктрини — то буде, насправді, не дике конголійське поле, а поле вдумливих культурних людей з майже стовідсотковою грамотністю та з високим рівнем технічної інтелігенції. Це не порожнє гуляй-поле. І люди там — не аморфна маса полян, дулібів, тмутараканців, рутенів...

Хто був за часів другої світової війни на теренах України та Росії, звільнених від комуністів, того не могло не вразити спонтанне відродження релігії, відродження серед, здавалося, до краю „вичищеного та вискринінгованого” на всі боки, люду. При чому відродження саме в формі православної релігійної традиції. Швидко росло число парафій, число вірних, священників. Виростала, як фенікс з попелу, оформлялася й міцніла в Україні саме **Українська Православна Церква**. Спостереження наші на еміграції, в Європі говорять, що тисячі з маси молодих людей „остарбайтерів” та полонених, — ота молода генерація безвірників з уродження та з виховання, — будуть, коли прийде час, потенційно найліпшими апостолами та місіонерами православ'я (може ще частково деяких відламів протестантизму — баптистів, євангеліків), — тільки не католицизму.

І пропагувати серед цієї маси „поган” якусь унію, якусь неповноцінну - половинчасту лібридну форму православ'я з католицизмом — це „мрії відрубаної голови”, це безнадійна справа тепер; безнадійною вона буде й через сотню років. Уже самі назви „унія”, „уніяти” будуть там, на Сході, дуже несмачні, неприємні та страшні асоціації: Унія — це середньовічні форми гвалту над людьми; це палення церков та знущання над святощами; це езуйтські методи „розколювання” душ, родин, громад; це — церковний макіявелізм та ренегатство... Про це все ті невідомі й таємничі люди на Сході знають з численних

історичних творів, джерел та матеріалів, які їм там широко доступні. Знають вони й про Йосафата Кунцевича — цього збірного типа найогиднішого ренегатства, знущателя над колишніми братами-одновірцями. Знають таким, як його показує наука-історія, а не фальшива конфесійна пропаганда, що глумливо зробила з нього патрона, добродія та захисника України. Уперше життя поскидало з них (уніятів) багато машкари, ілюзій, а в останнє і їх найбільшу спекуляцію — це привласнена монополія зберігати наші національні скрижалі...

Є ознаки припускати, що назагал реалістично настроєні ватиканські політики самі дивляться тепер на ці всі уніятські „причілки”, як на анахронічні залишки невдалого експерименту. Їх місія не виправдалась ніде і ні в чому. На шахівниці великої світової розгри тепер вони ледве чи мають вартість „пішака”. Роллю їх зведено до палеонтологічних експонатів в історичних музеях. Тому Рим підготовляє поступову асиміляційну акцію, мета якої — непомітна, неголосна ліквідація та стирання самобутніх ознак уніятських церков у тому числі й найперше уніятської Церкви в Україні. Так вона переходить на новий стиль у святах, на целібат духовництва; у нових храмах не ставлять уже іконостасів, запровадили вже й „тихі” служби Божі, увели свято „Божого Цяла” тощо. Початкову назву Уніятська Церква за часів Австрії перейменовано на Греко-католицьку, а тепер без усякого офіційно-юридичного акту самі вже уніяти звели її популярно до Української Католицької Церкви, хоч у ватиканській адміністративній класифікації такої назви нема, а є як і було раніше — Rutheni Uniaty. Так крок за кроком спихають українців уніятів з їх власного історичного ґрунту на ґрунт чужий — інтернаціональний. І ні одного „пострілу”, ні з лав численної галицької інтелігенції, ні з боку слухняного, розуміється, духовництва... Позиції здаються без бою, у змовищій тиші... Ба, навіть багатьом із них цей процес здається надто повільним; вони хотіли б якнайшвидше позбутися цього нестерпного становища — неповноцінних католиків. Тому то тепер князі й священники уніятської Церкви та весь світський актив її впливе у широкому могутньому об'єднаному річищі „католицької акції”, як акції наднаціональної, без усяких інших зародкових додатків, — як „український”. У цьому сенс та зміст процесу, що його

тепер переходить українська уніятська Церква тут, на еміграції.

А як поведуться на Соборі наші уніятські владыки українського роду? Який голос їх? Яку надію на замирення чи об'єднання з православними українцями вони подають? Яке майбутнє перед собою бачать Quo vadis?..

На жаль, відповіді на ці цікаві й навіть болючі для всіх українців питання не знайти в широких реляціях-дописах спеціального українського кореспондента на Соборі ред. Душника. Як відомо УККА, вважаючи, що Ватиканський Собор подія „універсально-українського значення”, послав до Риму на півтора місяця свого обсерватора ред. Душника. Взагалі такі коштовні екскурсії та місії, як от — Римська — ред. Душника, або, принагідно кажучи, — далекосхідні вояжі династії Стецьків, — це надто коштовна оплата довірливості платників на УНФонд, або на „Визвольний” фонд.. Із вдячності за таке цікаве „наукове” відрядження п. Душник завалив наші українські часописи тут в Америці цілою зливою дописів. У них, на жаль, через надто густий хвальний фіміям, яким він обкадив наших уніятських владык, — ніхто нічого розібрати толком не зможе. З полоскоченою амбіцією тільки довідуємось, що ціле сузір'я їх (числом 16) імпонують своєю інтелігенцією, знанням чужоземних мов, блиском та вишуканістю зовнішнього вигляду, що так вигідно відрізняє їх від східньої їхньої братії. Дізнаємося, що вони продемонстрували на спеціальній месі для отців Собору красу візантійського обряду, чарівність семінарського хору. Що навіть представник московської патріархії тов. Боровой „соізволі” похвалити чудові піснопіття і т. д. Словом — ці репортажі, це суцільний гимн пихатості й порожнечі.

А ми й без спец. кореспондента знаємо, що на Соборі всі наші уніятські владыки в усіх справах слухняно-шанобливо мовчать і схвалюють ті схеми, що їх римська курія пропонує. Не було між ними ні одного, який би підтримав й розвинув відважний виступ і дуже речеву критику становища уніятських церков з боку східнього греко-католицького патріярха Максима IV. (Див. „Укр. Правосл. Слово” за жовтень 1963). Красна та формою вистівата латинська промова митроп. Сліпого, натомість, була бідна ідеями. Вона містила дві їх: засудження вільнотумних тенденцій соборности, підпирання священного

абсолютизму пап та ідею всеукраїнського патріархату. Хоч і були гучні оплески йому, але вони були на початку його виступу, а не в кінці. Це були овації живому символі страждань в ім'я Христа, а не через ті заяложені, затягані думки, якими він поділився з Собором; вони належали тому, чого він не сказав, а на що сподівалися від нього почути отці Собору. Так чи інакше він не використав свого морального, безперечно великого, потенціального капіталу. Євангельські таланти закопав і не примножив... І ми побачили, що цей справді бідний, старий страдник, як був в'язнем вісімнадцять років, так і дотепер залишився ним, — тільки вже тепер в'язнем римської курії та її таємної дипломатії.

Ідея українського патріархату, яка визріла в соборових кулуарах в синкліті всіх уніятських єпископів нам, православним українцям, здається надто претенсійною і просто эле замаскованим ходом троянського кося. Крім того, вона не оригінальна й має свою аналогію в не так далекій минушині. Подаємо історичну пригадку про це:

Польський король Владислав IV у намаганні закріпити та поширити справи унії, що не досить відбувались гладко, у листі до православних ієрархів (1636 р., тобто через 40 років після Берестейської унії) переконував їх, що для замирення й блага обох сторін (уніятів та православних) треба встановити патріяршество в Києві. Було навіть передбачено кандидатуру на патріярха в особі широко популярного тоді київського митрополита Петра Могили. Малося на меті через особу патріярха — щирого польського патріота та (думалось їм) прихильно наставленого до унії, притягнути всіх упертих „схизматиків” до унії в централізованому, так би мовити, порядку. Але, як відомо, всі ці хитрі єзуїтсько-польські плани розбилися об тверду, виразно православну поставу митрополита Могили. Він не захотів бути іграшкою в цій нечистій грі і не зрадив православ'я. Навпаки, у 1640 році він скликав у Києві православний Собор, який, серед інших важливих справ, затвердив відоме в історії нашої Церкви «Православне Ісповідання», яке через свої глибокі думки й ухвали, стало згодом символічною книгою всього православного світу.

Але, якщо в ті злопам'ятні часи через особу „західньо-руського патріярха” (так він мав іменуватися), підлеглого папі римському, мислилось провадити політику,

яка, за висловом самого короля Владислава IV, була б: «корисною для Річі Посполитої, бажаною для нього (тобто короля) та конче потрібною для унії...», то з якою метою наші уніятські єпископи тепер саме висувають цю запозичену в польського короля ідею патріярха всієї України з престолом у Києві?

Наша українська преса, що на ній довліють католицькі канони думання, вітає цю ідею як таку, що приведе до об'єднання всіх українців. А в розгарячених головах уніятських ієрархів снуються солодкі міражі зидива, на зразок таких:

«У золотоверхому Києві на патріяршому престолі, покривши широким унійним омофором маси „навернених схизматиків”, від Кубані аж по Сян, в гармонійному послусі апостольській світовій столиці, возсідає західньоруський патріярх... Чудо над Дніпром, чудо на Сході, якого очікував ще папа Урбан VIII, стається... Його довершує перший західньоруський патріярх. Він — тут, між нами, — живий, готовий до послуг...»

Ця невідразно - приваблива візія не випустила ві свого солодкого полону ні одного сучасного уніятського єпископа і вони, видаючи цьогорічне спільне різдвяне послання, в погано прихованому поспіхові, випереджуючи час та події, іменують митрополита Й. Сліпого — митрополитом Києво-Галицьким та всієї України.

Ефект від цього незаперечний... Вдумливі їх „пасомі” соромливо ніяковіють за своїх первоієрархів. А православні, залежно від рівня темпераменту, розцінюють цей виступ як: несолідний, претенсійно-смішний, як нешкідливу „мрію відрубаної голови”, як образливе копіювання ганебних історичних зразків, як заперечення настанов їх зверхника папи Павла VI, навіть як збірну маніякальну концепцію мегаломанів... Назагал все це було б смішно, якби не було так сумно.

От так, — без рожевих окулярів, очищена від густого кадильного диму, виглядає вся справа участі й ролі наших уніятських владик на Ватиканському Соборі.

От так пливуть вони, несені страшною течією “River no return” і не мають сили — ні кормила вибратися з течії, в яку їх втягнуло, от уже кілька століть, відносячи все далі й далі від рідних берегів православ'я.

Можна, розуміється, пошкодувати, що в цей багатонадійний час, немає серед українців уніятів людини та-

кого великого формату, яким був митрополит Андрей Шептицький. В його особі зійшов у могилу чи не останній серед уніятів-єпископів „візантієць”, — людина, що багатьма рисами нагадує славного митр. Петра Могилу.

Коли відомий русифікатор Галичини в часі першої світової війни, архієп. Євлогій, запитав митроп. А. Шептицького: «як ви, представник польського аристократичного роду, очолюєте український рух, що веде війну з поляками?», то митрополит, усміхнувшись, сказав:

«Ви хочете звинити мене в ренегатстві? О, ні, я буду боротися... Дозвольте вам сказати, що Шептицькі рід руський (тобто український), але з XVII в. окатоличився і зпольщився. Прадіди наші зрадили ім'я руське. Я виправляю помилку предків...»

(І. Власовський. Історія УПЦеркви, т. IV, стор. 80)

Чи ж прийшло хоч одному з присутніх на Соборі уніятських єпископів-українців на думку виправдати помилку своїх предків — безперечно православних з давнини? Не мають вони мужности, а може й чесности з собою відірватися від багатого на ласощі ватиканського столу... Зраду своїх предків (може й невільну) возвели в лицарство: національне - православне підпорядковували інтернаціональному - католицькому.

Немає, на жаль, найменших підстав покладати якісь серйозні надії та сподівання від участі наших уніятських владик українського роду у 2-му Ватиканському Соборі. Ба так, як справа виглядала досі, — вони там непомітні, бо ретно-слухняні; вони — не оригінальні, бо вузькоглядні; вони не мають відваги й рішучости; бо вони є „бідні родичі” католицизму; їх концепції на теперішній час — глибокий шанобливий архаїзм; їх проекція в майбутнє — утопізм без ґрунту (всеукраїнський патріархат). Проте ми з цікавістю чекатимемо третьої сесії Собору. Може тоді дехто з них надумається та й скаже хоч дещо ближче до життя. Ми навіть підказали б їм одну „невеличку” тему до уваги отців Собору, це: «мартирологія Української Православної та Греко-католицької Церков в Україні від початку комуністичного режиму й по цей день...»

Підсумовуючи та „заокруглюючи”, приходимо до одного генерального висновку:

Коли Рим справді по-широму та по-серйозному взявся впорядковувати внутрішні справи католицької Церкви,



як першої передумови до об'єднання християн на базі взаємодовіри; коли слова папи Павла VI-го про прощення їх провин стануть за мотто правдивого заклику до дій, а не парадною декларацією, тоді логічно-послідовно мають відбуватися такі події і процеси:

1. Нездорове суперництво між церквами - сестрами (католицькою, православною, протестантськими) припиниться. Забуваються меркантильні перегони за вловлювання та переманювання душ, родин, громад, теренів. Виключаються всі форми та методи „холодної війни”. На першій порі приходиться до спільного молитовного об'єднання — поминання під час Богослужень.

2. Рим рішуче виправляє найбільший жаль Православних Церков — це існування уніятських церков. Рим не стане тримати їх у тому вигляді, формі, намірах, як вони були досі; вірні їх, за добровільною згодою, переходять до „вихідних форм”.

3. Уніятська Церква, що з України, як така що втратила базу-терен, проходить прискорений процес ліквідації до вихідних форм. Проекти штучної гальванізації цього організму, що природно відмирає (патріярхат тощо) відкидає, як несучасні.

4. Багаті духово, цінні потенціально, кадри українського уніятського духовництва, маючи найліпші шанси вписати в многострадну історію нашого народу свою світлу сторінку, рішуче й сміливо виправляють лихо й мривду Берестя 1595 року й переходять у лоно матірньої Української Православної Церкви.

5. Митрополити, єпископи, вірні Української Православної Церкви, виявляючи многократно докази терпеливості, толерантності, любови до колишніх братів-уніятів, з піднесенням працюють разом з ними над розбудовою форм, змісту та всієї організації відродженої тут Української Православної Церкви, маючи за кінцеву мету передати це все Батьківщині, коли прийде на те час і Божя воля.

6. Усі православні патріярхи, митрополити, єпископи шукають ревно виходу з зачарованого кола. Залишаючи колування в історичному попелі взаємонепорозуміння, образ, упереджень, злопам'ятства, що залишилися ще на згадку колишньої спільної, рідної будови — Єдиної, Соборної, Апостольської, Церкви.

Василь Гарбер

Для спокою та ладу серед вірних всі кроки в наближенні до своєї, єдино правдивої мети, переводять у традиційно православних формах: соборно, відкрито, у взаємному порозумінні з іншими Церквами-сестрами Вселенської Православної Церкви.

**Василь Гарбер**

---

**АНТІН ЧЕКМАНОВСЬКИЙ**

**Віки пливуть над Києвом**

КУПІТЬ ЦЮ КНИЖКУ І...

ОБОВ'ЯЗКОВО ПРОЧИТАЙТЕ!

ЦІНА 2.25 ДОЛ.

ЗАМОВЛЯЙТЕ У В-ВІ

«НАША БАТЬКІВЩИНА»

---

# ОСТОРОГА

Кожному тепер стає ясно, що наближається розгра між двома світами: демократією — світлом та комунізмом — темрявою. І ото католицька Церква хоче тепер, як часто вже бувало в історії, стати до боротьби за душі вірних і робить це не зовсім бездоганними способами.

## Підготовка Католицької Церкви

У своїх статтях різні католицькі журналісти піддають під сумнів питання, чи загалом Православна Церква може активно боротися з комунізмом? Бо, мовляв, наслідком страждань, розпорошеності, віддаленості від реального світу (містицизм), вона стала безсилою. Частина єрархії її пішла на співпрацю з більшовиками, а решта ліквідована. Час відповідальний, треба боротися зі спільним смертельним ворогом, боротися активно. Та активна боротьба можлива тільки під керівництвом римської Церкви, яка єдина сильна, що без компромісів може боротися з комунізмом, і в цьому дусі впливається на громадську опінію у світі. Тому закликається всіх членів Східної Церкви наблизитися до з'єднання з Римською. Той заклик підхватила наша українська католицька преса і розпочала овою „католицьку акцію” і апостольство, маючи намір діяти на звільнений Батьківщині не тільки за привернення status quo ante в самій Галичині, але виявляють певні апетити і на православну частину України, а навіть і на цілий московський Схід, бож папа Урбан VIII ще 1664 р. вказав ту мету словами: «Через вас, мої рутени, сподіваюся повернути Схід».

Український католицький редемторист о. Михайло Шудло в статті «Східній обряд» („Голос Спасителя”, ч. 4, 1953 р.) просто стверджує, що ватиканський штаб уже цілком готовий до походу на Україну, бракує тільки „апостолів і апостолок”. Він пише: «Св. Церква, ведена Св. Духом, підготовляється до недалекої місії на Сході, в якій українська католицька Церква буде відігравати першорядну роль. Церква приготує ряди відважних апостолів і апостолок до праці на східних теренах по розвалі більшовицької тюрми народів. Підуть туди священики з хрестом у руках, підуть сестри-черниці, підуть місіо-

нери. Проте Найвищий Архиєрей бажає, щоб світські ало-столи та апостолки теж приготувалися до важної місії на Сході Європи, бо Папа хоче, щоб усі католики змагались за Христа та Його Св. Євангелію, не полишаючи одним священикам завдання боронити Христа, Його Церкву та науку».

### Акція між православними українцями

Щоб внести ще більше замішання в ряди православних українців, запряжено деяких наших науковців до активного фальшування історії Православної Церкви, що особливо виявилось у 8-му Зошиті «Енциклопедії Українознавства», як і тенденційного наświetлення різних важливих питань нашої минувшини. Деякі „науковці” дійшли до того, що найславнішу добу нашої історії — Козаччину, коли то наш поневолений народ пішов на боротьбу за волю Батьківщини і своєї Предковичної Благочестивої Віри, — зараховують до найтемнішої доби, бож тоді, мовляв, український народ зі своїми славними оборонцями, запорозькими ксзаками, вбивали в боях католиків і уніятів, а часто розправлялися з наїзниками-католиками, які хотіли паразитувати на українському народі...

Під час тих пресових і усних нападок на православних українців, обзивають нас різними назвами. Тут фігурують такі образливі прозвища як: „схизматики”, „нез'єдинені”, „московське православ'я”, „фотіянці” і т. д. Коли прочитаєш, наприклад, статті в „Америці” (католичасопис) о. В. Білинського, Брадовича, то робиться гидко від того жонглювання правдою історії і правдою Господа нашого Ісуса Христа. Коли б ми йшли слідами вищезгаданих журналістів, то ми б не називали наших братів „українці-католики”, тобто так, як їх називає офіційно єрархія Української Католицької Церкви, а вживали б такі назви, як „уніят”, „роз'єднаний”, „палежник”, „відступник” тощо. Як би то виглядало, коли б такі прозвіська вживалися в пресі й усно? Чи не було б то зневагою для українців католиків? Але такий стан по відношенню до православних на порядку денному, ба, навіть, найвищі чинники католицької Церкви у своїх офіційних виступах уживають образливої назви „нез'єдинені”, забуваючи про те, що це зневага. Бож ми православні українці і жадної іншої назви не хочемо мати. Та наше бажання

і право повинні шанувати всі ті, що хочуть з нами розмовляти.

### Становище Православної Церкви

Ото ж Католицька Церква кличе нас признати над собою владу Римського Престолу і тим самим відректися від нашого ідеалу — незалежності Української Православної Церкви від Москви, Риму та інших чужих чинників. Але цілком вірно пише М. Мироненко в лондонській „Укр. думці” (4. V. 1953 р.), що «В історії й духовості України витворився спеціальний антикатолицький комплекс, заперечувати який було б нерозумно і для долі нації шкідливо...»

Отож питаємо, де взявся той „антикатолицький комплекс” серед українців та інших православних? Постаємось відповісти на це важливе питання.

Примат римського єпископа — Папи, спочатку як єпископа столичного міста Римської Імперії, підкріплений потім сумнівним фактом перебування ап. Петра в Римі і з тієї причини й претенсії римських єпископів на головство над усіма християнськими церквами світу, довело до того, що єдина Церква Христова в 1054 році поділилася на Східню Грецьку і Західню Латинську. Східні церкви: Олександрійська, Антіохійська, Єрусалимська на чолі з Константинопольською, як столичною церквою Нового Риму, зажили своїм церковним життям, базуючись на постановках 7-мох Вселенських Соборів, не вводячи ніяких нових канонів ні догм у себе, рахуючи, що на це має право тільки Вселенський Собор. Натомість Західня Католицька — ввела у себе декілька нових догматів. Ті нові догмати і на нічому не основані намагання Римського Престолу підкорити собі всі християнські Церкви світу, і то методами далекими від Христової моралі й любови, змушують нас, православних українців, насторожитися, бо треба ствердити, що до цього часу ми мало чого доброго зазнали від визнаюців римо-католицтва і самого Римського Престолу.

Ми не фанатичні противники католицької Церкви, бо знаємо, що ця Церква зробила чимало для поширення Христової Віри серед поган. Ми рівнож подивляємо розвиток різних науково-харитативних інституцій і дисципліну цієї Церкви. Ми признаємо мучеників Західньої Церкви, як також майже всіх пап перших трьох віків христ-

яновта, яких визнано святими. Ми віддали б і почесь належну єпископові стародавньої Римської Катедрі, коли б наступило поєднання Західної і Східної Церков... Але „місіонерство“, „Католицька Акція“ і „апостольство“, скеровані проти нашої Православної Церкви, це зневага для нас і ми протестуємо проти цього негідного відношення до нас, як частини св. Соборної Апостольської Церкви.

## Розділ Церков

Але перегляньмо пожовклі листки історії.

Чи ж не нетактовне поводження папи Миколая I (IX вік) і його втручання у внутрішні справи Константинопольської Патріархії, яка мала тоді труднощі з патріярхами Ігнатієм і Фотієм, заопинило справу протиріч, які вже тоді існували, бо світ і тоді ділився на Схід і Захід?

Подібне сталося в 1054 році, коли Візантія була загрожена турками, які забирали місто за містом. З другого боку — тиснули нормани. В такій трагічній ситуації Візантійський імператор Костянтин IX Мономах звернувся до папи, щоб той намовив Генріха III до союзу з греками проти норманів. Папа захотів використати цю нагоду і взяти під свою владу Константинопольську Церкву. З тією метою висилає кардинала Гумберта, який мав доручити два листи від папи для імператора і патріярха Керуларія. Обидва листи були пересякнуті надлюдською погордою до Східної Церкви. Папський посол повів себе в Царгороді непристойно і до всього вміщувався, як господар, а тому патріярх Керуларій змушений був припинити з ним розмови. І ото в неділю, 16. VI. 1054 року, папські послы кладуть на престолі Св. Софії Грамоту відлучення і анатему на патріярха і на всю Константинопольську Церкву. В цій грамоті було повно неправди, зневаги і грубіяництва... Цим актом папські легати обезславили себе і папу Льва, іменем якого вони творили прокляття. Правда, папа Лев IX помер ще перед двома місяцями.

Навіть латинський еп. проф. Гефеле про цей акт пише: «„Відлучна Грамота“ папських легатів не має потрібної поміркованости, бо вона обвинувачує Керуларія і його однодумців у всіх можливих стародавніх ересях».

Католицький свщ. о. А. Волконський пише про голову папської легатії: «Старший легат Гумберт був людиною різкою, навіть задирлива».

Скликаний на 20. VII. 1054 року патріярхом Керула-

рієм собор осудив папських легатів і кинув на них ана-тему: **«Якісь нечестиві люди прийшли з темряви Заходу в Царство Благочестя та в цей Богохранимий град, з яко-го, як з джерела випливають води чистої науки до кінця землі. У цей град прийшли воєни, як грім, як буря, як голод, чи краще як дикі кабани, щоб ізвергнути Правду».**

Ця соборна постанова була розіслана всім Східним патріярхам, і всі прийняли її. А відлучну грамоту Собор урочисто спалив. З цього часу по всіх церквах Сходу остаточно перестали згадувати папу за Богослуженнями. Церкви розійшлися назавжди... Церква римська відділилась від Сходу. Заходи примирення між Західньою і Східньою Церквами не дали позитивних наслідків.

Митрополит Іларіон пише: **«З бігом часу Церква Схід-ня і Західня розійшлися так далеко, що стало зовсім не-видно дороги до поєднання їх. Але вся Христова Церква чекає його».**

### **Спроби підкорити Схід. — Хрестові походи**

Можна однак ствердити, що поділ Церков був би якийсь поладжений, бо розходження бували від самого початку християнства, коли б не відбулися в XII—XIII віках так звані „Хрестові походи“, які мали за мету ви-зволєння святих Місць у Палестині від невірних турків.

Але обуриливе поступовання латинських хрестоносців на Сході багато допомогло загостренню ворожнечі греків до латинян. Це сильно підкреслює проф. І. Герцог: **«Невдачі намагань поєднати Церкви пояснюються й ти-ми жахами та руйнуванням, які робили латиняни за хрес-тових походів по грецьких церквах та над грецьким ду-ховенством і ченцями».** Так само інший вчений історик твердить: **«Хрестоносці принесли східнім християнам біль-ше зла, як добра, бо керівники хрестових походів, рим-ські папи, посилаючи хрестоносців на Схід, для звіль-нення Святої Землі від влади мусулман, мали при цьому таємну і головну думку: поширити свої впливи на Схід, і підбити Східні Церкви під свою владу».** (Богосл. Енцикл., 1905 р., т. VI, стор. 375). Про це папа Григорій VII писав у своїх листах так: **«Головна мета походу в тому, щоб притягти „схизматиків“ греків до єдності віри, устано-вити правдиво батьківські стосунки між Римом і його дочкою — Східньою Церквою. Греки повинні покоритися владі наступника св. Петра і признати його зверхність».**

(Митр. Іларіон. «Поділ Єдиної Христової Церкви», стор. 222).

Походи тривали два віки. Латиняни йшли на Схід зо сліпою ненавистю до греків. Один з перших провідників хрестоносців, Босмунд, писав до Готфрида: «Знай, мій улюблений, що ти маєш діло з найнебезпечнішими звірями та з найнедостойнішими людьми — з греками. Усі їхні думки звернені тільки на те, щоб вигублювати латинський народ. Я добре знаю злобу й непримиренну ненависть греків до латинян». Робимо запит: Де ж тут мова про правдивих ворогів християнства — сельджуків-турків, яких треба було вигнати з Святих Місць Палестини?

І ото зайнявши 20. VI. 1097 року Антіохію хрестоносці з «сличем: «Так хоче Бог!» почали жорстоко всіх мордувати і вбивати кожного, хто не хотів стати католиком. Все майно грабували. Антіохію отолосили східньою катедрою ап. Петра, тобто папською, і почали переслідувати православних, вогнем і мечем змушуючи „схизматиків“ до єднання з Римом...

15 липня 1099 року впав і Єрусалим і там було вбито 70.000 магометан, зґвалтовано жінок і дівчат, без розбору. Розпочалося нечуване переслідування православних, яких насильно тягнули в католицизм. Православні згадували 1073 рік, коли то турки захопили Єрусалим і як вони гуманно та чемно поводитися з православними християнами. Православні одночасно заявляли, що їм ліпше жилося під магометанами, ніж під владою католиків-хрестоносців.

Наукові дослідники, що займалися вивченням Хрестових походів ствердили: «Це був звичайний широко організований грабунок». «Хрестоносці-лицарі — це грабіжники та авантюристи». «Це звичайні шукачі пригод, жадні, жорстокі; їх тягло багатство східніх міст. Надія на грабіж була головною побудкою цих лицарів».

Але IV Хрестовий похід перевершив усі злодіяння. Хрестоносці захопивши Константинопіль, забули про Св. Землю, і почали відкритий грабіж та вбивства, блонзнірства над грецькими святинями.

Візантійський історик XII — XIII століть Микита Хоніят ось так описує поведження католиків з православними в Салоніках: «Не те дивує нас, що вони грабували речі, але те, що вони кидали на землю святі Ікони Христа і Його Угодників, топтали їх ногами, а якщо знаходили



яку оздобу, зривали її як попало, а самі Ікони виносили на перехрестя, щоб топтали перехожі, або вживали їх замість палива при готуванні їжі. А більш нестерпне й нещастиве було те, що дехто з них скакали на Св. Престіл і танцювали на ньому безчесно підстрибуючи і виспівуючи якихось варварських пісень та чинили сором на місці святому...» Під час служб Божих ці вояки входили в храм і „хватали за горло богомольців, душили їх і тим переривали співи. Мало того, дехто з них, вдаючи, ніби й вони підспівують, викрикували сороміцькі слова або брехали по-собачому...»

Запитую, чим ці „лицарі 1204 року" були ліпші за советських безбожників і комсомольців наших днів?

### Латинське духовенство на Сході

Разом з католицьким вояцтвом у грабунках приймало участь і латинське духовенство. «Католицькі монахи й аббати по-хижацькому кинулись на дрогоцінні святощі, і для цього вживали навіть насильства. Один з таких, паризький аббат Мартин Літц, уславився своєю безсоромністю в грабіжу святинь. Таким способом багато священних скарбів Грецької Церкви перейшло на Захід і ними збагатились церкви в Римі, Парижі та Венеції. Власне такою дорогою перевезені були св. Мощі Іоана Золотоустого та Григорія Богослова до Риму. Бронзові коні, якими лишається тепер Венеція, тією самою дорогою прибули до цього міста. Дикі оргії чиняли навіть у Софійському Соборі, де танцювали з безсоромними жінками, зодягнувшись у церковні шати, пили вино з Священних Сосудів». І такі явища повторювалися майже по всіх грецьких містах, які захоплювали хрестоносці.

Тодішній папа Інокентій III вжахнувся тими нечуванними злочинами і писав своєму кардиналові Петрові: «Ви дали обітницю старатися звільнити Святу Землю з рук невірних, а замість того безрозсудно ухилилися від чистоти свого обіту. Ви зняли зброю не проти невірних, а проти християн, побажали не звороту Св. Землі, а володіння Константинополем, ставлячи вище багатства земні, над небесні. А найгірше те, що дехто з вас не пощадили ані релігії, ані віку, ані плоті, але, чинячи на очах усіх блуд та перелюб, насилували не тільки простих жінок, але й дів, що присвятили себе Богові. Не досить було вам царських скарбів та маєтків людей знатних і прос-

тих, ви простягли свої руки й на багатства церковні, а що найбільше переступно, — на речі священні, бо ви грабували священні шати і виносили ікони, хрести та мощі».

Але в другому листі до єпископів і аббатів, що були у Візантії, той самий папа писав: «Бог передав Візантійську Імперію від гордих — смиренним, від відділених — єдиним синам Церкви, тобто від греків латинцям...»

Зараз же по захопленні патріярших міст, папа ставив там свого латинського патріярха. Це сталося в Єрусалимі 1099 р., в Антіохії 1098 р. Так само, коли 13. IV. 1204 року хрестоносці зайняли Константинополь, то вже 16 травня граф Балдуїн наставив Фому Морозіні, особу світську, латинським патріярхом, якого папа Інокентій III затвердив. На острові Кипрі, де існувала від часів свв. апостолів Автокефальна Православна Церква, появився латинський митрополит.

Розпочалися переслідування Православної Церкви, які тривали 150 років, аж поки не вигнали „латинських визволителів”.

Про повстання проти латинців у Константинополі лише арх. Тирський Вільгельм: «Ціла чистина міста, населена католиками, була спалена. Попалені були також костели, де перебували католики, шукаючи собі сховища. Папському легатові, кард. Іоанові, відрубали голову і прив'язали до хвоста собаці, що ганяла з нею по місту. Більше 4.000 католиків було продано в рабство туркам та іншим народам. А католики зі свого боку, втікаючи на кораблях з Константинополя, грабували всі грецькі міста, які зустрічали по дорозі, а мешканців сікли мечами». Як бачимо, преки й латинці розпрощалися „по-хорошому”.

Як спомин про добу „Хрестоносних походів” до цього часу зістала інституція латинських „патріярхів” Антіохії, Єрусалиму, Константинополя, до яких пізніше прилучився патріярх Олександрії та інші, які проживають постійно в Римі на образі й пострах для православних. Ця акція подібна до того, як то колись Польща чи Москва тримала на запас „свого” гетьмана на пострах для України. Ці католицькі „патріярхи” час від часу вносили заколот в життя відповідних „своїх” православних Церков.

### **Невдалі спроби поєднання**

Загроза з боку мусульманського світу для політич-

ного існування Візантійської Імперії, змушувала цю державу й пізніше шукати військової допомоги від Риму. Таким чином відбулося ще дві спроби унії, а саме: Ліонська 1274 року та унія Феррарсько - Флорентійська 1439 року. **Це все так звані Унії за військовою допомогою.** Але папа не давав військової допомоги і ці дві унії зісталися тільки на папері, бо життя їх не прийняло.

На наших українських землях також відбулася проба такої „унії за військову допомогу” в 1255 році, коли король Данило, будучи під загрозою з боку татар, був змушений пообіцяти в майбутньому, після відповідного Церковного Собору, признати над собою владу римського єпископа, щоб дістати військову допомогу проти татар. Але допомоги не було і розгніваний король Данило вигнав єп. Альберта, якого папа призначив головою духовенства Руси. І ця унія скінчилася без наслідків. Правда, татари жорстоко покарали Галицько-Волинську державу за ті стосунки з Римом.

Натомість Берестейська Унія 1595-6 р. принесла багато горя, крові та сліз Україні! Ця унія, заініційована єзуїтами і підтримувана польськими королями-католиками, залляла кров'ю українські землі і спричинила злощасний поділ українців на православних і католиків. Про ті страждання всі ми добре знаємо з історії і тому не будемо на них зупинятися. Скажемо тільки, що в 1946 р. українці греко-католики приєдналися до Російської Православної Церкви. Ця акція пройшла під впливом Москви. Про наслідки її можна буде судити тільки після звільнення від окупації нашої Батьківщини.

### Католицька Акція на українських землях

Особливо посилилися антикатолицькі настрої серед православних українців, а можемо твердити, що й серед греко-католиків у Польщі в часі між двома світовими війнами. Утиски і переслідування українців з боку католицької Польщі і в той же час цілковита мовчанка Римського Престолу, який спокійно дивився на ті безчинства, які чинено під час пацифікації 1930 року в Галичині, чи коли вистрілювано до 10.000 українців на Волині в 1932, а в 1934 році знову кілька тисяч, — були причиною таких настроїв. Не згадуємо тут про нищення в 1938 році 160 православних храмів на Холмщині й Підляшші. Мусимо дещо пригадати про рівнорядну „католицьку акцію”

на Волині в злощасні 1938-1939 роки, якою в прикордонній зоні Волині займався польський „Корпус Охорони Пограниччя”, так званий КОП.

Про цю акцію український сенатор О. Луцький (гр.-католик) 14. VII. 1938 р. сказав у Сенаті: Офіцери КОП видають наказ, що під час цього року 3.500 православних повинні навернутись на католицизм... Сьогодні, власне, я прочитав в одному часописі, — на жаль, католицькому, — оповідання про випадок, який стався у Спасів День у Старому Вишневці, містечку на Волині. Там написано: «Наша католицька церква, пуста до цього часу влітку, в цей день свята повна народу. Населення, недавно православне, прийшло масово, зі сльозами на очах». Трудно сконстатувати, що це були сльози радості за okazji повороту в лоно Церкви Предків. Це були скоріше сльози болю і безнадійності. Цей часопис додає: «Це дійсно, що акція КОП не проходить без сліз і без спротиву, але польський дух і культура повинні перейти понад цим; знак диявола щез». Так писав цей польський часопис Волині. („Слово народу”).

Від себе до повищої промови нашого сенатора добавимо, що дійсно „знак диявола” — насильні навернення, профанація святощів, палення й нищення християнських церков і т. п. переслідування за віру, — повинні щезнути з обріїв християнського світу.

Покійний митрополит А. Шептицький старався скинути з Ватикану відповідальність за повищі ганебні вчинки. Він у своєму Архипастирському листі від 20. VII. 1938 року, сконфіскованому польською владою, пише: «Сучасні події на Холмщині компромітують в очах наших православних братів ідею злуки Церков, представляючи Католицьку Церкву, як зброю і небезпечну для православних народів. В очах народу, який числить багато мільйонів, Св. Престол уявляється, як співучасник нищення церков: таким способом поглиблюється прірва між Східними Церквами та Католицькими. І кого треба зробити відповідальним за цю матеріальну і моральну руйну? І хто осмілиться в католицькій державі і під очима репрезентанта Св. Престолу, Апостольського Нунція, під очима численних єпископів нанести подібний удар Вселенській Церкві? Хто осмілиться проти інтересів держави не дивлячись на традиції, усталені Маршалом Пісудським, на ці без прецеденту акти? Це не могло мати міс-

ця без темних ворогів Католицької Церкви, бо це є тільки для них бажане».

На великий жаль, мусимо ствердити, що польський католицький єпископат не тільки не протестував, але сміємо твердити, сильно радів, бачучи нищення „пшеклен-тей схизми“, бож і католицьке духовенство допомагало страшний акції нищення й палення храмів та безчещення святощів... Так само й представник Ватикану — Апост. Нунцій, згідно з інструкцією Секретаря Стану, власне тоді, в 1938 році, торгувався і продавав „своє право“ на належні православним храми і маєтки для польської держави за 500.000 доларів (200 мільйонів франц. франків), хоч ті об'єкти, за словами покійного посла С. Барана, були варті мільйон доларів, а ми від себе додамо, що — для православних вони були неоцінними!..

Вищезгаданий Архипастирський лист митр. А. Шептицький закінчив словами: «Бог може змінити страждання народу на постійне щастя і зробити нам славу й перемогу Св. Вселенської Католицької Церкви».

Ми віримо в перемогу Правди Божої для українського многострадального народу, але це не буде в надрах Католицької Церкви, а тільки в незалежній ні від кого Українській Автокефальній Православній Церкві.

### Те саме в Югославії

А ото ще деякі овочі „католицької акції“, а саме 1941 - 1945 років у Хорватії, яка входила в склад союзної держави — Югославії, а в 1941 р., після приходу туди німців, стала самостійною. У склад Хорватії увійшли властиві території Хорватії, Далматії, Славонії, Боснії-Герцоговини і Срему. Більшість населення Хорватії — римокатолики, але було там також 2.200.000 православних сербів, 80.000 жидів і точно не визначена кількість мусульманів та протестантів.

Пануючі в державі католики відразу розпочали переслідування православних і жидів. Заборонено було вживати кирилиці, навіть на надгробниках, а православні серби були змушені, так як і жиди, носити на рукаві опаску з літерою Р (православний). Заборонено ходити хідниками, а в ресторанах, кафе, крамницях, автобусах і трамваях з'явилися написи: «Заборонено входити сербам, жидам, циганам і собакам». Опубліковано наказ міністра внутрішніх справ Андрія Артуковича: «Всі серби та жи-

ди, горожани Загребу, столиці Хорватії, повинні залишити місто в протязі 12-ти годин. Кожний горожанин, який дасть їм притулок, буде страчений на місці». Слідом за тим міністер Справедливості і Культів видав розпорядження, що «всі православні урядовці повинні представити до президента Трибуналу, на протязі 30 днів, посвідку костельної влади про впис до реєстру церков католицької, протестантської або мусульманської». Таким чином православним сербам був даний „ласкавий” дозвіл вибрати собі католицтво, протестантство або навіть мусульманство... Правда „толеранція”! („Assassins”, стор. 106).

### Методи «навернення» православних

Для ілюстрації всіх злочинів, які сталися в Хорватії за 1941 - 1945 роки, подаємо виписки з маловідомої серед українців книжки французькою мовою Herve Laurière *Assassins au Nom de Dieu*, Paris 1951. (Вбивники в ім'я Боже).

Отож на підставі джерельних фактів, „акція” в Хорватії була заздалегідь підготована, бо, наприклад, німецький єзуїт Фридрих Мукерман 1926 року так здефініював поняття „Католицької Акції” у своїй праці, до якої написав передмову тодішній нунцій у Берліні, кардинал Пачелі (пізніше папа Пій XII): «Папа кличе до нового хрестового походу „Католицької Акції”. Він провадить тих, хто несе Прапор Царства Христового. Тут не йдеться тільки про церкву, але і про державу, науку і мистецтво. Католицька акція повинна охопити всесвіт. Католицька акція означає з'єднання світового католицизму. Треба пережити героїчні часи, бо через кров мучеників народилась перша ера західного християнства. І нову епоху можна здобути ціною тільки крові для Христа» (85 стор.).

І католики Хорватії почали ото проливати кров, але не свою, а невинних православних сербів.

Єпископська друкарня в Діякові закликає православних з'явитися якнайскоріше в католицькому костелі, бо тільки як католики вони зможуть залишитися в своїх домах, провадити свої діла і виховувати своїх дітей (107 с.).

Конференція католицьких єпископів Хорватії 17. XII. 1941 р. пригадали собі головний принцип християнства, що «Віра католицька не може накидатися силою». Тому навернення православних на католицизм належить до ком-

петенції ерархії Католицької Церкви. Тому був визначений спеціальний „Тріюмвірат” в складі: арх. Алоїз Степінач, еп. Віктор Бурич і еп. Янко Сімрак, який мав керувати наверненням православних в порозумінні з Міністерством Справедливості і Культів. А для виконання постанов згаданого „Тріюмвірату” організовано Виконавчий Комітет з п'яти членів, а саме: д-ра Франя Германа, проф. Богосл. Ф-та в Загребі, д-ра Августина Юретича — радника Конференції єпископів, д-ра Янка Калая — проф. науки релігії, д-ра Крунослава Драгановича — проф. Богослов. Ф-та в Загребі і мгр. Ніколи Борича — дир. адміністрації Архиепископії Загребу. Все це, як бачимо, найближчі співробітники арх. Степінача (тепер кардинала).

Монсіньор Янко Сімрак так говорить про „політику навернення”: «Ми повинні тепер випробувати в дії те, над чим часто, під час століть, дискутували теоретично. До цього часу ми не мали помітних вислідів у наверненні. Жахаючись малих перешкод і боячись осуду народу, ми дали доказ великої нерішучості. Кожне велике діло має рівнож своїх противників, але ми повинні бути рішучими, коли йдеться про святу Унію, спасіння душ, для найбільшої слави Господа нашого Ісуса Христа». („Glasnik Krizevacke Nadbiskupje” № 2, 1942).

Так само арх. д-р Іван Сарич у „Katolicki Tjednik” безсоромно пише: «Глуго й гнусно ученикам Христа думати, що боротьба проти зла повинна провадитися шляхетним способом і в рукавичках...» (87 стор.).

Еп. Аксимович з Рієкова у своєму зверненні до православних сербів пише: «Я прийняв до цього часу в лоно Католицької Церкви десятки тисяч православних. Беріть приклад із тих братів і зголошуйте до нас, без затримки, вашу просьбу про прийняття до католицизму. І тоді, як католики, ви будете спокійні у ваших домах і свободно будете виконувати свої щоденні обов'язки. Ваші діти будуть виховуватись у вірі Христовій, щоб бути корисними для батьківщини хорватів. Через ваше навернення на католицизм забезпечується спасіння і безсмерття ваших душ».

В такій атмосфері насильства і терору розпочався „хрестовий похід” проти православних. Ув'язнення, концентраційні табори, биття киями, натиски всіх форм, змусили, як каже мгр. Аксимович, десятки тисяч православних приймати католицизм. При тій „місійній праці” завжди,

поряд з католицькими місіонерами, були присутні озброєні усташі (хорватська міліція)... Місіонери були добре оплачувані, бо отримували по 100 кун щодня в 1941 році (стор. 110).

Єпископ не звертає уваги на нещирість новонавернених і тому о. Седонія Секада пише в журналі "Katolicki Tjednik": «Численні особи і родини стали католиками. Не всі вони пішли на це добровільно, але для інтересу, дивлячись на навернення, як на формальність. Більшість не одержала підготовки до католицизму, а в оселях нема науки для новонавернених. І для того першим обов'язком Католицької Акції треба навчати перед **охрещенням** (!). На великий жаль навернення тепер силуване і воно зорганізоване наспіх» (112 стор.).

З повищої цитати видно, що православних перехрещували, забуваючи заповіт ап. Павла: «ОДИН БОГ, ОДНА ВІРА, ОДНЕ ХРЕЩЕННЯ» (Еф. III, 5).

І ото вже в кінці липня 1941 року митр. Йосип Белградський скаржився перед німецьким генералом Шрайдером: «Од початку урядування Усташів навертається силою сербське населення... Жертвою католицизму стали перше всього православні урядовці, які отримали анкети для відповіді на поставлені питання... В службі публічні мають залишитись тільки новонавернені на католицизм. І не тільки це, бо сербський народ позбавляють їх священників, хорватська Католицька Церква змушує православних переходити на католицький обряд». (Martyrdom of the Serbe. Palandech - Presse. Chicago).

Звернемо увагу читача на факт, що весною 1942 року при Державному Музеї в Загребі засновано комісію, призначену для конфіскації майна Православної Церкви.

### Чи це дорога до поєднання Церков?

Подіємо конкретні факти мартирології православних з вище згаданої книжки.

«Побожні бандити (Pieux bandits): католицькі священники Анте Джурич, командант усташів м. Двор н. Уні, о. Божидар Брало з Сараєва, о. Драгутин Камбер з Добожу, о. Мирослав Філіповіч-Майстрович з Банька Лука та інші приймали участь у вбивстві трьох православних єпископів, багатьох сотень священників, які були замучені на руїнах своїх спрофанованих «святинь».



«80-річний єпископ Петро Зімовіч з Сараєва в коңц-таборі в Ясеновац був зарізаний...»

«Єпископ Досіфей з Загребу був битий і тортурований, аж доки не зійшов з розуму».

«Арх. Прав. Платон з Банія Лука був заарештований 5-6 VI. 1941 р., разом з кількома священиками, членами сербського парламенту. Цього архієпископа підкували живі ноги, як коня, і примусили йти кілька кілометрів з міста, і коли цей страдалець упав від нестерпних мук, то йому вирвали бороду, як і іншим священикам, і розложили вогонь на голих грудях. Добивши сокирою, вкинули в річку Врбаня» (стор. 92).

«Інший єпископ, Сава Трляїч, був арештований в м. Плясні і потім тіло його було знайдено в полі страшенно змасакроване» (стор. 93).

«У Свінівці, пров. Банія, усташі закопали до пояса живим православного священика Дане Бабича і кинулися в дикі танці навколо мученика. Кожний раз, коли вони підскакували до нещасливого, то вирізували ножами кусок тіла. Страдання цього ієрея Божого! тягнулося довгі години і його тіло не мало чоловічого виду» (ст. 93).

Італійський часопис "Resto del Carlino" пише (серпень 1941 р.), що в м. Гракак «товпа католиків на чолі з католицьким священиком виломилла двері православної церкви: в якій ховались понад 500 сербів, у більшості жінки й діти, і як дика юрба вимордувала усіх до одного». Згадуючи науку св. Францішка з Асизу про Доброго Бога і пташок, автор запитує, як Добрий Бог, що опікується долею пташок, допустив таку богозневагу і чому Католицька Церква толерує такі діла і тримає таких священиків?» (стор. 120).

«Анте Клярич, брат францішканин з Трамосниці, під час проповіді в липні 1941 р., виголосив ці невірорідні слова: «Ви — старі баби і повинні вдягнутись у спідниці, бо ви ще досі не забили ані одного серба! Коли не маєте зброї, то послугуйте сокирами і серпами, і де ви спіткаєте серба — переріжте йому горло» (стор. 120).

«Брат Августин Сієвола з монастиря Францішканів у Спліті, на здивовання своїх співпромадян, походжував по вулицях з револьвером поперх габіти (одежа), заохочуючи народ до масакри православних».

Свящ. Божидар Брало з Сараєва, призначений префектом усташів, їздив з кулеметом у руках. „Смерть сер-

бам!» — це була його наука по селах. Його обвинувачували у співучасті в масакрі 180 сербів в Аліпазін Мост. Він у сутані разом з іншими усташами приймав участь у макабричному танці навколо тіл жертв» (стор. 121).

«Комерсант Лука Мілінович з Кутьєва обвинувачує католицького священика Седонію Шольца з Насіц так: «Цей священик забив багато сербів, особливо тих, що могли протиставитися наверненню. Восени 1941 р. одного дня він прибув разом з усташами в одне сільце громади Бентес і закликав одного торговця серба. Влайко Поповича, і наказав його негайно розстріляти, бо він відраджував іншим православним зраджувати своє віровизнання» (стор. 122).

Аналогічні насильства були над сербами в цілому районі. Тому одна частина з них, щоб спасти своє життя, наверталась на католицизм, а інша йшла в партизани. Деякі православні, щоб не йти в католицизм, прийняли добровільно магометанство, але усташі та представники католицької Церкви противились тому. Так, наприклад, мешканці села Богово, пров. Кордун, були змасакровані за те, що стали мусульманами. А мула Будозелі в дистр. Вісоко дістав попередження, щоб більше не приймав православних до Ісламу» (стор. 114).

Хорват Андрій Заяц з Камінська свідчить: «Навернення на католицизм було переведено на вимогу священика Стелана Куцманича 1. X. 1942 р. В цей день серби, **призначені для навернення**, прийшли у великій кількості в Камінсько. Вони йшли, як на муки, ігноруючи те чи їх ведуть у церкву для навернення, чи на масакру... вони були заклопотані й смутні. Тринадцять із них мали бути негайно замордовані. 150 інших мали піти до двох глибоких ям, викопаних у лісі. Третя яма залишилася порожньою. Вона призначена для мешканців Поповці Брдо» (стор. 123).

Інший хорват Йосип Бай з Леденіц свідчить: «Негайно після поразки Югославії розпочалися висилки сербів у концтабори. В місяці серпні 1941 р. усташі знищили православні храми в с. Сухопольсько Борово. Дзвони і цінне майно були skonфісковані, а камінь та інший матеріял було продано». (Брали приклад з Польщі, — прим. ред.) (стор. 123-124).

«Гріб і останки героя Сербії, кн. Лазаря, який упав на полю бою з турками під Коссовим 1383 р. і який спо-

чивав у монастирі Раваниця коло Срему, спорогановано і коли б не німці, то були б знищені» (стор. 86).

«Навернення сербів почалося 21. 1. 1941 року. З тією метою двох священників прибуло з Вировитиці в супроводі префекта Банича і усташів у Сухопльє. Вони загрозили сербам масакрою або концтаборами. Під час розмов з православними священниками, запевнили, що серби, які навернуться, не будуть більше турбовані. Ті, що не навернуться, — будуть скеровані до концтаборів або змасакровані» (стор. 124).

“Hrvatski Narod” писав: «У Хорватії нема більше місця ні для сербів, ні для православних» (стор. 127).

Англійський журналіст Ф. А. Фойгт написав 1943 р.: «Масакри супроводжувались найбільш бестияльськими тортурами. Усташі виколупували очі своїм жертвам і носили їх гірляндами або в сумках, щоб посилати їх, як сувеніри» (стор. 158).

Американський письменник Гастон Коблентц 19. IX. 1950 р. пише „Нью-Йорк Геральд Трібуне”: «Хорватинацисти замикали сербів у їх церквах, грабували їх одержу і все, що вони мали і потім палили храми. Вони вбивали сербів, як худобу і вкидали їх останки в ріку Саву, щоб мутна вода занесла їх до Београду» (стор. 160).

Особливо жорстоко розправлялися з православними монахи-францішканами. Такий Філіпович, прозваний „брат сатани”, що про нього Джордж Ратч розповів: «8-го лютого 1942 р. відділ війська прийшов до села Рековац, де є копальня, на якій працювали робітники — православні серби, католики і мусульмани. Монах Філіпович стверджував на підставі персональних документів віровизнання кожного і православних відділяв від католиків і мусульманів. Православні були змасакровані: 52 серби згинувло під час цієї різни. Потім усташі під керівництвом Філіповича направились у села Дракулічі і Мотіне і там змасакрували 1.500 сербів — чоловіків, жінок і дітей» (стор. 145).

У страшному концтаборі Ясеновац, так зв. „Табір Смерти”, один вихованець колегії, Сірокі Брісг, член католицької організації „Крізарі”, за одну ніч, 29. VIII. 1942 року, зарізав сам 1.360 в'язнів! Він дістав титул „Король різунів” і нагороду — золотий годинник, а на свій обід — печене поросся і пляшку вина» (стор. 140).

Подібна доля спіткала й жидів. У концтаборах їх ла-

лили в крематоріях або варили на мило, згідно з німецькою рецептою: 5 кг. людського тіла, 10 літрів води і від 500 до 1.000 гр. каустичної соди... (стор. 141).

Отакі й подібні жахи на 176 сторінках книги Ерае Лоріє...

Результатом цієї „католицької акції” у Хорватії було замордовано до 800.000 православних сербів, а 240 тисяч було насильно навернуто на католицизм. 1.500 церков було спалено або віддано під костели. Три єпископи і сотні православних священиків — замордовано.

При чому мусимо ствердити факт, тими масакрами і наверненнями керувало і приймало безпосередню участь католицьке духовенство разом зі своїми вірними уставами. Як ми бачили вище всією акцією керував „Тріумф вірат” на чолі з архієпископом Загребу Альозим Степіначом і на нього спадає велика частина страшної відповідальності за всі злочини.

Правда на ті нечувані злочини звернув увагу французький Кардинал Тиссеран. Він писав 6. 3. 1942 р.: „Я довідався, що священик Сіміч, на чолі озброєних людей, розвалив православний храм. Я одержав рівнож відомості, що брати-францішкани Боснії і Герцоговини поведуться в жалюгідний спосіб. Такі поступовання не можуть бути серед людей цивілізованих і культурних і найменш священиків” (127 ст.). Але цей одинокий голос, який ми знаємо, був голосом „вопіючого в пустині”, бо ото ми недавно довідались, що один з головних винуватців архієпископ А. Степінач дістав червоний кардинальський капелюх, на якому є не одна крапля невинної крові православних ісповідників за Віру Христову...

### Римські методи не міняються

А взагалі можна ствердити, що методи праці „католицької акції” чи то з часів „Хрестових походів” XII-XIII вв., чи то часів Берестейської унії, чи то років 1938-1939 в католицькій Польщі, чи врешті років 1941-1945 в Хорватії — мало чим різняться між собою... Коли тільки фанатики католики доривалися до влади над православним населенням, то тоді відразу забувалось головне правило, що „Віра католицька не може накидуватися силою” і розпочиналася страшна розправа з православними, якій можуть позавидувати такі гонителі Церкви Христової, як

Нерон, Декій, Доміціян, Юліян Одступник, а навіть найбільші гонителі безбожники — большевики...

Не будемо тут згадувати зловісної інквізиції та переслідування альбігойців, гугенотів і т. д., бо це вже нас православних, безпосередньо не торкається, хоч нам сором за такі дії, бо за них відповідалі люди, які називали себе християнами.

### **Рим мусить змінити своє відношення до нас**

Отож на нашу думку, щоб вести якусь місію, то треба мати на те божеське і моральне право. Треба мати чисті руки, принаймні від невинної людської крові. А коли хтось і сопришив, то треба рішуче осудити винуватців і відмежуватись від них. Цього ми не бачили і не чули. Маємо тільки до нас, православних, необґрунтовані претенсії і заклики йти під владу Римського Первосвященника, бо ніби то Римський Престол може допомогти нам здобути волю нашої Батьківщині. Ця химерна надія розвіялась після відомого „Послання до народів Росії”. А зрештою, що може зробити Інституція, хоч і Божественна, яка може сказати, подібно Господу, що „Царство Моє не від світу цього!”

Ми знаємо, що римо-католицька Церква, зрештою так само, як і ми, переживає великі труднощі, бож рахуючи в своїх рядах 400 мільйонів вірних католиків у світі, вона знає, що то велика фікція, бо навколо самого Риму, в Італії, більше третини населення голосує за безбожників-комуністів, коли у Франції тільки 10% населення є практикуючими католиками і т. д. Та це ж гірший стан, як у нас в Україні, яка живе під безбожним терором московського большевизму! Тут у вільному світі, де нема МВД, де нема кари і репресій за релігійні практики, де навіть до деякої міри підтримують релігію, таке явище більше, ніж дивне.

### **Наше становище**

Отож терен для „католицької акції” є і то навколо себе і всередині самої Католицької Церкви. А „місіонерська діяльність поміж віруючими християнських Церков є ознакою реакційності і відсутності братолоб'я й пошани” — так пише в своїх „Рефлексіях” відомий церковний діяч Є. Бачинський.

Так рівнож відзивається А. Ромашко: „Важко весь час відчувати на собі безпідставно-погірдливе, поблажливе чуже місіонерство, чужий фанатизм (гідний хібащо комуніста, а не широго католика) засліплених, що вірячи в світську всесиду й радше світське батьківське заступництво Ватикану, — часто-густо не з глибокого переконання, а ради „лакомства нещасного“, боляче ранили й ранять нас у самісіньке серце, називаючи нас „большезанами“, „безвірниками“, „московськими православними“, „нез'єдиненими братами“ тощо, яких конче треба „навернути“ на шлях істини. І все це тільки за те, що ми хочемо славити Господа Нашого не „латиною“, не „общепонятним“, а рідною мовою і за рідними звичаями наших пращів“. („Укр. Вісті“ 5. X. 1952).

Тому скажемо в бік непростених місіонерів словами громадсько-політичного діяча Євгена Опацького: **«Залишіть у спокою Українську Автокефальну Православну Церкву... Зверніть своє „апостольство“, будь ласка, в інший бік!»** („Наш Клич“, 19. III. 1953 р.).

А громадсько-церковна думка світу повинна бути свідомою того, що Українська Православна Церква останніх 30 років не пасивно спостерігала та страждала, а активно боролася проти комунізму і то не без успіхів. Український народ, вихований у своїй Предковичній Православній Вірі до цього часу добре складав іспит.

Нехай же свідомість цього факту підбадьорить нас, православних українців, і послужить осторогою для непростених і небажаних „місіонерів“, які своїми нерозважними публікаціями і намірами сіють неспокій і ворожнечу серед українського громадянства на чужині, а якому в сучасний момент така потрібна згода і єдність діяння.

Україна — це не «дике поле» для експериментів різних чужих чинників, чи то зі Сходу, чи то з Заходу...

**П. Орлянський**

Париж, червень 1953 р.

(Передруковано з «БЛАГОВІСНИКА» — органу Генерального Церковного Управління УАПЦ у Франції, ч. 2-3. Квітень, 1953 року)

## Київ чи Ватикан?

Над змістом спільного пастирського послання українських уніятських владик з нагоди останнього Різдва Христового, за новим стилем, не зашкодить хоч коротенько застановитись та поглянути, як насправді виглядає дотеперішній католицизм і як католицькі владики ставляться до своїх одновірців і до братів православних.

Найперше впадає в око титулування митрополита М. Сліпого. Що він Архиепископ і католицької Церкви, то заперечувати це було б іще рано тепер, хоч, на нашу думку, ліпше було б сказати Греко-Католицької, але щодо того, що він митрополит Київсько-Галицький, то це, хоч і сміливе, але зовсім безпідставне надужиття прийдешніми історичними фактами. Архиепископ Йосип Сліпий покищо тільки Митрополит Львівський і всієї Галичини, але не Києво-Галицький і не всієї України, як пишеться в посланні.

Своє звернення уніятські владики видали на підставі „торжественного зложення святих мощів святого Священномучителя Йосафата..., покровителя України й апостола єдності Христової Церкви...” Греко-католики повинні б знати, хто такий отой „апостол і покровитель”, але не України, а Ватикану. А хто не знає нічого про Йосафата, то радимо звернутися до «Історії України-Руси» проф. М. Грушевського. Там прочитаємо, що:

«Кунцевич Йосафат найбільш воевничий репрезентант унії, що своєю гостротою, безоглядною боротьбою з православ'єм — забиранням церков, арештованням духовних, всякими адміністративними репресіями викликав обурення в своїй єпархії і взагалі вважався найтяжчим гнобителем православної віри, так що викликав гіркі докори навіть такого вірного протектора унії, як литовський канцлер Лев Сапіга... Арештовання ним, Йосафатом, одного православного священника в Витебську згаданого дня, 12. 9. 1623 р., викликало вуличне збіговище, і товпа кинулася на владичу палату, і в цім нападі убила самого владика».

Цього фанатика католицької ідеї, вірного вислужника Ватикану, відступника від своєї віри й нації, папа Урбан VIII-й у 1643 році беатифікував, а папа Пій IX-й 1867 року проголосив святим. Мають чим українські уніяти гордитися!..

Пропозиція на Ватиканському Соборі про створення католицького патріархату в Києві, про що говориться і в посланні, не можна сказати, щоб була несподіванкою. Добре відомо, що Ватикан, використовуючи всі можливі засоби і всіляких яничарів, вислужників і наймитів, ласих на гроші, вигоди й привілеї, готується до наступу на Україну, щоб у відповідний час її окатоличити. Щоб бути певнішим у цьому, Ватикан хоче мати на місці, у Києві, у серці України, свою агентуру, яка безпосередньо була б між масами й провадила б підривну й ворожу роботу щодо православної України, йому на користь, а коли настане слушний час, він міг би захопити й церковне керівництво в державі й проголосити Україну католицькою. На патріярха, як і треба сподіватись, було б призначено советського громадянина митрополита Сліпого, який із советським паспортом мав би право повернутися в Україну, а Москва для обману й використання Ватикану тому не перечеила б. Проте, таку витівку інакше не можна розглядати, як фантастичну мрію й утопійну думку.

Треба перш за все поставити запитання, чи український народ, як не ввесь, то хоч би частина його, бажає мати католицький Патріярхат, та ще й чомусь не у Львові, а в Києві? Друге, — католицизм для України, як відомо з історії нашого народу, не тільки чужий, а й ворожий. Тому ґрунту, щоб пустити там своє коріння, він ніколи не знайде! Український народ ніколи не відречеться своєї материнської віри, яку прийняв від православної Греції, і завжди готовий стати в її обороні. Скільки жертв, крові, горя й нещастя зазнав наш народ свого часу від уніятів і поляків! Хто може забути те, що діялося в минувшині, коли воно те саме діється тепер і робиться спроба повторити ту саму сумну сторінку нашої історії. Серця українського народу сповнені важким почуттям до всього католицького, яке воно було досі, бо так він, той дотеперішній католицизм себе зарекомендував.

До сьомого Вселенського Собору 787 року була одна Христова Церква — Православна. На тому Соборі відпав один патріярх Римський, зламавши Канони і Догми Вселенської Церкви, запровадивши в себе диктатуру, терор і насильство, про що говорять христові походи, інквізиції й інші протихристиянські методи й підступи, які застосовувалися для нищення некатоліків. Інші чотири патрі-



ярхи залишилися вірні Догмам і Канонам Вселенської Церкви і такими є дотепер. 1054 року розкол Єдиної Апостольської Церкви на довгий час офіційно ствердився. Отже, Рим перший розбив церковну єдність, тим то, власне, його й треба було б визнати за схизматика, а не Схід (чотири патріярхати).

Тепер маємо два агресивно-войовничих імперіялізми. Один державний — московський, а другий релігійний — католицький, з осідком у Ватикані.

Говорячи про те, що „ми маємо більше спільного, що нас об'єднує, ніж роз'єднує, що у нас одна мова, традиції, обряд, порядок Служб, одна наука, духовна спадщина, пісня, культура і т. д.", треба було б уніятським владикам сказати до кінця правду своїм підлеглим, і вказати на те, звідки то все пішло, де корінь того всього... Адже ж не в Ватикані, а в Києві! А хто ж були ті, що поза «кулісами, зрадою і підступом підготовляли церковний бунт і, поласившись на привілеї, вигоди й багатства, кинулись в обійми Ватикану та при підтримці Сигизмунда III-го і поляків плюндрували і спустошували наш край? Хто були оті Потії і Терлецькі? Якої віри вони були до 1596 року? Адже не католики. Не так то легко тепер когось дурити... Наші правдиві самостійники і соборники, у повному розумінні цих понять, які дорожать звичаями, традиціями своїх предків, належно zareагують на будь-які спроби їх обдурити. А що писав папа Климент VIII-й королеві Сигизмундові III-му в справі доконаного факту унії? В Історії Православної Церкви, т. I-й, стор. 267, проф. Власовського, читаємо:

«Папа Климент VIII-й листом з дня 7-го лютого 1596 року повідомляв короля Сигизмунда III про довершений акт унії, дякував йому за його поміч в переведенні унії та просив узяти під свою опіку й охорону єпископів-уніятів і всю уніятську церкву. Ніщо нам так не мило, — писав папа Климент VIII-й, — як здобути душі для Христа і повертати до кошари довірені нам, загублені вівці».

Ось хто був за спиною Потіїв і Терлецьких! А що таке унія для українського народу? В «Українській Малій Енциклопедії», кн. I-ша, на стор. 85, проф. Є. Онацького, знаходимо так:

«Берестейська Унія — одне з найбільших історичних нещасть українського народу, що розщепило українську Церкву і витворило з єдиного досі **ОДНОРОДНОГО** на-

роду уніятів і православних, які протягом довгого часу вели між собою завзяту релігійну боротьбу, що ще й досі не зовсім вигасла і вносить часом значні труднощі в творенні єдиного національного фронту боротьби супроти наступу безбожницької Москви. Релігійний момент відіграв значну роль, що зрештою і призвів до повного поневолення Москвою Української Православної Церкви і всієї української нації».

Як відомо кн. Володимир Великий прийняв православну віру 988 року з Греції, а католицизм остаточно оформився тільки 1054 року. Отже, треба визнати за марні намагання уніятів доводити, що княгиня Ольга і князь Володимир були католиками, а Україна — католицька. Чому ж тоді Ватикан не зарахував кн. Ольгу і кн. Володимира до числа своїх святих? (Йосафата ж — зарахував!) Та тому, що вони не були католиками. Іншим разом уніяти твердять, що в православних українців — то „православ'є московське”. За Володимира Великого ще й Московії не було. Московська держава оформилася тільки в 15-му ст. І як відомо, саме Москва взяла від нас релігію, культуру і науку, а не ми від Москви.

Кличуть до поєднання з Римом, до зближення християн і одночасно висувують думку про створення католицького патріархату для українського народу, 95% якого — православні, щоб тим тільки сіяти ворожнечу й ненависть серед своїх братів. Уніятські керівники церкви в своїх виступах і писаннях називають православних схизматиками, нехрещеними, „нез'єдиненими” („незєдноче”), москалями, а УАПЦеркву — сектою, накиненою Москвою, отже, вона, мовляв, чужа для українського народу і т. д., і т. д. Якщо ті владики справді українці, якщо вони борці за ліпшу долю свого народу, і наслідують віру Володимира Великого, то повинні простувати до Києва, визволившись самим і не пхати в чуже ярмо інших, бо Україна має бути вільною і національно, і релігійно, тобто — у Самостійній Державі і Самостійна Українська Церква, незалежна ні від Москви, ні Ватикану. Поступовання українських католицьких владик становить разючий дисонанс до того, що започаткував папа Іван XXIII-й, про що говориться й до чого прагне теперішній Ватиканський Собор. Таке поступовання виводить із рівноваги кожного православного українця й позбавляє змоги спокійно

Київ чи Ватикан?

говорити за таких обставин про ягесь, хоч приблизне, зближення між собою християнських віровизнань.

Говорячи про старий і новий стилі, треба хоч коротенько зупинитися над історією календарів. Юліанський календар запровадив у життя імператор Юлій Цезар за 45 років перед народженням Христа, а новий календар оформив папа Григорій XIII-й в 1582 році. Новий стиль, згідно з Енциклопедією Брітаніка, т. 4-й, спершу було прийнято в Римі, Іспанії, Португалії й частково в Італії, далі у Франції й Німеччині. Але німецькі протестанти користувалися Юліанським календарем до 1700 року. В Англії прийнято новий стиль 1751 року і т. д. Отже бачимо, що первісним календарем, за старим стилем, ішло церковне життя не тільки на той час в єдиній Православній Церкві, а й в інших християнських церквах, які виникли в 10-му й 16-му століттях.

У католицькій пресі систематично пишеться, що митрополит Сліпий мученик, ісповідник, борець і т. д. Але, чи ж так воно? Чому митр. Сліпий, на якого всі так покладали надії, діставшись на волю, не звернувся до вільного світу прийти з допомогою поневоленому українському народові й іншим неросійським народам? Чому він не післав меморандуму в тій справі до ООН, головам держав, верховним Церков? Чому він не виявив тих злочинів і злодіянь, що їх чинить Москва над поневоленим українським народом? Чому він не довів до відома вільного світу про нищення церков, ієрархів, священників і вірних, про їх арешти й депортації, що робила Москва на його очах? Чому він не став, нарешті, в обороні своєї Греко-Католицької Церкви, що її вже на еміграції перейменовано з метою прискорити темп цілковитої латинізації? Знаючи про знищення Москвою Греко-католицької Церкви в Галичині, а Ватиканом на еміграції, митрополит Сліпий не визнав за потрібне заперестувати і вимагати хоч би від Ватикану пошани до своєї Греко-католицької Церкви, її вірних та бути чесним і справедливим супроти українців інших віровизнань. А підписання Різдвяного Послання за новим стилем, остаточно поклало кінець будь-яким сподіванням і надіям. Це доказ того, що митр. Сліпий згідний з діями Ватикану вцілому. І тому греко-католикам, які не пристають на латинізацію, годі шукати порятунку й справедливості там, де її немає і не існує від 1054 року. Та хіба ж чужинець буде уболівати про долю

й буття підлеглого йому народу чи Церкви? Думаю, що історія повинна була б уже навчити нас. Так, митр. Сліпий мовчить. Він, очевидно, мусить мовчати, бо з неволі московської попав у неволю ватиканську; його поставили на шахівницю політичної гри й використовують у своїх потребах і папа і Хрущов.

Дуже характеристично, що ані в Різдвяному посланні папи Павла VI-го, ані в посланні українських уніятських владик, жадним словом не згадано про комунізм, атеїзм, про поневолення України Москвою, про знищення Церков, та що тепер безбожна Москва становить загрозу для решти вільного світу. Не зроблено цього тому, звісно, що уніятські владики, як вірнопіддані, залежні від свого хлібодавця; вони цілком віддані чужій ідеї, виконують волю й накази Ватикану; вони позбавлені права думати й діяти по-своєму так, як би їм підказувало їхнє власне сумління, коли б вони керувались своїми національними й релігійними інтересами, яких, очевидно, вони, на жаль, не мають.

Наприкінці послання є згадка про якихось представників української православної Церкви із США, які відвідали Ватикан і були на Соборі. Видно, що ті представники не аби як прислужилися уніятам, що удостоїлися бути згаданими — та ще й де? — у Різдвяному посланні, з висловом подяки і радості, що відвідали Ватикан. Невідомо, чи тих „представників”, що в православних мають „джаб”, а в католиків шукають „овертаймів”, посилав хто до Ватикану, чи ні? Бож усі православні знають, що їм не було чого там шукати: дороги наші йдуть у різні напрямки... Чи може це кандидати на нових Потіїв і Терлецьких?..

**М. С. Полтавець**

(«Наша Батьківщина», чч. 43 - 46)

Як віск м'якне від вогню, так душа ослабає від похвал  
і втрачає чесноти свої —

преп. Синаклітія

# Про Собор і Церкву

«Не бійтеся, вину розбрату беремо собі також і ми на наші плечі.»

Папа Іван ХХІІІ.

Був розбрат, який спричинив поділ Єдиної Православної Церкви на Східню і Західню. Східню церкву називаємо Православною, і хоч вона своєю суттю соборна (що по-латинському означає — католикас), але в популярній назві цього не зазначається. Натомість церква Західнього обряду зветься католицькою або Римо-католицькою. Між іншим, слово «католик» для слов'янина (особливо для українців) звучить неприємно і для пересічної звичайної людини нагадує ката — виконавця езекуції та викликає зовсім не церковні асоціації. Останній склад того слова: «лик» (що по-церковно-слов'янському — лице) не злагіднює загального враження. Думаю, було б добре винайти нам відповідну назву, щоб змінити слово „католика“, ось як, приміром, західні держави православну Церкву звуть — ортодокс церква.

Керуючись страстями та похотями ці дві церкви наповнилися взаємною ворожнечею, яка стала духовою отрутою для душ людських і принесла непоправиму шкоду для цивілізації і розвитку християнства. Що більша ворожнеча і пристрасті, то далі від Бога ставала людина. Заланувало право „сили“ і католицька Церква „мечем і вогнем“ воз'єднала собі вірних за рахунок інших християнських віровизнань і поширила свою владу. Може й не було б так зле, коли б ті „способи і засоби“ воз'єднання не спотворили душу людини. Час минав та не минало лихо заподіяне.

Ось з таким надбанням ІІ Ватиканський Собор започаткував духове відродження, звершенням якого мало б бути — об'єднання християнських Церков.

Підходячи до нашої теми, треба зазначити, що з великою обережністю треба говорити про можливість об'єднання взагалі. Але незалежно від того, перш за все треба усунути ворожнечу між партнерами. Для цього потрібне **замирення**. Треба поступово, але настирливо й систематично усувати перешкоди, чи причини, які не дають погаснути вогневі ненависти й ворожнечі. Уже тепер Собор повинен ухвалити відповідні закони й постанови,

згідно з якими повинна провадитись виховна і роз'яснювальна робота серед своїх вірних, навертаючи їх до замирення, до взаємного розуміння, до братерської християнської любови між людьми.

«Хто не має любови — той Бога не пізнав»  
(Іван Богослов)

Одна з основних причин незгоди у минулому й досі, то вчення католицької Церкви про „папізм“, або догматичне вчення про папу Римського. „Папізм“ своєю природою „первородний гріх“, через що й неможливий для того, щоб його сприйняла будьяка християнська Церква на вільних умовах.

Ці речі не нові і від віків загальновідомі, але їх актуальність ще раз висуває саме життя у ході подій, пов'язаних з Ватиканським Собором.

Для ілюстрації того „вчення“ хочемо подати декілька цитат із офіційних документів Ватикану, а саме із книги о. Бачинського „Догматичне Богослов'є“.

«Опреділяем що Св. Апостольський Престол і Папа Римський держать первонаачальство на цілий світ і що той Папа Римський є наслідником Бл. Петра, верховника апостолів і правдивим намісником Христовим, головою цілої Церкви і всіх християн, Отцем і учителем» (пор. Мф. 23 - 8,9; Еф. 46).

«Та власть Папи є всемірна, т. є. якого будь обряду або достоїнства були би пастирі і вірні, суть обов'язані подчинятися Її не лиш в том, що належить до карности і правління церкви розширеної по цілом світі» (пор. Мф. 20, 25).

Не кажучи нічого про страшну авторову мову, нема чого доводити вбогість і крихкість цього „вчення“ проти Бога і проти людей; справжній сенс його очевидний. Наш визначний історик, проф. Микола Костомаров, у своїй праці «Книга битія українського народу» просто зазначає, що „Романське плем'я — влохи, французи і гішпане... страстями і похотями оставили королів і панство і вимислили голову християнства — Папу, і той Папа видумав, що він має власть над усім світом християнським, і ніхто не повинен судити його, а він здумає, то буде добре“.

Та все ж, для більшої об'єктивності хоч коротенько не повинен судити його, а він задумає, то буде добре”. ність твердження „про папу“.

Для цього звернімось до молитви Господньої «Отче

наш», де сказано: „Нехай буде Воля Твоя, як на небі, так і на землі”. З'ясовуючи незбагненну Тайну Пресв. Трійці богослови стверджують, що Воля — це Дух Святий, тобто третя Особа ПОСТАСІ Св. Трійці. „Нехай буде” треба розуміти у формі ствердливій, а не прохальній. Ця частина речення церковно-слов'янською мовою виглядає так: „Да будет”; отже частка „Да” стверджує, що так було споконвіку, є тепер і буде без кінця віків. Це певне ствердження для нас про те, що Господь не тільки на небі, а є й на землі. А коли так, то насувається питання: чи потрібний Господеві ще й „правдивий намісник Христів” на землі? Безумовно — ні, бо Воля — Дух Святий необмежений, позаматеріальний, срізь суший повсякчас і в кожному пору безперервно й постійно, без виміру в своїй силі, розумний, творчий у своїй дії. Відходячи від Апостолів, Ісус Христос сказав про Св. Дух: „Пошлю вам іншого учителя” і нічого не сказав про „намісника - папу”.

В іншому місці „Догм Богословських” говориться, що папа „посідає ту непомильність, якою Божественний Іскупитель хотів, щоби Єго церков в определению науки о вірі і обычаях була наділена” (!).

Ось це й є „первородний гріх”, тут саме папа і взяв на себе ту помилку, подібно Адамові, який спокусився овочем з дерева пізнання. Говорячи про це, іще треба пам'ятати, що Ісус Христос знав слабкість людської природи і попереджував: „Але проміж вас не так нехай буде; хто хоче бути споміж вас старшим, нехай буде всім слугою”.

З інших не відповідних потягнень слідує безмежна глорифікація папи; з першого погляду ніби то в досить невинній формі, делікатній.

Католицькі чинники завжди люблять підкреслити, що „папа є — видний голова церкви”.

У християнській науці про Церкву — невидний Голова Церкви — Ісус Христос. Що ж являє собою підкреслення „видний”? Ніщо інше, як кажуть росіяни, «тонкий намёк на толстые обстоятельства», тобто між „видним” головою і Невидним поставлено знак рівнення. Іншими словами — ототожнення папи з Христом, або ще ліпше: папу називається Богом. Інакше не треба було б прикметника: „видний”. бо всі знають, що папа, як і кожна людина видний, хоч він і голова католицької Церкви. Не важко зрозуміти, що така форма почитання, лагідно кажучи, **антихристиянська**.

Не погоджуємось ще й із тим, що папа наслідник ап. Петра, бо апостоли не були єпископами. Щодо цього, то, щонайбільше, папа міг би бути послідовником Петра у вірі Христовій. Тому то „наслідництво” — трактування неправильне і нездорове, бо породжує не нормальні амбіції у римських єпископів і релігійний егоїзм, який своєю чергою становить зло, не менше небезпечне від егоїзму національного.

Наріжний Камінь Церкви, Її Основа, Фундамент, то Ісус Христос, а св. апостол Петро, хоч і дуже почитуваний і заслужений, проте був тільки виконавцем Волі Божої, великим Сподвижником Христа (хоч кращої долі собі не бажав) був „слугою всім” та не потребував людської „ведмежої прислуги” — „вивищування” його над Христом.

Слова Ісуса Христа: «Збудую на камені (камінь по-грецькому — Петр) Церкву Мою і ворота пекельні не переможуть Її» — означають, що Церкву Господь збудує на **камені віри**; отже поняття ширше і глибше, аніж спрощене, яке зводиться до однієї особи апостола Петра.

Концепція „вищости” позбавляє католицькі чинники звичайної людської етики і дозволяє зневажливо ставитись до православних українців (дивись періодичні видання) і називати нас абсолютно неправдиво: „нез'єдиненими”. Для нас це слово означає: „непідпорядкований”, „незавойований”, а тому й викликає обурення і протест проти сваволі тих, хто нас зве не за нашим ім'ям — православні. Слово „нез'єдинені” цілком має належне місце на означування не хрищених диких племен чи народів, які не мають жадної релігії, і які, приміром у Африці, великий чоловіколюбчець нашого часу — д-р Швайцер — почав лікувати, просвіщати і єднати їх з Богом, приймаючи до молитви і до Церкви.

Про них і треба католикам говорити. Там є велике поле діяльності, але про Східню Українську Православну Церкву з позицій „католицької вищости” говорити не можна, бо вона (Церква) **стояла і стоїть духово вище за Церкву Католицьку**. „Бо яка тобі користь з того, що ти хоч і ввесь світ здобудеш, а душу загубиш” — каже Святе Письмо.

Католицькі чинники знають, що ми „з'єдинені” з Господом Богом нашим Ісусом Христом через нашу Церкву Христову, і це основне для релігійного замирення і пошанування.



«Шукайте Царства Божого перш за все, а решта все додасться вам» — сказано в Євангелії.

Отож, коли ви і ми віримо у того самого Бога, у Святу Трійцю, то ми тим самим з'єднані з вами, як брати і сестри у Христі. Тільки потрібна правдива віра у грудях наших з вами і любов, а не формальна сполука, яка сама собою ніколи не дасть правдивого об'єднання, як калодійний розчин не може дати цілковитого розчину.

„Любов покриває багато гріхів” — навчає св. ап. Петро. А нам перш за все й бракує любови. Треба відчуті й створити в самих собі, у своєму естві Царство Боже і там жити, а не заглядати „за край світу”. Треба відчуті, що ми діти Єдиного Творця і єдиний має бути зміст нашої душі, а не форма. Не важно, чим ми будемо черпати живу воду — келехом чи склянкою, аби ми пили її.

Бо форма релігійного життя залежить від національних прикмет, традиції, мови, державного устрою, форми народного життя, культурного росту тощо.

Ви кажете, що дбаєте про єдність. Але Єдиний Пастир є, був і буде Ісус Христос, а єдине стадо буде тоді, коли душі християн, пройняті вірою і любов'ю з'єднаються у гармонійному співжитті. Коли вашим щастям ми будемо радіти, а болями вашими будемо боліти, і навпаки. „Співчуття й жаль — головніший і може бути єдиний закон буття всього людства” — каже Ф. Достоевський. І це мене наводить на думку, що сучасна організація Червоного Хреста має в собі більше **божеського**, ніж деякі християнські церкви; бо лікар будь-якої віри й нації подасть поміч аби кому хворому без страху, але не кожний священник потурбується прочитати молитву, а чи промовити: „сину, кріпись і молись Богові”, хоч би ти й помирав.

Напевно в кожній християнській Церкві читається Євангеліє і причту про „Самарянина і подорожного”, а чи католицький священник подасть поміч православному? Не можна... А для кого тоді читаємо Євангелію? Для само-омани, мовляв, „бачиш, Господи, ми Тебе не забули, а навіть і причти Твої читаємо”. Ось як висловився кардинал Беа: „Ми, католики, не маємо духу братерської любови... і занадто глибоко пов'язані з прагненнями, що суперечать Євангельським настановам”.

А скільки є божеського (подумайте) в тім, що єдиний український народ на своїх національних урочисто-

стях не може стати разом до спільної молитви, бо українським католикам заборонено чинити таке „зло”!

І що ж виходить? З'єдналися з Римом, а роз'єдналися з собою. Боремося за свою самостійну державу, за визволення з неволі українського народу, — але „духові окови єдності з Римом” в'яжуть нам руки...

Шукаймо ж Царства Божого, брати і сестри у самих собі та еднаймося перш за все в своїй родині, у своїй Церкві, у своєму народі й державі. Можна не сумніватись, що Господь не дозволить об'єднання Церков під ідейним і адміністративним протекторатом „папізму”, як і недозволить завершення будови Вавилонської вежі.

## П. Сагайдачний

(«Наша Батьківщина», ч. 37-38)

Не гідний бути священником, пастирем і проповідником духовним той, хто чеснотами своїми не перевищує інших. Священик мусить бути вільний від усяких блудів, бо те, що у зничайного чоловіка уважається за дрібницю, у священика — дуже небезпечно. Народ бо скоріше перехоплює його блуди, аніж чесноти його. Хто хоче бути посередником між Богом і людьми, — яким є священик, — той мусить перемогти в собі пристрасті. Його серце мусить горіти вогнем Божого слова, йому відкриті мусять бути висотні тайни святої віри.

Св. ГРИГОРІЙ БОГОСЛОВ

(з великодняї проповіді, 362 року)

## Наше ставлення до Ватиканського Собору

Собор Католицької Церкви, що відбувається тепер у Ватикані, безумовно важлива й радісна подія, бо він скріпить християнство, ліквідує деякі розбіжності й пережитки в Католицькій Церкві та актуалізує справу наближення християнських Церков. Але деякі українські організації й кола виявляють, на наш погляд, забагато непотрібної метушні й галасу в зв'язку з Ватиканським Собором.

Українська преса подає цілком достатні інформації та коментарі про перебіг Собору. В Римі і в Європі є досить діячів, які можуть такі звідомлення подавати. Тому дуже важко зрозуміти — для чого УККА посилав ред. В. Душника. Які важливі доручення мав виконати там В. Душник, і що може мати для своєї потреби на Соборі УККА, як загально-українська централь, яка існує на кошти українців різних віровизнань і релігійних переконань? Вважаємо, що УККА повинен би бодай з'ясувати громадянству, яку місію мав виконати там ред. Душник і чи доцільно було витрачати на те фонди УККА?

Покищо ми читали в «Свободі» за 2 листопада репортаж В. Душника, де сказано: «пресбітер Віталій Боровой (представник на Ватиканському Соборі московської православної церкви — А. Г.) стиснув руку диригентові хору за „мистецький спів”». Невже одним із завдань В. Душника було робити рекламу підсоветському православ'ю?..

Також важко зрозуміти, чому ведеться така наполеглива пропаганда у пресі й через виступи представників католицьких клерикальних кіл за те, щоб Українська Православна Церква в США післала на Ватиканський Собор обсерваторів? У всіх тих „підштовхуваннях” не подається, звичайно, відверто причин чи ясної аргументації, чому саме слід тих обсерваторів посилати, а тому я дозволю собі цю справу проаналізувати.

На наш погляд тут може бути дві основних потреби: а) щоб присутністю наших обсерваторів довести факт існування Української Православної Церкви і цим підкріпити позицію Укр. Католицької Церкви та її претенсії до советсько-російської православної Церкви; б) щоб присутність обсерваторів сприяла наближенню й об'єднанню, а саме — обсерватори могли б бути ніби посе-

редниками, тобто стали б прихильниками об'єднання і своїми розповідями та впливами сприяли б цій справі.

Спробуємо розглянути спочатку другу тезу. Відомо, що роль обсерваторів на Соборі, власне, декоративна, бо вони не можуть висловити там жадних пропозицій чи критичних зауважень, а справа об'єднання — далека й проблематична, бо потребує корегування деяких догм. Про це дуже виразно висловився Папа Павло VI, що **переговори будуть зтяжні з причини великих доктринальних розходжень**. Цей вислів папи подає ред. Душник у статті в „Свободі” за 13 листопада, і в тій самій статті написано нижче, що на Соборі «багато вже зроблено в справі зближення всіх християнських Церков». Ми не діти і повинні говорити реально. Адже покищо **створюється тільки атмосфера для виходу з ізоляції, для поліпшення взаємин та щоб почати розмови**. Добре, що маємо вже заяву головних православних патріархів — Константинопольського і Грецького, що вони погоджуються на зустріч для розмов на засадах рівності. Ось там, на такій діловій нараді, на нашу думку, повинні бути представники УПЦеркви. Буде дуже не мудро, якщо Ватикан цей перший крок доброї волі не використає... Про це повинен би подбати провід УКЦеркви і цим на ділі довести своє зацікавлення наближенням. Але від перших розмов ще дуже далеко до Українського Патріярхату, про який недавно з юнацьким оптимізмом писав один автор у „Свободі”. Бо коли потрібний **загальноукраїнський Патріярхат**, який би скріпив нашу націю, то це можливо буде здійснити аж після об'єднання, передумовою якого є корегування деяких засадничих доктрин.

Щодо першої тези, позначеної під а), то своєрідне окреслення її ми зустріли в редакційній статті журналу «Наш світ» (орган „Самопомочі”, ч. 8/118). Там написано: «У світовій розгрі, що йде тепер на римській сцені (тобто на Ватиканському Соборі — А. Г.) і поза кулісами світової демократії, російський партнер зголосив свою участь. Українського православного партнера нема. Хто ж буде заступати його інтереси? Чи в такій ситуації неprimиренність є на часі? Чи не залишає вона для росіян поле великого бою навіть без спроби з нашої сторони закріпити на нім свої впливи?»

Вважаю, що шановний автор зловживає гучними ви-

разами та згущує фарби, бо ми не бачимо, де є та „світова розгра” і поле „великого бою”, на якому обсерватори (!) могли б зводити бої з росіянами і закріплювати наші впливи? Якщо редактор має на увазі якісь переговори з делегацією советсько-російської православної Церкви, то це недоцільна й неприпустенна річ. Недоцільна, бо ті делегати самі нічого вирішити не можуть, а недопустенна тому, що це однаково, що переговорювати чи вступати в якісь ділові контакти з московсько-большевицьким режимом, від якого ми нічого не доб’ємося. Ду-же добре, що наші православні Владики на це не погоджуються.

Колишній особистий секретар папи Івана XXIII подав у французькому щоденникові «Ле-Монд», що 26-го грудня 1962 р. покійний папа написав був таке: «Я приніс у жертву моему Господеві ціле мое ество для великого діла навернення цілої Росії до Католицької Церкви». Можливо, що папа Павло VI, запрошуючи на Собор обсерваторів підсоветської православної Церкви і посилаючи свою делегацію на ювілей патріарха Олексія, цим розпочав заходи до здійснення плянів папи Івана XXIII, але ми сумніваємося, що такий курс сприятиме наближенню і відповідатиме інтересам християнства, бо підсоветську людину, заражену релігійним індіферентизмом, легше навернути в лоно матірньої Церкви, з якою її в’яжуть спогади й традиції, аніж накидати їй нову релігію, до якої історично немає там прихильності.

Щождо репрезентації української нації на Ватиканському Соборі, то там є 17 Владик УКЦеркви, які справді мають там широке поле для „бою” за національні інтереси українського народу. З жалем можемо вказати вже тепер на дошкульний факт прогри, бо вони не добилися того, щоб Ватикан запросив на Собор обсерваторів від УПЦеркви. Це потвердив автор статті у „Свободі” таким реченням: «якщо УПЦерква і не отримала запрошень, обсерваторів все одно слід послати». А ми вважаємо, що то було б почуття меншевартості, коли нас не кличуть, а ми таки їдемо, хоч би тільки для того, щоб „обізнатися з процесом праці Собору і вчутись у напрямні тієї праці”.

**А. Гудовський**

(«Наша Батьківщина», ч. 39 - 40)

## Слабенький виступ

Деяка закордонна преса подала інформації про недавній виступ на II-й Сесії Ватиканського Собору митрополита української католицько-уніятської Церкви д-ра Йосифа Сліпого. Як пише паризька газета «Ля Круа» (12. X. 1963), «всі заперли віддих, щоб почути того єпископа, що повернувся з сибірських тюрем, де його так довго тримали заради віри та за вірність Римові».

Про що ж говорив митрополит-ісповідник? Бож справді було не тільки про що ЩО говорити, але також і перед КИМ говорити: це ж був собор (з'їзд) найвидатніших католицьких ієрархів цілого світу плюс до того ще й багато різних "спостерігачів", кореспондентів, тощо. Собор — історичний, бож останній раз таке зібрання католицької Церкви відбулося щось із сто років тому.

„Бенедіктус Деус, — почав Митрополит, — Благословен Бог у Пречистій Трійці й Діва Марія за ту чудесну спроможність, яку Він дав нам, щоб узяти участь у цьому великому й величному Соборі!”.

Потім подякувавши Ватиканові й усім за незламні зусилля його звільнити та за молитви в користь його церкви, він повів далі: „Цей великий Собор дасть Церкві, щоб і сама вона відновилася, і щоб, як Бог захоче, — відбудувала з'єднання... Мене уповноважують мої попередники. З наших українських земель був присутній в Нікеї готський єпископ, що прибув з країни скитів, наших предків, де панувала свобода й віра... На першому Лінському Соборі 1245 р. митрополит Петро дав звіт про монгольську загрозу. Собор глибоко зворушився, коли папа Інокентій IV-ий домагався звільнити церкву від татарських страхів... Ось тут, на Ватиканському Соборі, ми складаємо визнання католицької віри в імені 20 єпископів присутніх і ще більше — несутніх. Від Собору ми очікуємо суспільної діяльності, щоб церква являлася тією, що служить убогим; щоб була готова прийти з допомогою людству в часи великих суспільних і технічних потрясень, обдаровуючи людей вічним життям; щоб таким чином була вона готова перетерпіти все заради Христа”...

Оце фактично все те, якщо вірити пресовим повідом-

ленням, найголовніше, що сказав наш митрополит на Вселенському Соборі. Як бачимо, жодної навіть віддаленої згадки про те, що українську католицьку церкву, яку очолював (підкреслюємо — очолював, бо вже тієї церкви на рідних землях нема, тим то вже й нема чого очолювати, хіба те, що ще залишилося на еміграції) митрополит Сліпий, московський окупант не тільки оголосив поза законом, але навіть фізично позакатовував усіх її єпископів та багато овящеників.

Правда, у промові митрополита є якась туманна згадка про „монгольську загрозу” та „татарські страхиття” з часів далекого середньовіччя, що — як дехто може вважати — становить про сучасну червоно-московську деспотію. Але хіба про те, що діялося, і ще досі діється, на українських землях під московсько-большевицькою окупацією можна говорити тільки обережними натяками? Говорити боягузливо й з острахом аби, мовляв, не розгнівати московського хама, який вже й сам лізе в папи, а Москву хоче зробити „Третім Римом” (бо четвертому Римові „не бивать”, як пророкував років 400 тому московський ієромонах Філарет). Таж про такі жахливі речі треба не говорити, а кричати, і то скрізь, і по всіх усядах.

Тому, навіть та „елегантська латина”, яку митрополит так старанно запам’ятав ще із своїх гімназійних часів і якою він промовляв на Соборі, не може побільшити значення його виступу. Приміром, чому було б, беручи приклад з того самого митрополита Петра, що промовляв на Ліонському Соборі 1245 р. про монгольську загрозу, митрополитові Сліпому не виступити з промовою проти московсько-большевицької тиранії, домагаючись звільнення українських та інших земель з-під безбожницьких орд червоної Москви? Тим більше, що в даному випадку йдеться вже не тільки про загрозу, але й про реального, уже близько півстоліття розпаношеного жорстокого ворога всіх релігій і всіх народів.

Або для чого було „пускати дим” про якихось „неприсутніх” єпископів, коли мова йде (якщо митрополит мав на думці українських єпископів) про давно замучених і знищених єпископів українських церков? Чи не ліпше було б ці речі називати їхніми справжніми іменами?

Тому, крім трафаретних і загальникових закликів про „суспільну діяльність” церкви, „обдаровування лю-

дей вічним життям" (видно, не на „цьму", а вже на тому, „другому" світі), готовність і далі „терпіти за ради Христа" (і коли ж тим терпінням вже настане кінець?) і т.п.: світ, на жаль, більш нічого не довідався від нашого митрополита-страдальника.

Признаємося, нам болісно і незручно писати ці рядки. Бо де ж там: людину, яка впродовж 18-тих років натерпілася стільки моральних та фізичних знущань і якій просто чудом пощастило все те не тільки пережити, але й дістатися на волю — треба ще й тут, на волі, в її (людини) похилому віці „картати" й критикувати?! Чи не виглядає це вже на певного роду жорстокість?

Але нам здається, що саме той факт, що така особа (а тим більше — митрополит!) опинилася на волі, морально зобов'язує таку людину розповісти всю правду перед своєю церквою або навіть — якщо є змога, — то й перед цілим світом. Розповісти правду якщо вже не про свій народ, то, принаймні, про свою церкву, за яку та людина стільки намучилася. На жаль, хоч наш митрополит на волі вже другий рік, проте фактично він і досі мовчить...

Дехто пояснює це тим, що, мовляв, особа, яка кілька-надцять років перебувала в московсько-большевицьких катівнях, якщо якимсь чудом пізніше і видістанеться на волю, то вона, така особа, не тільки фізично, але й психічно далеко вже не така, як була перед тим... І тому після 18-ти років московської „обработки" навіть люди з високим інтелектом та великою силою волі поступово стають уже „ті та не ті". Чи так воно сталося і з митрополитом-мучеником — не знаємо. Проте, одно ясне й неззаперечне: „щось" таки мусіло статися, коли він і досі не хоче називати зла своїм справжнім іменем і коли йому так тяжко видістатися поза мури Ватикану...

Юл. Мовчан

(«Наша Батьківщина», ч. 45-46)

Архієпископ Сильвестр  
(Проф. С. Гаєвський)  
БЕРЕСТЕЙСЬКА УНІЯ 1596 РОКУ  
Церковно-історична монографія

Вінніпег, 1963.

Ціна 2 дол.

(Можна набути у в-ві «Наша Батьківщина»)



## Єдність...

«Боже, нам єдність подай» — це так... у молитві, у церкві. А поза церквою є д н і с т ь набирає іншого змісту. В наших буднях єдність втрачає свою питому властивість і стає ширмою приваби для досягнення часткової мети якоїсь партії чи групи. А в загальнонаціональному масштабі мислення єдність являє собою вітальний чинник, без якого не можна братися до поважних справ чи роботи. Збиратися ж на фронт визволяти з неволі Батьківщину, або відбудовувати її, без єдності — це заповнена невдача. Тим то щоб єдність здобути і закріпити її, треба пожертвувати чим хто може, крім національного „я”. Якщо єдність має бути правдивою і широю, то вона мусить бути окуплена великою ціною особистих зречень і компромісових поступлень. Без великої ціни — буде дешева єдність.

Як же у нас з нашою єдністю?

А ось що пише про це «Наш світ» (великоднє число):

«Розгляньмося кругом, починаючи від себе, і побачимо скільки у нас самолюбів і амбітників, для яких власна особа, її добро і вигода, почесні і слава найвищий закон. Скільки то знайдемо людей, що для заспокоєння власної амбіції готові ввести заколот у громадське життя, а навіть не завагалися би розвалити його.»

Виходило б, що автор, „починаючи від себе”, переконаний, що наше суспільство складається з егоцентричних самолюбів. Якщо б воно так було у нас насправді, то зайвим було б і говорити про єдність. Але, на наше щастя, не так воно у нас. До цього й автор признається:

«А що думати про те, що деякі наші пресові органи замість виховувати своїх читачів і направляти всі зусилля нашої громади в одне русло, сіють роздор і ненависть, поширюють різні підозріння і наклепи, валять авторитети, ломлять національну дисципліну й солідарність».

Автор, мабуть, через свою скромність, говорить натяками, неясно, хоч думає й уявляє собі зовсім ясно оте „одне русло”, отой „авторитет” і „національну дисципліну”. Без страху помилитися, думку автора можна відчитати так: „одне русло”, значить — католицьке, „валять авторитети”, значить — католицькі, „ломлять національну дисципліну”, значить — католицьку. А ми б спитали: невже ж католицьке — то й українське?..

Що автор саме так думає і не інакше, то це видно з його статті:

«Ось один такий орган з державницькими аспіраціями сьогодні, в цей тяжкий час, не має нічого кращого до роботи, як відгребувати давно-минулі незгоди, ширити релігійний роздор, валити авторитет духовного Провідника Митрополита-Мученика і мішати з болотом імен на тих духовних провідників, що хочуть іти з духом часу і потребою нації та шукають церковного зближення.»

Гм... чи можна серйозно говорити про єдність чи зближення з тими, що думають категоріями виключного екстрему. Очевидно, що ні. Тим то екстремісти ставлять проти себе екстремістів суперечних тенденцій. І дивуватися з цього не приходится.

Якщо б говорити мовою конкретних фактів, то треба було б сказати, що православні українці зробили все від них залежне, щоб наблизити єдність з українцями католиками: відріклися від московського патріархату і відмежувалися від духовної опіки Царгороду, відновивши свою національну УАПЦеркву. А що зробили українці католики в цьому напрямкові? Нічого. До першої світової війни протикатолицькі настрої зробили з Галичини й Закарпаття росадник москвофільства. Отже, українці з католицького бігуна переключалися на православний бігун, але з орієнтацією не на Київ, а на Москву. Натомість відроджена в революції УАПЦерква в Україні, з центром у Києві, ніякої уваги українців цих провінцій на себе не звернула.

З приходом большевиків духовенство Галичини й Закарпаття більшістю голосів ліквідували свою Українську Греко-Католицьку Церкву, підписавши унію з московським православ'ям. Хтось скаже: це сталося під примусом, насильно. Так, але ж і унія з Римом 1596 року не була без примусу, без насильства. І стає рубом питання: і доки то чужі й ворожі нам центри будуть насильством унійні експерименти на нашій шкірі робити? І чому то ми не зберемося на відвагу та й не станемо кісткою в горлі „духові часу“ і не зробимо унії самі між собою, — української унії, не чужої? На еміграції для цього маємо всі можливості. Якщо ж не робимо цього, значить — ще недоросли національно до того.

Тим то й соборність наша має святковий характер, а не буденний зміст, бо підпорядкованість частини укра-

Єдність ...

інців Ватиканові, як своєму духовному центрові і світо-  
вій столиці, завжди буде непереборно стояти на переш-  
коді здобуття цілковитої національної єдності. Єдність  
буде досягнена тоді, коли національні елементи візьмуть  
верх над регіональними і конфесійними, коли первні на-  
шої національної амбіції не дозволятимуть нам визнавати  
чужі центри за свої, — духові чи політичні, — байдуже!  
Думати ж про Україну католицьку, якої ніколи не було й  
не буде, це маніяцтво, це утопія, навіть, якщо думати і  
йти з „духом часу”.

І чим пояснити таке психологічне явище: православ-  
ні українці можуть визнавати коліскою своєї духовності  
не Москву і не Царгород, а Київ, а українці католики обо-  
в'язково мусять визнавати своїм духовим центром не Ки-  
їв, а Рим... І доки воно так буде, доти не буде потреби  
„відгребувати давно-минулої незгоди”, бо та незгода на-  
явна в усьому, вона відвічна й свіжа, вона давня й те-  
перішня, вона як день, що відходить і приходить.

Католикам з православними вінчатися не можна, не  
ставши католиком, за кума чи куму православних брати  
не можна. Наказом католицької митрополії будуються на  
відпочинкових оселях окремі каплиці для католиків, щоб  
не стояли разом з православними. І раптом нагінка за  
церковним зближенням... Чи при такій настанові з като-  
лицького боку можна поважно говорити про зближення,  
про єдність? А якщо й говорити, то хто повірить у ши-  
рість тих розмов, цих закликів до зближення й поєднання?  
Справжнє зближення треба починати від себе самих і без  
директив і вмішування до нього чужих центрів. І почи-  
нати треба було б саме з того, що забороняється като-  
лицькою митрополією!

„Національна дисципліна” не в усьому збігається з  
католицькою, бо не все католицьке може бути прийняте  
за українське, без шкоди для останнього.

Щодо „авторитету духовного Провідника Митропо-  
лита-Мученика”, то за такого уважають його католики,  
а православні не мають підстав для цього. Митрополит-  
Мученик був для православних українців національним  
мучеником доти, доки його мучила Москва на каторзі.  
З того ж часу, коли Митрополита привезли з совєтської  
каторги до Ватикану, він для православних українців за-  
лишається тим, ким він сам себе заявив: громадянином  
СССР, що носить в кишені совєтський паспорт, що від-

відує советську амбасаду, що мусить звітувати, як і кожний громадянин, советській амбасаді про грошові надходження від українців на його рахунок у Ватикані. Заявлені Митрополитом претенсії на становище патріярха всієї України й готовість його вертатися до СРСР, — авторитету його серед православних не підносять, а навпаки.

Відносно „духовних провідників, що хочуть іти з духом часу” та „шукають церковного зближення”, то ліпше було б і не згадувати. Хіба ж так робиться правдиве зближення? Невже ж звабою чи підмовленням одної особи можна наблизити роз’єднані віками церкви? Та це ж звичайна підступність: це ж продумане втручання в життя Церкви, з метою роз’єднати її з середини! За такі спроби „зближення” іншого чогось, крім ненависти, сподіватися не можна. Церква ж складається з людей, — то чи можна робити якесь зближення без їх відома? Започаткована акція зближення десь там на „Союзівці” — не серйозна. А з такої акції — такі й успіхи... І та несерйозність підірвала довір’я „нез’єдинених” до з’єдинених на дуже довго.

Треба також сказати, що висовування католика на становище патріярха всієї України — відштовхує православних українців, а не зближує. Називати Ватикан духовою батьківщиною, це значить відрікатися від духовости української нації, на що здатні піти тільки яреми. Уводити новий стиль для святкування українських свят, — це плянове зривання єдності з українським народом, з його традиціями, звичаями і культурою: це відчужування, а не зближування. Проголосити Йосафата Кунцевича опікуном України — це найтанебніший глум над українським народом; це вершок цинізму з боку святої столиці і католицької єрархії! Тієї образи український народ ніколи не зможе забути.

Ні, не той шлях до зближення веде, на який ви стали, уніяти. Той шлях виходить з Риму і веде до Риму, а нам туди не подорозі.

**С. Кравець**

(«Наша Батьківщина», ч. 59 - 60)

## ПОЗА ПЛЕЧИМА ГРЕКО-КАТОЛИКІВ

Греко-католицькому загалові не можна робити закиду. В греко-католиків нема злої думки. В них нема облуди. Вони щиро ставляться до того, що вважають за добре і хотіли б, щоб усе було добре...

Та одна в них хиба, що вони деколи не знають, що поза їх плечима діялося і діється.

Берімо митр. Шептицького... Скільки славословій йому виглошено... Він і найвищий Князь Церкви, мученик, великий український політик і патріот, великий добродій; заснував Національний Музей.. Та чи все так воно, як говориться?

У вінницькому «Нортвест Ревю» з 27-го лютого 1926 року, була подана розмова Шептицького у Відні з католицьким кореспондентом. Розмова йшла про поширення Унії на Схід. І Шептицький сказав:

„Хоч Церква Православна в догмах дуже слабо різниться від Католицької, однак ж вона витворила свій власний церковний і політичний світ, дуже чужий католицькому духові”.

Це значить, що католицькій політиці залежить не так на різниці в догмах, бо вони малі, та й правду сказавши, загал на таких тонкощах не розуміється; католицьку політику турбує, що Православна Церква витворила окремити церковний і політичний світ, до якого католицькі політики не мають доступу. А їм хотілося б такий доступ мати. Політичний доступ! Бодай такий, як поляки мають до греко-католицького церковного і політичного світу.

Та важливіший дальший вислів Шептицького, де він каже:

„Мислиться, хто думає, що ліпше було би ужити всіх сил і перетягати відразу до латинського богослуження. Це може бути можливе у відношенню до поодиноких навернених, однак ж не зможемо, бодай під цей час, перепроводити такого релігійного народного руху.”

Тут Шептицький виступає як явний латинізатор. Тим, які хотіли б відразу переводити православних на латинство (не на унію!), він звертає увагу, що треба уважати, бо покищо можна на латинство переводити лише поодинокі особи (як колись переводили українські багаті родини), а загалу не можна „бодай під цей час”. Треба почекати, підготувати ґрунт. а тоді вже настане такий час, що буде можна масово переводити до костела.

Так говорив „князь” греко-католицької Церкви! Але він не говорив того греко-католикам, ані православним! Він говорив це поза їх плечима з своїми однодумцями! Греко-католики і православні не повинні того знати.

Так поза плечима говорили і говорять усі римо-католики,

почавши від папи, а скінчивши на органістому (що грає в костелі на органі). Їх мета: і греко-католиків і православних златиншити!

Вернімось ще до початків запровадження унії. І тоді православним говорилося одно, а поза плечі говорилося і робилося інше. От що читаємо в „Інструкції” з 1622-1623 р., висланий еп. Лянчельотому, майбутньому папському нунцієві у Польщі:

„Є такі, які думають, що було би лучше, коли б тої унії (унії з Римом) шілкою не заводилося; вони запевняють, що було би багато легше переводити шляхту поодинокю, родину за родиною до Католицької Церкви; а за доказ подають, що всі, котрі поодинокю лишили Грецький Обряд і православіє, держатся сильно нашої (римско-католицької!) Церкви” — („Історія Папів”, Ратке, 1913, т. 3, ч. документу 99, стор. 231).

Так римські політики поза плечима православних українців, навіть поза плечима православної шляхти, плянували і дошукувалися, чи ліпше переводити до костела через „унію”, чи таки відразу з православія до костела.

Певна річ, що коли б православній шляхті було відоме те, що римські політики поза її плечима плянували, то була б обережніша.

---

Візьмемо іншу справу...

Проф. Шелухин надрукував був лист у „Паризькому Віснику”, (ч. 216, з 20-го січня 1926 р.) в якому, покликаючись на документи, каже:

В 1918 році за вказівками Ватикану (папи) граф Шептицький створив організацію, що поставила своїм завданням знищити українську державність (!) і віддати Україну під Австрію, при участі якої можна було б поширити унію і папську владу. В організацію входили: барон Василько, гр. А. Шептицький, гр. Тишкевич, кн. Кочубей, Василь Випишівалій (Габсбург) та інші.

А далі:

Коли Австрія впала, зусиллями Дмовського, Ст. Грабського, гр. Шептицького, кн. Волконського, вел. кн. Кирила Романова й інших, була створена друга комбінація у Ватикані: Правобережна Україна — Польщі, а Лівобережна — під Москву і царя Кирила. План діяльності був розроблений в початку 1921 року на з'їзді в Канах, з участю графа Шептицького та інших.

При цьому Шелухин згадує і документи: фотографічно видана в Парижі переписка; книжка Тишкевича; Ревю Універтел...

З наведеного бачимо, як виглядав „український патріотизм” А. Шептицького. Коли український народ напружує всі сили, щоб позбутися чужого панування і збудувати свою державу, тоді Шептицький з іншими плянує, щоб не допустити до відновлення української

Поза плечима греко-католиків

державности. Найперше хоче він дати Україну під Австрію, щоб тут православних навертати до Риму і наближати, певна річ, до поляків, а коли постала Польща, тоді Україну аж до Дніпра і Чорного моря віддати Польщі, а решту — залишити Московщині. Великий патріотизм, але... протиукраїнський!

Розгляньмо ще таке... «Літературно-Науковий Вісник», за січень 1926 р., згадує в „Бібліографії” статтю Шептицького в „Ля Ревю Католик”, де Шептицький каже:

**«Націоналізм, який є по деяких Східних Церквах, є раною на тілі Церкви і проти нього треба боротися».**

Ось вам і політика! Шептицькому залежить, певна річ, не на сирійцях чи греках, бо він з їх „націоналізмом” не може боротися, йому залежить на православних українцях найперше. Отже він говорить, що з „націоналізмом” треба боротися; треба змагати до того, щоб член Церкви не був націоналістом, отже — щоб був темний і не дбав про свій народ, щоб не був патріотом своєї народної справи. Щоб з національного боку він був сліпим, дурним і байдужим, — і це вже не буде раною на тілі Церкви. Певна річ — Церкви польської, Церкви римської.

о. прот. В. КУДРИК

**(з книжки о. прот. В. Кудрика «ЖИТТЯ ЙОСАФАТА КУНЦЕВИЧА», Вінніпег, 1948)**

ПРОЧИТАЙТЕ КНИЖКИ О. ПРОТ. В. КУДРИКА:

<b>Маловідоме з історії Греко-Католицької Церкви (5 томів)</b>	<b>3.75 дол.</b>
<b>Життя Йосафата Кунцевича</b>	<b>0.50 дол.</b>
<b>Історичні матеріали</b>	<b>0.50 дол.</b>
<b>Чужа рука</b>	<b>0.50 дол.</b>

(Можна набути у в-ві «Наша Батьківщина»)

## ПРИСЯГА «ЛИЦАРІВ КОЛЮМБА»

«Я (ім'я кандидата) тепер у приваності Всемогутнього Бога, Пресвятої Діви Марії, св. Івана Хрестителя, свв. Апостолів Петра й Павла, і всіх святих, що перебувають на небесах, і Твоїй присутності, духовний Отче, генеральний настоятелю Товариства Ісусового, основаного св. Ігнатієм Льойолою, за понтифікату Павла III, яке існує досі, — заявляю і присягаю, що Його Святість Папа, є заступник Христа і єдиний голова Католицької або Вселенської Церкви на земній кулі; і що силою ключів „зв'язування і розв'язування“, даних Його Святості моїм Спасителем Ісусом Христом, він має владу скидати з престолів еретиків королів, князів, руйнувати держави, володіння й уряди, що можуть бути зовсім знищені.

Тому до останку моїх сил я буду боронити цю доктрину і права та привілеї Його Святості від усіх узурпаторів еретичної або протестантської влади тощо, головню щодо Лютерської Церкви в Німеччині, Голляндії, Данії, Швеції, Норвегії і тепер претендуючої на владу Англіканської Церкви в Англії та Шотляндії та інших галузей, основаних тепер в Ірляндії і на американському континенті, чи де інде, як рівню ж їхніх прихильників, що можуть бути ними опановані і еретично противні святій Матері Церкві Римській.

Я тепер обвинувачуватиму (доноситиму) й відмовлятиму всякому підданству еретичного короля, князя або держави, званої протестантською чи ліберальною, або послуку їхнім законам, суддям та урядовцям.

Далі я заявляю, що доктрина (вчення) Англіканської Церкви і Церкви Шотляндії, кальвіністів, гугенотів і інших, що звуться протестантами чи масонами, має бути виклятою й вони самі прокляті, якщо не покинуть її.

Далі я заявляю, що буду помагати, спомагати й до-раджувати всім або деяким агентам Його Святості, де б я не був: у Швайцарії, Голляндії, Ірляндії чи Америці, або якомусь іншому королівстві чи території, на яку зайду, і що буду робити найбільші зусилля щоб викоринити еретичні протестантські чи масонські доктрини, і нищити всю їхню уявну владу. Це робитиму легально або іншим способом.

Далі я обіцяю і заявляю, помімо того, що я маю дозвіл приймати еретичну релігію, щоб пропагувати інтереси Матері Церкви, що держатиму в секреті поради всіх



агентів, що вони їх від часу до часу даватимуть мені і навчатимуть мене, і не розповсюджуватиму, посередньо чи безпосередньо, словом чи письмом, згідно з обставинами, але буду виконувати все, що запропонує, доручить чи виявить мені мій духовний отець або хтобудь з того святого Чину.

Далі обіцяю, що не буду мати власної опінії чи волі або застереження, а буду немов трупом, і що без надуму виконаю кожний поодинокий і загальний наказ, що я отримаю від моїх зверхників війська папського й Ісусового.

Що я піду до кожної частини світу, куди пошлють мене. До льодових північних околиць, індійських джунглів, до цивілізованих центрів Європи, чи до диких селищ варварських дикунів Америки. Піду без нарікання й надуми, і буду послухним у всіх речах, що будуть мені доручені.

Далі обіцяю й заявляю, що коли надійде нагода, вестиму затяжну війну, таємно чи явно, проти єретиків, протестантів і масонів, так як мені буде наказано, щоб змести їх з лиця землі. При чому не щадитиму ані віку, ані полу, ані звання, і що я буду вішати, палити, нищити, варити, здирати шкіру, душити і закопувати живих тих нечестивих єретиків. Розрізуватиму животи, вирізуватиму утроби жінок, розторошувати об мури голови їхніх немовлят, щоб таким способом винищити їхній мізерний рід. А коли б цього не можна було виконувати явно — я таємно вживатиму затруеного посуду, душливого шнура, сталевого стилета, олов'яної кулі, і без огляду на честь, посаду, гідність чи авторитет осіб, хоч би яке було їхнє становище: громадське чи приватне. Діятиму відповідно до кожночасної директиви агента папського чи настоятеля Братства Святішого Отця — Товариства Ісусового.

На доказ вищесказаного я жертвую мою душу і всі тілесні сили, і підтверджую це моїм власним іменем, що й підписую своєю кров'ю. А якщо я виявився б фальшивим чи слабим до ношення меча, що його тепер одержую, я підписую присуд: хай мої браття й товариші — воїни армії папи — відрубують мені руки й ноги, мою горлянку переріжуть від вуха до вуха, нехай виріжуть мої нутрощі, живіт хай буде відкритий для горючої сірки з усіма муками, що можуть бути завдані мені тут на землі, а моя

душа нехай буде тортурована навіки демонами в пеклі.

Що я буду завжди голосувати за католицького кандидата, даючи йому першість перед протестантом, головню масоном, і що моєму середовищу доручатиму так діяти. Що коли два католики є на листі кандидатів, я задовольню себе, голосуючи за того, хто краще піддержує Матір Церкву.

Що я не буду торгувати з протестантом, ані затруднюватиму його, якщо я зможу торгувати з католиком, або дати працю католикові.

Що я приміщуватиму католицьких дівчат у протестантських родинах, щоб вони робили тижневі звіти про внутрішній рух еретиків.

Що я забезпечу себе зброєю і амуніцією, щоб бути готовим, коли надійде наказ воювати, або коли мені наказано буде боронити Церкву особисто — чи з армією папи.

Перш за все я (ім'я кандидата) присягаю святою Тройцею, яку зараз приймаю, що виконаю і дотримаю цю мою присягу.

На доказ чого я приймаю найсвятішу тайну Евхаристії, а далі засвідчую це своїм ім'ям, що є написане кінцем цього меча, змоченого у моїй крові, і довершеним перед прийняттям св. Тайни».

#### Документи:

«Рани на живому тілі національно-духовному  
українського народу»

«Гавз Билл 1523»

„The Heresies of Rome”

Чи українці уніяти-католики також належать до «Лицарів Колумба»? Здається, що так. А чи вони також складають таку саму присягу і підписують її своєю кров'ю?..

Якщо так, то не важко догадатися, чого треба сподіватися православним українцям від таких „соборників”...

## Архиєрейська змова

2-й Ватиканський Собор — це визначна подія для католицької Церкви, а вага й значення його залежатиме від духового багатства й розумових спроможностей отців собору.

Якщо отці Ватиканського собору визнають перевагу Божого над людським, і якщо будуть керуватися правдивою, неперелицьованою Христовою наукою, а не політичною кон'юнктурністю, а також, якщо принизять себе перед Богом до рівня інших християн некатоликів і якщо визнають помилки своєї „непомильності” в минувшині та засудять і відцураються їх на майбутнє, якщо зречуться уроєної вищості й першості перед Богом над рештою християн некатоликів, якщо переможуть у собі агресивні похоті, що впливають з егоїстичної захланності, — то річ ясна — 2-й Ватиканський собор розімкне перстень католицького ізолятора, і це стане всехристиянським здобутком, що вийде на користь єдності всіх християн в одній Христовій Церкві. Бож ніщо інше, як тільки згадані елементи виловлювали з себе протягом століть нехристиянські потягнення католицької Церкви супроти християн некатоликів, і тільки усунення тих елементів може гарантувати, що в майбутньому не повторяться з боку католицької Церкви середньовічні інквізиції та припинеться назавжди її агресія на християн некатоликів.

Саме тим, мабуть, треба й пояснювати соборну постанову єпископів молитовно об'єднаних трьох Митрополій православної Церкви з 30-го квітня 1960 року: стриматися від будь-якої участі у Ватиканському соборі.

Але один із ієрархів Української Православної Церкви в США не дотримав слова й того, що він підписав своєю власною рукою у соборній постанові, тобто — виломився з прийнятих ухвал собору єпископів, став на шлях бунтарства в нашій УПЦеркві в США, бо проти волі вірних тієї Церкви й без згоди свого зверхника — Митрополита Іоана — їздив до Риму на Ватиканський собор католицької Церкви.

Самовільний вчинок архієп. Мстислава не можна розглядати інакше, як замах на єдність Об'єднаної Православної Церкви й зраду Православ'я, бо подорож його

до Риму підготовлялася потайки, крадькома від вірних УПЦеркви, у змові з вороже наставленими до православної Церкви людьми. Самовільство архиеп. Мстислава нагадує нам трагічний для України 1596 рік, що такою самою потайною зрадою Потія і Терлецького було розколено православну Україну на два суперечних табори, які ніколи вже не замиряться між собою, бо один табір черпає свою життєдайну силу з цілющого джерела української вікової духовости Києва, а другий — спирається на духовість чужого й ворожого Україні Риму.

Змова архиеп. Мстислава з чужими для православної Церкви католицькими чинниками засвідчує, що він — після упадку Польщі — чи не випадково опинився у складі єпископату саме православної Церкви, бо видно митра православного єпископа затісна для його буйної голови... Тим то самовільний вилам архиеп. Мстислава з „прощею” до Риму й висиджування на Ватиканському соборі поруч і нарівні з делегатами московської патріархії в ролі спостережників — не приносить чести, ані доброї слави Українській Православній Церкві в США і православним українцям усіх юрисдикцій, а навпаки — завдає українському православ'ю кривду, біль і приниження. Завданий біль православній Церкві й глум над православними українцями, що творять ту Церкву, має відкупити той, хто його вчинив. Вірні УПЦеркви домагаються від Первоієрарха УПЦеркви Митрополита Іоана цілковитого усунення архиеп. Мстислава зі складу УПЦеркви в США за те, що він провадив з неправославними людьми таємну підготовку своєї подорожі до Риму: що змовлявся з католицькими чинниками про „унійне” зближення без відомо-ма Первоієрарха і без згоди вірних УПЦеркви.

Без цього не буде спокою в нашій Церкві і тим самим неправославні змовники проти спокою і єдності православних українців будуть тріюмфувати свою перемогу над нашою Церквою, що їм вона обійшлася таким дешевим коштом через духову мізерію й лакомотство післанців до Риму.

Змова архиеп. Мстислава з вороже наставленими до православ'я людьми й зрушення ухвали собору православного єпископату дає всі невідкладні підстави для суцільного і якнайшвидшого об'єднання всіх православних юрисдикцій під зверхністю свого спільного Первоієрарха

Архиєрейська змова

Української Автокефальної Православної Церкви на чужині, незалежної від чужинних церковних центрів, ні політичних чинників.

Утворення ОДНОЇ-ЄДИНОЇ Української Автокефальної Православної Церкви на чужині, під зверхністю одного, всіма обраного, Первоієрарха, зцементує всіх православних українців у вільному світі в одну монолітну родину, а український народ поневоленої України своєю вірою, надією і любов'ю піднесе авторитет Її на пострах безбожному окупантові.

**С. Кравець**

(«Наша Батьківщина», ч. 45 - 46)

— Антоніє! Бог утвердив тебе в житті монашому; тепер пора тобі йти в руську землю і приводити інших до такого життя. Вертайся на Русь свою, і нехай благословення Святої Гори буде з тобою! — мовив ігумен Феоктист, відправляючи Антонія Печерського з Афонської Гори.

**Уста монаха повинні завжди бути готові величати молитвою Господа, але їм не вільно ніколи розкиватися для злословлення.**

преп. о. Сидір Пилусіотський

# С л о в о

## ДО «УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО СЛОВА»

Лихої слави українські православні єпископи — Іпатій Потій і Терлецький — пішли на угоду унії 1596 року та без відома й згоди свого народу (шляхом зради) піддалися папі римському, тим то несподівана подорож владика Мстислава до Ватикану, всупереч статутів Церкви й ухвалі Конференції трьох Митрополій, стала сенсацією, яка насторожила читачів «Українського Православного Слова» та всю православну Україну в Америці. Надавання великої ваги 2-му Ватиканському Соборові, яке почалось раніше, а після подорожі особливо, заповнило сторінки «УПСлова», а небувалою досі формою і кількістю звернуло на себе увагу.

Ви пишете, що інформуєте своїх читачів про події. — це так, але інформувати треба правдиво й об'єктивно. А тому, що ваш журнал не тільки інформаційний, то разом з інформацією подаєте і коментарі, або інакше кажучи, обробляє думку своїх читачів.

Завдання почесне й високе, але одночасно при тому має бути чисте сумління. Для православного читача неоднаково, куди поведе його власний церковно-духовний провід; він (читач) інстинктивно відчуває наближення відповідального моменту й хоче мати виразніші інформації, щоб не йти наважання.

Вихвалюванням Ватиканського Собору не допоможемо розв'язати болючих проблем, що їх треба було б розв'язати на славу Божу й на мористь людства. А тому ліпше було б викривати й висвітлювати хронологічно та послідовно глибокі й тяжкі провини католицької церкви, про які на тому „великому” Соборі чомусь ніхто не хоче говорити, хоч про це заповідав іще папа Іван XXIII.

Ви кажете, що Ватиканський Собор — це велика подія для нас і для всього світу, а чим, — про те не кажете. Та й Ватикан ще про це нічого не сказав, а ми чимдуж кричимо «Vivat!». Що це значить?.. Найвна святість, чи недорозуміння? Грубо кажучи, для нас, українців, Ватиканський Собор така „велика” подія, як, приміром, 20-ий з'їзд КПСС. На тому 20-му з'їзді Микита Хрущов, бичуючи і розвінчуючи мертвого Сталіна, пустив „демократичного туману” перед очима Заходу. Не досить критичний і довірливий вільний світ всю ту пропаганду і демагогію прийняв як ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПОСТУП КОМУНІЗМУ до ліпшого співжиття всіх народів і країн. Але про найбільший злочин — про колективізацію, про штучний голод на Україні в 1933 році, про Вінницькі могили, про Катинь — нічого не сказав. А байдужий світ цілком задоволений лукавою сповіддю Хрущова про Сталіна.

А на 2-му Ватиканському Соборі папа римський „покадив димком” лібералізації й демократизації католицької Церкви та запропонував об'єднання християнських і нехристиянських церков, бажаючи їм „якнайліпшого перебування під авторитетною владою папи”. Для твердішої певності й віри всіх рабів у щирість папи, щось туманно згадав він про провини католицької Церкви в церковному розбраті. Але нічого не сказав про католицьку „колективізацію” української православної Церкви у формі унії з Римом, яка відбулася 1596 року. Нічого не сказав і про знищення православних церков і монастирів, про руйнування святинь, про грабування церковного майна, рухомого й нерухомого, про знущання над бідним українським людом римсько-польської влади. Нічого не сказав про католицьку інквізицію, про палення живих людей на кострах (багаттях), про нечувані тортури тих, хто хоч трохи боронив свою честь проти гвалтування католицькою Церквою.

На цьому „великому” Соборі ніхто не думав виступати проти комунізму, а уніятським українським єпископам заткнули рота тоді, як вони нерозважно насмілились протестувати проти сучасного режиму в Україні, ставши в обороні прав своєї Церкви. Ось вам і вся „великість” того Собору. Ватикан завжди приборкував домагання більших прав уніятської греко-католицької Церкви, від початку й донині.

Українському народові добре відома логорда до уніятських українських священників від римо-католицьких священників, які не приховували глузу й наруги, кажучи: «поки ви співаєте Господи помилуй, — доти ви липшаєтесь схизматиками».

У „дзеркалі” Ватиканського собору, в яке ви з почуттям високої екстази дивитесь, ми не побачили нічого з того, про що так багато розписали ви у статті «Ще про Ватиканський собор». Одно добре, що, закінчивши переказ про „католицьке очищення від помилок” ви також зробили висновок, що в тому „дзеркалі” ще нічого не видно. Можна з певністю додати, що й не буде видно ніколи, боже папа „непомилний”...

А нам, православним українцям, нема чого дивитись туди, де нічого не видно, щоб очей не попсувати.

Хоч і в церковному журналі написана стаття «Ще про Ватиканський собор», але з неї проглядає те, що її автор недосвідчений богослов, а що найголовніше, не хоче заглянути в історію католицької Церкви. Боже коли б автор подивився в правдиве „дзеркало” історії, то й побачив би всю наготу католицизму й перестав би вірити в підступні балачки та переконався б сам іще й читачів своїх навчав би, що католицька Церква (для нас українців зокрема) багато наробила зла в минулому, але про це чомусь і одним словом не хоче згадувати. І не „резеранс” нам треба робити перед Со-

бором, а подати йому мартирологію українців і домагатися відшкодування від Ватикану за пограбовані, забрані й порушзовані церкви та монастирі разом із живими людьми. Хоч це ніби робила Польща, але з волі й наказу Риму. Якщо ми правдиві християни, то повинні піднести свій голос за праведних мучеників, вуста яких замовкли на вогні католицької інквізиції. Чому Ватиканський собор, беручись до „покаяння й очищення“, не засудив морально кривавих вчинків римських пап, поклинавшись на слова Господа Ісуса Христа: «те, що ти вчинив ближньому своєму, — то ти Мені вчинив». Чому він не засудив тих пап, які спалили Світло науки Галілея, спалили великого національного пророка чехів і реформатора Яна Гуса, спалили ченця, італійського поета й філософа Джордано Бруно, Саванароло Ієроніма, великого італійського мислителя й проповідника?

Хай би сказав Ватиканський собор, хто відповідає за тортури, знущання й ув'язнення геніального Коперника?

А сотні тисяч спалених звичайних людей під орудою кардинала Тарквемади в Іспанії. А загальне число жертв інквізиції — тільки один Бог знає.

Хай скажуть керівники Католицької Церкви на Ватиканському соборі, що «КРОВ ТИХ ПРАВЕДНИКІВ НА НАС І НА ДІТЯХ НАШИХ». Ось тоді можна було б почати говорити й про об'єднання.

Обізнавшись глибше з історичним просецом католицизму, автор з „УІСлова“ легко переконався б, що ані 20 греко-католицьких єпископів емігрантів, а хоч би й ще більше наших православних, не вчинять на офіційний напрямок католицької церкви, бо Ватикан ніколи не визнавав українських єпископів рівними в римськими.

Коли добре приглянутися, то чомусь так і напрошується порівняння двох світоглядів — католицизму й большеви́зму-комунізму, хоч католицизм виступає від імені Христа, а комунізм проти Христа. Один американський автор М. так каже: «Католицизм — це теократичний большевизм, а большевизм — секулярний світський католицизм». Стверджуючи їх подібність, цей автор пише: «Мета в них одна й та сама: єдина світова централізована тотальна держава з єдиним диктаторським урядом, з єдиною теологією, з єдиним канонем і ритуалом».

Не гуманність і християнське зрозуміння та любов керували жєстами Ватикану із залицанням до інших церков, А ЗМІНА ТАКТИКИ ПРИ НЕЗМІННІЙ СТРАТЕГІЇ.

А ми народ дуже довірливий і піддатливий на солодкі слова; до того ж іще не позбулися рабської психіки, що глибоко вкорінилась у наших душах і завдає нам великої шкоди. «Свідомість кривди — одно, обов'язок падати на землю — друге. Розум каже — стій!; страх і звичка наказує — падай, кланяйся! У хаті можна во-



## Слово до «Українського Православного Слова»

рога осуджувати, але на видному місці поклони конечні» (В. Кудрик. «Маловідоме...», т. I.).

Коли поглянути на зміст „Католицької Конституції“, то ясно стає, що католицизм не провадить боротьби проти безбожників, атеїстів, кримінальних злочинців. Читаючи розділ „Римських проклять“ („додаток до чинностей і рішень“ В. Кудрик) констатуєш той факт, що прокляті ті, що не визнають папи римського, але не проклинаються ті, що не визнають Христа Бога. Після прийняття в себе на авдієнції більшовицьких представників — Аджубея і його дружини (доньки Хрущова) — папа Іван XXIII-й відповів журналістам так, що євангельські настанови нам (католицькій Церкві тобто) підказують «любити ворогів своїх».

На наш погляд дії Ватикану були б послідовніші й логічніші, коли б та „любов“ поширювалась не тільки на ворогів, а й на братів християн іншого віровизнання, про що Євангелія вчить від початку й до кінця.

У своїх висновках ми не покладемо надії на католицьку Церкву. **ВІЛЬНІ ЦЕРКВИ ПОВИННІ СТОРИТИ СВІТОВИЙ ПРОВІД БЕЗ КАТОЛИЦИЗМУ**, щоб зарадити лихові та повернути світ до правдивого християнського життя, згідно з наукою Євангелії.

П. КОСТРУБА

(«Наша Батьківщина», ч. 49 - 50)

**Слова ваші, розкоші й обіцянки, можуть стільки пошкодити, як вітер листю, бо дерева добре укорінені вони не звалюють. Дім же мій оснований на твердій скалі і ріки ваші не підмийють його.**

свмуч. Агафія

# Відкритий лист до Архієпископа Мстислава

ВАШЕ ВИСОКОПРЕОСВЯЩЕНСТВО!

Коли Ви повернулись із третьої Вашої подорожі до Європи, яку Ви називаєте „приватною“, я написав Вам своє звернення, де я подав причини, що спонукали мене до цього. З'ясувавши їх, як своєму Святителеві, радив Вам, ради добра Церкви, залишити керівництво Консисторією і відійти „з чектю“ на покой, під претекстом осягнення віку, що управляє Вас на емеритуру. Тієї моєї поради Ви не послухали й вирішили надалі стояти на тій самій позиції.

Це було недавно. Але подивіться, як блискавично розвиваються тепер події у нашій Церкві, що завдяки Вашій „приватній“ подорожі, не віщують для Церкви нічого доброго. У цих подіях Вас змушено вже ВИЗНАТИ СВОЮ ВИНУ ЗА ЦЮ „ПРИВАТНУ“ ВАШУ ПОЇЗДКУ. ВАС ЗМУШЕНО ПЕРЕПРОСИТИ ПЕРВОІЄРАРХА НАШОЇ ЦЕРКВИ, ЯКОМУ ВИ ВИКАЗАЛИ НЕПОСЛУХ. У цих подіях Церква переживає кризу, що виказує преса і ті чисельні дописувачі, які висловлюють свої погляди на цю Вашу подорож. У цих подіях приневолено тепер брати активну участь і нашому духовенству, яке силкується пригасити полум'я пожежі, що розпалюється в обширі нашої Церкви. На овиді зарисовуються вже силуети оборонців Рідної Церкви, які прагнуть створити ФРОНТ ОБОРОНИ УКРАЇНСЬКОГО ПРАВОСЛАВ'Я. Одним словом — зарисовується МІЖУСОБНА БОРОТЬБА, ЯКА ВІЩУЄ ПРО НЕДАЛЕКИЙ НОВИЙ РОЗКОЛ У НАШІЙ ЦЕРКВІ, ЩО БЕЗСУМНІВНО ВІДТЯГНЕ НАШІ ВИЗВОЛЬНІ ЗМАГАННЯ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ ЗНОВУ НА СОТНЮ ЛІТ. А все це буде приписано на conto ВАШОЇ „ПРИВАТНОЇ“ ПОДОРОЖІ ДО ЦАРГОРОДУ І ДО РИМУ. Чи не маємо ми чим тепер журитися? Чи не маємо ми про щось корисніше думати, тільки про грядучий розкол Церкви? І навіщо треба було це робити?

Не зважаючи на те, як Ви будете реагувати на мої, висловлені в цій справі, думки, я, як громадянин цієї держави, що користується правами вільного слова, та член Рідної Української Православної Церкви, в ім'я її інтересів осмілююся звернутись до Вас з цим відкритим листом і просити Вас ще раз: ДОБРО І СПОКІЙ ЦЕРКВИ ВИМАГАЄ НА СТАНОВИЩЕ ГОЛОВИ КОНСИСТОРІЇ МОЛОДШОЇ ЛЮДИНИ, І НЕ В ЄПІСКОПСЬКОМУ, А В СВЯЩЕНИЧОМУ САНІ, ЩОБ БУВ ГРОМАДЯНИНОМ ЦЬОЇ ДЕРЖАВИ ТА ДОСТАТНЬО ВОЛОДІВ ДЕР-

ЖАВНОЮ МОВОЮ, бо коли б тепер Головою Консисторії був не єпископ, а священник, то церковної міжусобиці, що оце відбувається в нашій Церкві, не було б. Не було б також і ОБРАЗИ ПЕРВОІЄРАРХА, АНІ НЕПОСЛУХУ ЙОМУ. Силою єпископського авторитету та влади такого священника, коли б він згрішив, можна було б приборкати. Але не так легко можна це зробити з єпископом, що стоїть на чолі адміністративного проводу Церкви. Як уже виявлено, щоб дійти поставленої собі мети, такий єпископ може зломати свій власноручний підпис, може діяти в Церкві наперекір визначених для неї правил, положених у Статуті; може не слухати свого зверхника і зі своєї власної волі виїжджати поза межі своєї дієцезії та — надуживати своєю технічною силою в особі секретаря Консисторії, відриваючи її від урядової праці; він навіть може й «НЕ ЧУТИ» ГОЛОСУ СВОГО ПЕРВОІЄРАРХА, а бувши в гостині в нього, може відважитися причислити його до числа „трьох дармоїдів”. Чогось подібного ніколи не дозволив би собі вчинити жадний священник. А це дає нам наявний доказ того, що було б так багато морисійшим для Церкви й народу, коли б Головою Консисторії був не єпископ, а священник. За добрий приклад для цього може послужити нам посестра нашої Церкви — Українська Греко-Православна Церква в Канаді, яка тепер зросла до Митрополії з повним складом своєї власної ієрархії, але якою в засаді керувала й далі керує Консисторія на чолі із священником. І як бачимо, то там уся праця провадиться без жадних перешкод у наміченому порядку, та увінчується великими успіхами. Коли вже і трапляється якесь нарікання, то таке нарікання стосується священника, що стоїть на чолі Консисторії, але ніколи єпископа. З того — єпископський авторитет перебуває на належній йому висоті й пошані вірних. Чому ж у нас тепер усе лихо звалюється на єпископа з обниженням його авторитету? Відповідь знайти не трудно.

Коли подаю Вам оці мої думки й погляди, то не кермуюся я тут ані злобою, ані ненавистю, ані пімстою, бо такого наставлення я ніколи до Вас не мав і не маю. А кермуюся я добром моєї Церкви, якій я присвятив себе й все своє життя. Я не шукаю в ній для себе жадної користі, ані слави, ані матеріяльних зисків. Я шукаю в ній одної тільки правди, святої правди, і до цієї правди я йду, не зважаючи на те, хто б не стояв мені на перешкоді. Мій шлях до неї опромінює мені світло, що запалили його в минулому ЦЕРКОВНІ БРАТСТВА, ПОБОЖНІ КНЯЗІ Й ГЕТЬМАНИ ТА СОМН МУЧЕНИКІВ, ЩО НЕ ПОБОЯЛИСЯ ЖИТТЯ СВОЄ ВІДДАТИ ЗА РІДНУ ЦЕРКВУ ПРАВОСЛАВНУ І ЗА НАРОД ЇЇ. На першому місці в цьому служить мені відомий проповідник і борець за віру Православну, побожний чернець о. Іван Вишенський, який був національно-православним духівником усього Українського Народу в добі козаччини; побіч нього

за приклад беру собі преподобного Іова, ігумена Почайвського, святого мученика Афанасія Берестейського й інших. Вони бо самовіддано обстоювали в Україні Віру Православну, не боячись тогочасних владних архиєреїв в особах Михайла Рогози, Іпатія Потія, Терлецького й інших, що пішли на угоду поляків та обстоювали УНІО З РИМОМ.

За наших часів за приклад служить мені відомий проповідник Грецької Церкви архимандрит о. Августин, редактор часопису «Єпіфа», який досі вже не раз прилюдно докоряв теперішньому Царгородському Патріярхові Атенаторасові І-му за його недоліки й вади. Користаючи з демократичного ладу Грецької Церкви цей проповідник і публіцист, не діставши від Патріярха бажаних наслідків зі своїх зауважень, висловив йому догану у «Відкритому листі до Патріярха». Цей лист негайно був опублікований майже в усій пресі Грецької Церкви, включно з журналом «Православная Русь» у Джорданвіллі, Н. Й. з дня 28 серпня 1962 р., а також витяги з нього українською мовою подав і «Вісник» у Вінніпегу (числа 18, 19 і 20 за 1962 р.). Відтоді минуло вже два роки, але й досі до нього Патріярхія не зайняла жадного становища, а тим самим — санкціонувала його зміст і прийняла собі до відповідного застосування. Буду почувати себе щасливим і я, коли Ви, Ваше Високопреосвященство, також підете за прикладом Патріярха Атенатораса І-го й застосуєте в житті мої зауваження.

Духовна постать архимандрита о. Августина дещо нагадує мені славного українського православного ченця Івана, відомого в Історії під назвою Вишенський, який енергійно і невтомно боровся з упадком моралі серед вищого кліру, а головне — серед єпископів та інтелігенції, що з упадком чеснот спричинилися до зради своєї нації й віри та переходу в унію. А тому, що в змісті листа архим. Августина маємо проблеми, тотожні зі справами нашої Церкви тепер, я оминаю «Духовний докір Патріярхові у формі десяти показових прикладів», бо це стосується виключно до особистих справ Патріярха, а хочу звернути на головне, що стосується Церкви й її захисту.

На сторінках «УПСлова» за біжучий 1964 рік, Ви, як редактор, подаєте до відома всіх вірних таке: «Моя минулорічна подорож до Європи та побут у Царгороді і Римі, зокрема в останньому, викликала різну реакцію, м. ін. В БІЛЬШОСТІ МЕНІ ПРИХИЛЬНУ.» Так Ви думаєте і так пишете. А хто становить ту більшість? Це запитання подає Вам наша українська преса. Переважно прихильно ставляться КАТОЛИКИ явно, чи навіть і під фірмою «Голос православного», який був уміщений на сторінках «Вільного слова» у Торонто з дня 15 лютого ц. р., ч. 7, під заголовком «Ватиканський Собор і Українське Православ'я». Підшиваючись під плащиком православного, автор цієї статті знеславив як нашу Церкву, так і

Відкритий лист до арх. Мстислава

всю її ієрархію, крім одної тільки Вашої особи, яку він глибоко цінував, піднісши до небес за те, що Ви „самовільно” і „без принуждіння” взяли участь у Ватиканському Соборі католицької Церкви, розуміючи його „історичну вагу і значення”. Як Вам уже відомо, на сторінках «Українського голосу» у Вінніпегу (Канада), у статті п. н. «Чи це є голос православного?» я довів, що автор „голосу православного” у згаданій статті «Вільного слова» зовсім не православний, а чистої марки член „Української Католицької Акції” з завданням обезчестити нашу Церкву й її ієрархію. Цю мою думку і свідчення доповнив тепер на сторінках «Вісника» у Вінніпегу, з 15 квітня ц. р., ч. 8, у статті «Оцінка на замовлення» відомий публіцист А. Степовий такими словами: «...ПРИБУТТЯ АРХ. МСТИСЛАВА, ПРАВОСЛАВНОГО ЕПІСКОПА НЬЮ-ЙОРКУ, ДО РИМУ, ТА ПЕРЕБУВАННЯ ЙОГО НА II СЕСІЇ ВАТИКАНСЬКОГО СОБОРУ, ЦЕ СТАЛАСЯ НАЙІНТЕРЕСНІШОЮ ПОДІЄЮ. ЦЕ БУЛО (уважайте!) ВЕЛИКЕ ДОСЯГНЕННЯ „УКРАЇНСЬКОЇ КАТОЛИЦЬКОЇ АКЦІЇ” ТА „УКРАЇНСЬКОГО ХРИСТІЯНСЬКОГО РУХУ” НЕ ЛИШЕ ПРИСУТНІСТЮ ТАКОЇ ВИСОКОЇ ОСОБИ НА СЕСІЇ, А БІЛЬШЕ — СВОЇМ ВИЛОМОМ ТА НАРУШЕННЯМ УХВАЛ НАРАДИ ЕПІСКОПІВ ТРЬОХ ЮРИДИКЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ НА ЧУЖИНІ, А ЦЕ, ОЧЕВИДНО, БУЛО І ПОРУШЕННЯМ ЕПІСКОПСЬКОЇ ПРИСЯГИ...» Отже, як бачите, я в своїх висновках не помилюся. Свідомо чи несвідомо, Ви стали зброєю в руках Української Католицької Акції. Так говорить про Ваш памомницький шлях до Риму українська преса. Чи ж можна тоді таку оцінку уважати за ПРИХИЛЬНУ ВАМ? А перегляньте но в додатку до цього числення дописи про цю справу в інших національних органах української преси і Ви переконаєтесь про зовсім протилежне. Майже всі одноставно підкреслюють шкідливість Вашого вчинку для Української Православної Церкви й народу. Підкреслюють нездарність Вашої політики та слабу орієнтацію в сучасних подіях на церковному вітинку. Чи не був же тоді правий Первоієрарх нашої Церкви у США, коли не дозволяв Вам виїжджати ані до Царгороду, ані до Риму? Висновки з цієї Вашої „приватної” подорожі доводять тепер те, що він був цілком правий.

У дальших своїх звідомленнях в тому самому числі «УПСлова» подаєте Ви, що «УЧАСНИКИ ЗАСІДАННЯ СТВЕРДИЛИ... НАМАГАННЯ... КІЛЬКОХ СВЯЩЕНИКІВ НАШОЇ ЦЕРКВИ ВИКЛИКАТИ КОНФЛІКТ (МІЖ ОБОМА ВЛАДИКАМИ) ЗАСЛУГОВУЄ НА ОСТРЕ ОСУДЖЕННЯ, БО, МОВЛЯВ. (ТІ СВЯЩЕНИКИ) ВИЯВЛЯЮТЬ СВОЄ НЕВДОВОЛЕННЯ (З ПАЛОМНИЦТВА ДО ЦАРГОРОДУ І ДО РИМУ) У СПОСІБ ВОРОХОБНИЙ, ТА ДАЮТЬ СЕБЕ ЗМОБИЛІЗУВАТИ ПРОТИ МОЄЇ ОСОБИ ЛЮДЯМ І ЧИННИКАМ ПЕРЕВАЖНО ЗАКОНСПІРОВАНИМ...» і т. д. А в окремому листі до священства Ви

виявляєте імена тих священників, і ставите мою особу на перше місце, та доручаєте з нагоди Великого Посту каятися за свої вчинки й просити в Церкві прощення.

Смію Вас запевнити, Ваше Високопреосвященство, що всі свої обітничі, дані Святій Церкві та всі її таїнства я завжди виконую щиро й сумлінно. У цьому Ви й сами свідок. Але каятися й просити прощення за те, що нічого шкідливого не вчинив і нічим не прогрішився, я таки не можу, бо тоді це виглядало б на фарисейство. Таж бо не я виказав непослух своєму Первоієрархові, а Ви власною своєю особою; таж бо не я був у „приватній” подорожі до Європи, а Ви із секретарем своєї Консисторії; таж бо не я був наомником у Царгороді і в Римі, а Ви; таж бо не я репрезентував нашу Церкву на зовні, а таки Ви, Владико; а тим самим ще я зрушив правила статуту нашої Церкви й виказав „жалюгідну відсутність почуття обов'язку внутрішньої церковної дисципліни”, а це вчинили Ви із своїм секретарем Консисторії. А з цього й висновок, що не я маю каятися і просити в Церкві прощення, а таки Ви, Владико, із своїм о. секретарем.

Із задоволенням перечитав я в тому звідомленні те, що В.І. «ДУЖЕ ШКОДУЄТЕ, ЩО (ЩЕЮ ПОДОРОЖЕЮ ДО ЄВРОПИ) НАРАЗИЛИ НА ШКОДУ АВТОРИТЕТ ВЛАДИКИ МИТРОПОЛИТА ЮАНА, ЯК ПЕРВОІЄРАРХА НАШОЇ ЦЕРКВИ» та, що простивши провини Ваші Владика Митрополит залишився навіть у гостинні у Вас до 20 березня. Це насправду радісна незвичайна подія в сучасних обставинах нашої Церкви, яка засвідчила доброту серця та чесноту всепрощення милосердного Владики Первоієрарха, а одночасно і Вашу смиренність щодо нього. Але своїми вчинками Ви спричинили прикрість не тільки Первоієрархові, але й вірним нашої Церкви в США, які через своїх відпоручників на Соборі доручили Вам керівне становище, як Голові Консисторії, на основі правил, означених у Статуті Церкви. Чи простять Вам цю провину репрезентанти народу й духовенство, що незабаром мають зібратися на черговий Собор нашої Церкви? Чи відпустять на покой з честю, чи з неславою? Це залишається великим запитанням.

Щождо ствердження учасниками спільного засідання Президії Ради Митрополії та Консисторії провини трьох священників, яких туди не покликано й не перепроваджено над ними жадного слідства, яке дало б підставу до обвинувачення, вважаю за неактуальне. У культурному й демократичному світі таке не водиться. Такі засуди з обов'язку видають тільки такі особи, що перебувають у Вашій залежності й бажать тим прислужитися Вам. А таких осіб, як свідчить архимандрит Августин у своєму «Відкритому листі до Патріярха Атанагораса І», не бракує в патріяршому оточенні. Для ілюстрації подам його слова: «Підлесні клірики, які оточують Вселенський пр-

стіл, задля своїх особистих цілей, ясно запалюють фіміям угодовства і ПЛЕТУТЬ ПОХВАЛИ ВАШІЙ СВЯТИШНОСТІ...» Чи не є тоді в даному випадку такі самі «ПІДЛЕСНІ КЛІРИКИ» особи згаданого вище засідання, що без жадних доказів «СТВЕРДИЛИ В ОСОБАХ ТРЬОХ СВЯЩЕНИКІВ НАМАГАННЯ ВИКЛИКАТИ КОНФЛІКТ» (МІЖ ВЛАДИКАМИ)? Цю справу полишаю для Вашого осуду.

До речі буде й те, коли застановимось на хвилинку над «ЗАСАДАМИ ВІЯВУ НЕВДОВОЛЕННЯ, ЯКІ Є ПРИНЯТІ В КУЛЬТУРНОМУ СВІТІ, А ЯКИХ (ТІ ТРИ СВЯЩЕНИКИ) ВИСЛОВЛЮЮТЬ У СПОСІБ ВОРОХОБНИЙ ТА, ПІДДАЮТЬСЯ ВОРОЖИМ ВПЛИВАМ...» Чи мали право ті „три священики” виявляти усно чи на письмі остроти як для Вас, так і для народу з приводу САМОЧИННОГО ЗРУШЕННЯ НАПРЯМНОЇ ЛІНІЇ ЖИТТЯ Й ДІЯЛЬНОСТІ РІДНОЇ ЦЕРКВИ ТА БАЖАННЯ ОДНОГО З ІЕРАРХІВ ПІДПОРЯДКУВАТИ ЇЇ ЧУЖІЙ ЗВЕРХНОСТІ? ЧИ НЕ ЗАПЕРЕЧУЮТЬ ТОМУ ПРАВИЛА ЦЕРКВИ ТА ЇЇ ТРАДИЦІЇ? Відповідь на ці питання ми знайдемо знову ж таки в тому самому «Відкритому листі до Патріярха» архимандрита Августина. На цю тему він містить вельми цінне поучення такого змісту: «ТОМУ, ЩО БЛАГОЧЕСТИВИЙ НАРОД, ЗГІДНО З УЧЕННЯМ ЦЕРКВИ, ЯВЛЯЄТЬСЯ СТОРЕЖЕМ ПРАВОСЛАВІЯ І МАЄ ОБОВ'ЯЗОК, КОЛИ АРХИЄРЕЙ УХИЛИТЬСЯ ВІД ПРАВИЛЬНОГО ВЧЕННЯ ТА ПОЧНЕ ПРОПОВІДУВАТИ (або чинити) ЩО НЕБУДЬ НЕЗГІДНЕ З ПЕРЕДАННЯМ, (то цей народ має) НЕ ТІЛЬКИ ПРОТЕСТУВАТИ, АЛЕ Й ПЕРЕРВАТИ ВСЯКИЙ ЗВ'ЯЗОК З ТАКИМ АРХИЄРЕЕМ, ЩО ВІДХИЛИВСЯ ВІД ІСТИНИ...» Чи отака засада писання і вислову архимандрита Августина також „ВОРОХОБНА”? Чи й вона являє собою вияв некультурності? І нарешті — чи за таке писання засудив Патріярх Атенагорас I архимандрита Августина на покаєння та випрошування за це прощення в Церкві? Ні. Він цього не зробив. А не зробив тільки тому, що це був голос правди; це був голос народу, а «голос народу — голос Божий», каже наша народня приповідка. Тут він висловлений рішучо й культурно. Він напевно взяв це до свого відома й відповідного застосовання. Приймав до свого відома ще й тому, що напевно читав та студіював публікації відомого Богослова Грецької Церкви Панагіота Требеда, надруковані на сторінках журналу «Сотер», де писалося: «ЦЕРКОВНИЙ НАРОД ЗА ЧАСІВ ІМПЕРАТОРА ІРАКЛІЯ, МАВШИ У СВОЄМУ ПРОВІДІ ДВОХ ЧЕНЦІВ, ДОБИВСЯ УСУНЕННЯ Й АНАФЕМУВАННЯ НЕ ТІЛЬКИ СХІДНІХ ПАТРІЯРХІВ, АЛЕ Й РИМСЬКОГО ПАПИ...» Не втікло це з-під уваги архимандрита Августина, й опираючись на це, він пише Патріярхові: «Святіший Владико! Ви ЗОБОВ'ЯЗАНІ ПОЧУТИ ГОЛОС НАРОДУ, ЩО ПРОТЕСТУЄ. НЕ БУДЬТЕ АКРОБАТОМ НА ДУЖЕ ТОНКИХ ЗАЛОЖЕННЯХ (ученнях) НАШОЇ ВІРИ. БІДА ВЕЛИКА, ПРОПАСТЬ ГЛИБОКА. ПОКИ ЩЕ Є ЧАС, ПОДАЙ-

ТЕСЯ НАЗАД, ЩОБ КОРАБЕЛЬ ПРАВОСЛАВІЯ НЕ БІДУВАВ СЕРЕД ХВИЛЬ, ЩО ЙХ ПІДНЯЛИ ЖОРСТОКІ ВІТРИ ПАЛІЗМУ І ПРОТЕСТАНТСТВА. ТВЕРДИМ ПОВИНЕН БУТИ КУРС КОРАБЛЯ В ТОМУ НАПРЯМКУ, ЯКИЙ ОЗНАЧИЛИ ЙОМУ ДУХОМ СВЯТИМ ВСЕЛЕНСЬКІ СОБОРИ». Це своє звернення архимандрит Августин закінчує: «ЯКЩО ЦІ ГОЛОСИ НЕ БУДУТЬ ПОЧУТІ, І ВАША СВЯТИШІСТЬ ТА ЦІ АРХИЕРЕЇ ВСЕЛЕНСЬКОГО ПРЕСТОЛУ, ЯКІ З ВАМИ ИДУТЬ... БУДЕТЕ ПРОДОВЖУВАТИ ВИСТУПИ, ЩО СПРИЧИНЯЮТЬ СПОКУСУ І РОЗГУБЛЕНІСТЬ, ТОДІ З ВЕЛИКИМ ОПЕЧАЛЕННЯМ ПОВИННІ СКАЗАТИ ВАМ, ЩО ТАКІ ДІЇ НЕ ЗАЛИШАТЬСЯ БЕЗ НАСЛІДКІВ... МИРЯНЕ, ЯКІ ЖИВУТЬ ТРУДОМ РУК СВОЇХ — ВІРНІ ДІТИ ЦЕРКВИ, БЛАГОГОВІРНІ ДІЯКОНИ, СВЯЩЕНИКИ, ЕПІСКОПИ... ВОНИ ПОВСТАНУТЬ. ЙХ ЗДВИГНЕ ДУХ СВЯТИЙ. І ЦИХ НЕЧИСЛЕНИХ ВИСТАЧИТЬ, ЩОБ „ЗРУЙНУВАТИ ВСЯКИЙ ЛЮДСЬКИЙ СОВІТ“, ЯКИЙ ПРОТИСТАВИТЬСЯ ПРАВОСЛАВІЮ (Пс. 32-10), ВИРВАТИ КЕРМУ З РУК НЕДОСТОЙНИХ АРХИЕРЕЇВ І ПЕРЕДАТИ ЙОГО ІНШИМ, ЩОБ КОРАБЕЛЬ ПРАВОСЛАВІЯ ЗНОВУ МІГ МАТИ ДОБРЕ ПЛАВАННЯ». І в захист цієї ідеї він так далеко йде, що — «НІЧОГО НЕ ВТРАТИТЬ ЦЕРКВА, ЯКЩО П'ЯТЬ, ДЕСЯТЬ ЧИ НАВІТЬ ДВАДЦЯТЬ АБО ТРИДЦЯТЬ АРХИЕРЕЇВ, АРХИЄПІСКОПІВ І ПАТРІАРХІВ УПАДУТЬ ЗІ СВОЇХ ПРЕСТОЛІВ ЗАДЛЯ ТОРЖЕСТВА ПРАВОСЛАВІЯ... ЯКЩО ТАК І ГОВОРИМО, ВАША СВЯТИШІСТЬ, ТО РАДІЕМО, ЩО ВИ ВИЯВИТЕСЯ «ЛІПШИМ ІЗ ТИХ, ЩО ПРИТРИМУЮТЬСЯ СПАСІННЯ» (Жид. 6:9) І З ТІЄЮ НАДІЄЮ, ЯКА МОЛИТВАМИ ВСІХ СВЯТИХ І МУЧЕНИКІВ НАШОЇ НЕПОРОЧНОЇ ВІРИ, НЕХАЙ НАС НЕ ОБМАНЕ».

Оце, Ваше Високопреосвященство, є взірць писання і публікацій горлимих захисників Віри Православної, яку ісповідуємо і ми недостойні. Тут уже не можна закинути ані НЕКУЛЬТУРНОГО СПОСОБУ ПИСАННЯ, АНІ ВОРОЖОГО ВПЛИВУ, СПРЯМОВАНОГО НА РОЗБИТТЯ ЦЕРКВИ І НАРОДУ, БО ЦЕ ПИСАННЯ ПРЕДСТАВНИКІВ ЦЕРКВИ З НАЙСТАРШОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КУЛЬТУРИ, ЯКОЇ ВКЛАД ЗРОБЛЕНИЙ І В РІДНІЙ НАШІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ ЦЕРКВІ.

Зміст цього писання покладаємо й ми в протипагу Вашим зарядженням та безпідставного осуду „трьох священників“, яке зробило Ваше оточення в угоду Вам. Вважаю також за свій святий обов'язок попередити Вас, що ОСУДЖУЮЧИ ЦИХ ТРЬОХ СВЯЩЕНИКІВ, ВИ ТИМ САМИМ ОСУДЖУЄТЕ. ЯКЩО НЕ ВСЕ СВЯЩЕНСТВО, ТО В КОЖНОМУ РАЗІ — ЧИСЛЕННУ ЙОГО БІЛЬШІСТЬ, ПРО ЩО ВИ САМІ ПЕРЕКОНАЄТЕСЯ У СЛУШНІЙ ЧАС. Подані слова архимандрита Августина і мої слова. Більшого додатку чи відняти від них, не вважаю за потрібне.

Хочу вірити, що все тут написане стане в основах ПРИВЕР-



Відкритий лист до арх. Метислава

НЕННЯ ДОБРОГО ЛАДУ І ПОРЯДКУ В НАШІЙ СВЯТІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ПРАВОСЛАВНІЙ ЦЕРКВІ У США, ТА — ДО ПОВЕРНЕННЯ В ЛОНО ЇЇ УСІХ ТИХ ПАСТИРІВ І ВІРНИХ, ЩО ПІД ВИМОГАМИ НЕСПРИЯТЛИВИХ ОБСТАВИН ЗМУШЕНІ БУЛИ ВІДСТУПИТИ ВІД НЕЇ І, ДО ЧАСУ ПОВНОГО УПОРЯДКОВАННЯ ЇЇ, ВІДІЙШЛИ ПІД ЧУЖУ ЗВЕРХНІСТЬ АБО ЇЇ УСАМОСТІЙНИЛИСЯ НА ЗНАК ШУКАННЯ СПОКОЮ І ВЛАСНОГО ПОРЯДКУ. Це не є вже жадна новина, що «В ЄДНОСТІ СИЛА»; що В ТЕРПІННЮ У БРАТНІЙ ЛЮБОВІ ТА В САМОПОЩАНІ ОДИН ДО ОДНОГО ВИТВОРЮЮТЬСЯ ХАРАКТЕРИ ОДИНИЦЬ, РОДИН, ГРОМАД І НАРОДУ; що ОЗНАКА СИЛИ НАРОДУ — ДИСЦИПЛІНА ТА ПОСЛУХ СВОЄМУ СВІТСЬКОМУ ЧИ ТО ЦЕРКОВНОМУ ПРОВІДОВІ, ЯКИЙ ДІЄ В ГАРМОНІЇ З СВОЇМ НАРОДОМ. Вірю, що таку гармонію і послух народіві й Церкві викажете й Ви, Високопреосвящений Владико, і тим самим — загоїте рани на тілі Матері нашої Церкви, до яких і ми з Вами вільно чи не вільно спричинилися. Нехай сумлінний наш впливок стане бальзамом на зболілі рани Многостраждальної Матері нашої України і всіх її дітей у розсіянні сущих. Нехай з того радісно —

УСМІХНЕТЬСЯ НАША МАТИ,  
ЗАПЛАКАНА МАТИ!..

З пошаною підписуюся

ІГУМЕН СВЯТОСЛАВ  
(Магальяс)

(«Наша Батьківщина», ч. 55 — 56)

Маямі на Флориді, 18 квітня року Божого 1964.

Ти вкрав небесну річ за гроші, ти як другий Каяфа, що за срібло купив те, що не продається! — сказав рукоположеному за гроші священникові преп. о. Сидір Пилусіотський.

## До джерел

Схвилювалася наша громада в розсіянні суцця. Помітно, може й дуже схвилювалася. Навіть ті стойки з камінною маскою і тоном наставника — виявляють явне по-денервування. Дивне воно... бож усе майже без причин. Підсвідомо? До всього цього причинилася дрібниця: „приватна” поїздка православного єпископа на Собор католицької Церкви до Риму. Подумаєш, важність... Поїхав, побачив людей, хотів показати себе, сказав кілька слів по радіо (неважно, навіть, що сказав), зіграв роллю важного судьботворчого вождя, та й приїхав „приватно” назад...

Таке щось...

Хоч, правда, де-які дуже важні і втаємничені персони запевняють, що та поїздка — епохального, історичного значення.

А може й так, коли хвилюються...

Може знають чому приплитають сюди історію?

Може, значить, розуміють, що означає така, простіть, — „приватна” прогулька офіційного діяча: правлячого єпископа. А може просто хочуть похвалитися своїми ідеями, намірами, плянами, та не знають як і з чого почати. А між іншим, ті ідеї — як правило — великі, святі, правдиві, хоч, як завжди, нікому не ясні, туманні...

Тому й лочинай з найпростішого: з певної, твердої валюти: ЄДНІСТЬ, ЦИВІЛІЗАЦІЯ, ЗАХІДНЯ КУЛЬТУРА, ДОПОМОГА СТАРШИХ БРАТІВ, УКРАЇНСЬКА ДЕРЖАВА тощо...

Люди повірять!

А як же дійти до того? Просто: через геніяльний винахід: „ПРИВАТНУ” прогульку по центрах культури і сили світової, талановитого, визначнішого українського православного провідника. Геніяльно і просто. Дешево й культурно. Жертвенно і чисто...

А все таки...

Хвилювання громади велике і... підсвідоме. Один мій приятель сказав: ТУТ УЖЕ ПО НЕВОЛІ СТАЄШ ПРАВОСЛАВНИМ...

Щось воно все не так.

Тільки подумайте, — коли єпископ мусить бавитися в МАСКАРАД із „приватною” поїздкою, то справа із правдою „швах”.

До джерел

Як злом до добра, так і брехнею до правди — не доходять.

Хочете знати мету — подивіться на середники. Хочете вгадати куди збирається сусід, що з поїздки своєї робить таємницю, запитайте чим їхатиме. Якщо волами, то напевно не до Австралії, а якщо літаком, — то не в сусіднє село...

\*

На жаль хвилювання громади оправдане. Бо у нас тепер усе виходить по-шевченковому: **Ї ОКРАДЕНУЮ БУДЯТЬ...**

І, думаєте, хто окрадає Ї — Неньку нашу — воріженьки?.. Ні! Свої ж... Кочубеї... І як прийде час, що збудять приспану в огні... то навіть нічим буде й грішного прикрити...

Все чисто і культурно...

Простіть за слово, **КУЛЬТУРНО** повинно тут бути „в ланках”, бо не про справжню культуру, і не про українську духову культуру тут мова, а про ту обглодану кістку, на яку накидаються раби світу, різні „підніжки” та „грязь і сміття”...

Вони, коли говорять про християнство, уявляють собі мітри, титули, жирне животіння, дисципліну; а думаючи про Україну — бачать міністерські портфелі; а говорячи про свободу — „воленьку святую” — мріють тільки про „мані”, кари, гавзи та інше приладдя...

\*

Ніде правди діти; від своєї рідної української духовости ми відцуралися вже давненько. Ще Шевченко це бачив. Пригадуєте: «Якби ви вчилися так як треба, то й мудрість би була своя...»

Не до печерських праведників та Сковороди ішли ми вчитись правди, а до фейербахів через марксів... Там і цивілізовано, і вчено, а тут що, — свитина і гола правда!..

І от відцурались ми правди своєї, і подались через драгоманівщину жувати марксієвську жвачку, і полинули до фатаморгани... загірної комуні...

І коли в огні збуджено Неньку-небогу, виявилась драма реальности. Ми й досі до гріха цього не признаємось, відчуваємо його підсвідомо. Деклямуємо про зношені, протерті „правди” і тільки на самоті в серці, перед Богом, відчуваємо, що воно все якось не так і не те...

Хоч і вчилися **не так як треба**, але бачимо життя, читаємо дещо, тоді вже й „поневолі стаємо православними”. Допомогає не свідомо світоглядова система, а подарована праведна підсвідомість. Може за молитви і праведність великих прадідів наших дарував нам Господь ту підсвідомість...

Обійти чи змовчати яку-будь проблему не означає її вирішити. І це трагічна помилка нашої спільноти: страх обговорювати „делікатні” справи. Тільки сильні, могутні одиниці — особи чи народи — можуть вдарити себе в груди, признатись до помилок і обговорювати їх ділово та спокійно. Різні „раби, грязь і сміття” заводять лад самохвальби, себезвеличення, безкритичного оптимізму, неправди. Прочитайте нашу пресу, і побачите які то ми славні та великі, які ми могутні та щедрі, які ми святі та праведні... А де щось не цілком гаразд, то: це ж воріженьки, сякі вони та перетакі...

\*

Є ще одна, і либонь основна, наша болячка: якась неприродна гордість. Щоправда сьогодні це не тільки наша недуга, але в нас вона заповнила чи заплела все наше нутро. Україна починається нами... та властиво усе обертається навколо нашого знання чи незнання (свідомості?). Навіть Христос — тільки такий, якого НАМ хочеться, і християнство таке — якого НАМ треба!..

Звідси, наприклад, Сковорода великий, бо „його ідеї сходяться з гаслами нашого модерного часу...”

Шевченко: „подивугідно його ідеї втілюються в сучасні наші кличі...”

А якщо воно не підходить до наших випадкових забаванок, то воно ніщо, або ще гірше: його ТРЕБА до них натягнути!

І от виходить, що, наприклад, із Шевченка МИ робимо бравурного бойовика „з сокирою” за політичне визволення України, який тільки й вимагав, щоб «злою, вражою кров'ю волю окропити». Поминувши факт, що це абсолютна **неправда**, на цьому одному прикладі ми можемо побачити засяг нашої недуги. Навіть сучасний, особливо зіпсований, світ відвертається від такого волюючого абсурду.

Щоправда, хвороба ця дуже поширена в житті нашому. І де-які народи приймають її як необхідний наддаток модерних обставин життя, трактуючи її в площині жар-

До джерел

ту. Так як курення чи лишню чарку... У нас же цей рак — достойна прикмета. Так і пишуть (для прикладу): „Д-р І. Франко в листі до... 1910 р. писав...” Дарма, що написане — звичайнісінький абсурд, і що „д-р І. Ф.” в той час був зломаною, майже ненормальною людиною. Важним є те, що він написав щось, що сходиться з НАШИМИ думками! Ви зауважуєте: в цілій історії не суть діла, не ідеї даної визначної людини, а якраз МИ граємо основну роль. Бо якщо воно не сходиться з нашими забаганками, то ми, не дивлячись на особи, проголошуємо „АНАФЕМА”. МИ, розумієте... Ми так і стараємось — згідно зі званою пословицею — з барана зробити лева, або навпаки. Інакше кажучи: неправду, яка нам помагає в житті, МИ проголошуємо правдою, а на правду, з якою МИ не в ладі „вішаємо собак”. Звідси і те знамените твердження нашого грішного життя: правда — це те, що нам потрібне в житті.

\*

Отакі недоліки та недуги — особливо тут на чужині — помітно впливають і допомагають нам в себезреченні, чи, вірніше, у відході від джерел рідної духовости. Ми вже задовольняємось лише млявою деклямацією про „Неньку Україну” та рештками її мови, що поволі стає майже нестерпним жаргоном. А всі справжні живі сили призначені, прямо чи посередньо, на пристосування в чужому новому середовищі. Навіть різні ПАМ’ЯТНИКИ призначені остаточно служити цій же меті. До певної міри таке явище природне чи хоч оправдане, але якщо це справді тільки „до певної міри”. Бо якщо більше від необхідного, то це вже гріх...

Згадайте:

БО ХТО МАТІР ЗАБУВАЄ, ТОГО БОГ КАРАЄ...

\*

Не так як у багатьох інших народів, у нас до джерел рідної духовости найближче стоїть Українська Православна Церква. Так уже воно якось вийшло, чи, може, так дано нам від Бога. І тут не важно, що сьогодні наша Церква — в стані великого упадку, в погорді від своїх і чужих... І, провірте, не так дивно, що наша Церква в такому стані; предивним і знаменним є якраз те, що помимо своїх і чужих „добрих людей” з усіма їх успішними ак-

ціями та вдачними ділами, Господь зберігає Українську Вітку Церкви Своєї! Як знамено для нас розгублених...

\*

Природним отже й зацікавлення справами єдності в Церкві, проблемами зближення між окремими розсвареними групами. До такого зацікавлення спонукує навіть характер сучасного життя у світі. Але, на жаль, — чи то в наслідок загального наставлення, чи світоглядової розгубленості, — підхід до справи помилковий. Усі справи єдності в Церкві — релігійна сторона життя. Вірне й одиноко дійсне вирішення проблеми лежить, звичайно, в релігійній площині. Без огляду на те, які можливі користи чи вигоди воно (вирішення) принесло б іншим сторонам нашого життя. Це так, як із свитиною. Подерту свитину треба направити і вона дасть тепло, але ніхто, при глузді, не стане прикладати її (свитину) до теплої печі, щоб вона направилась...

А в нас, — немов на жарт, — справи єдності і порозуміння в Церкві спихаються в площину політики, або вірніше політиканства, бо справжньої політики нам не дано робити. І що толку з таких абсурдів не буває, ми й самі гаразд знаємо: на своїй спині перепробували...

Єдність у Церкві, чи хоч живе зближення між православними, католиками та протестантськими групами, в основі не має нічого спільного з підпорядкуванням Ватиканові. Навіть яке-будь домовлення не багато допоможе. І то з тієї простої причини, що Ватикан — втілення недуги політичної (протихристиянської), амбіції римських архиєреїв. Уже п'ятнадцять століть кроками римських „князів церкви” керують не істини Христової релігії, а плоскі політичні розрахунки. В той час, коли ціле серце Ватикану, всі намагання, пляни і наміри — до володіння, опанування, підпорядкування „ЩАСЛИВО НАМ ПАНУЮЧОМУ папі (ім'я рек)”, — говорити про об'єднання в християнстві можна хіба тоном жарту. І хто вживатиме „великих слів велику силу”, прикриваючи ними порожнечу й неправду в ділі єдності, той найближче до неприличного шаржу.

Бо в нашому становищі, коли розсварення й роздори доходять до вершин можливого, коли з нами ніхто не хоче рахуватися, як із рівним, коли всім вигідно нас обвинувачувати у всіх можливих гріхах, деклямація про академічні, нереальні проблеми, виглядає радше на прово-

До джерел

кацію „ззовні”. Де ви побачите тверезу людину, яка морочитиметься вийманням скалки з ока брата, коли ціле поліно гние у власному оці? І чи можна повірити надіям людини такої, що, — аби вийняти вашу трісочку з ока, то наше поліно само собою щезне?

\*

Раніш була згадка про підсвідомість реакції суспільства. У наших обставинах це цілком природно. Годі та й ніколи аналізувати всі деталі й доходити до цілком усвідомлених реакцій на всі і всякі акти направлені проти нас. Підсвідомість дана від Бога виводить інстинкт праведности. Таке траплялось уже нераз у нашій історії. І тепер, можливо, ця підсвідомість зрушить приспаних, дрімаючих, врозумить розгублених і спричиниться до благородного хвилювання. І це в наслідку приведе до свідомого звороту в сторону джерел української духовости і допоможе нам стати на свої ноги і бути рівними між рівними у світі. Бо, навіть, якщо мусимо назавжди залишитись у місцях нового поселення, в „нових батьківщинах”, то краще це зробити гідно, не як раби, що намагаються „стати айрішами”, а як достойні правнуки прадідів великих...

Дещо перефразувавши відому приповідку, можна надіятися, що «нема злого, що не могло б вийти на добре».

А така можливість, у зв'язку із теперішнім хвилюванням суспільства, цілком реальна...

**Сергій Кіндзерявий-Пастухів**

(«Наша Батьківщина», ч. 59 - 60)

---

**ДЕРЕВО ЖИТТЯ**  
**МОНОГРАФІЯ ПРО ХРЕСТ**  
написав та ілюстрував

**СЕРГІЙ КІНДЗЕРЯВИЙ-ПАСТУХІВ**

**В-во «Січ» 1963.**

**Ціна 2.00**

(Можна набути у в-ві «Наша Батьківщина»)

---

## Передсоборові бажання

Нація, що відіклася Бога або заперечує Його існування, що розгубила або зрадила Віру своїх пращів, що не знає своєї історії, що відцуралася рідних традицій, — засуджена на покарання: відречеться сама себе й занепаде.

Може й за те століттями карається українська нація гіркою долею бездержав'я у неволі... Були ж у нас і релігійні відступники і національні зрадники. Були ж у нас торгаші-цигани, що вірою торгували, братів і себе самих продавали чужим вірам і націям. Були ж у нас і „вчені”, що „Бога нема”, що „релігії не треба” — казали. Були і є в нас перевертні, недолюдки, що помагали й допомагали чужим Матір катувати. Були й жандарми чужих „отечеств” — Москви, Варшави й Риму. Були і євнухи безплідні — цебеси, що втратили любов родинну і гордість національну, і замість служити правді Божій і народові своєму, — пішли цілувати патинки пап, прирікши їм привести свій народ у жертву...

Такі провини без покарання не минають...

Не мине кара Божя й тих, що переслідували Віру нашу, що нищили Церкву Православну, що судили, катували, голодом морили по тюрмах і на каторзі єрархів, духовенство і вірних Українського Православ'я. Не уникнуть покарання й ті, не покаювшись, що без примусу чужого ділять єдину Українську Православну Церкву в чужині на свої „участки”.

Не сховається від покарання Божого і арх. Мстислав, що поза плечима Первоєрарха і вірних провадив торги за УПЦеркву зі слугами Ватикану.

Вчинена кривда арх. Мстиславом нашій Православній Церкві і небезпека для нашої Церкви, що захована в таємній змові торгашів Вірою наших предків, насторожила єпископів, духовенство і вірних.

Дзвін тривоги розгойдався і гомін небезпеки рознісся по всіх штатах США. Об'єднуються вірні у Братства. Священики творять Комітети захисту Церкви проти змовників. Єрархи всіх православних юрисдикцій в США збираються прийти на Собор УПЦеркви і об'єднатися в ОДНУ-ЄДИНУ Українську Автокефальну Православну Церкву.



Воля Божа помагає небезпеку нечистих змовників від нашої Церкви відхилити і скріпити Її об'єднанням УСІХ в ОДНІЙ Святій Церкві.

Провидіння Боже керує духовенством і вірними нашої Церкви. Дух святий надхнув добром і любов'ю єрархів наших: до Собору готуються УСІ ВЛАДИКИ — Богдан, Паладій, Григорій, Геннадій. Народжується початок кінця нашому смуткові. Наближається день лікування ран Українського Православ'я. Хай благословенний буде той Великий День: День утіхи, День радості, День любови, День Поеднання УСІХ ВЛАДИК, Духовенства і вірних у ОДНІЙ **Українській Автокефальній Православній Церкві!**

Собор УПЦеркви буде бальзамом, що зцілить рани св. Православної Церкви. Після Собору почнеться нове життя усіх православних українців у Одній-Єдиній УАПЦ.

Готуймося до Собору. Прийдімо на Собор з чистим серцем і без страху з любов'ю християнською і єдиним бажанням: очистити Церкву нашу від лукавих слуг і загоїти рани Її.

Цьогорічний Собор нашої Церкви буде під гаслом: відродження УАПЦ!.. Він очистить і об'єднає нашу Святу Церкву.

До Собору перед православними українцями будуть змагатися дві думки: або об'єднання всіх українських православних юрисдикцій в ОДНУ Українську Автокефальну Православну Церкву — без арх. Мстислава; або п'ять розділених і посварених українських православ'їв в США — з архієпископом Мстиславом?..

Бог дасть і Собор одноголосно схвалить постанову **ОБ'ЄДНАННЯ в ОДНІЙ УАПЦЕРКВІ**, на славу Божу, і на радість усім православним українцям у вільному світі і на Батьківщині!

Після об'єднання всіх українських православних юрисдикцій в США в одну Українську Автокефальну Православну Церкву, прийде черга на довершення **ЄДНОСТІ** українських православних Церков у всіх країнах вільного світу — на пострах і смуток усім ворогам українського народу!

Усім шановним авторам, меценатам і передплатникам, що спричинилися до випуску цього числа збірника «За Віру Православну Українську», сердечно дякуємо.

Просимо шановних авторів присилати матеріали до наступного числа.

За фінансову підтримку і передплату (1 дол. за прим.) на друге число збірника — будемо вдячні.

Поширюймо коло співробітників, меценатів, читачів і передплатників «За Віру Православну Українську»!

В и д а в н и ц т в о

Друковано 1000 примірників.  
Накладом видавництва «Наша Батьківщина».  
Друкарня «Наша Батьківщина».

Відповідальний редактор С. Кравець

**ПЕРЕДПЛАТИТЬ**  
**НЕЗАЛЕЖНИЙ**  
**ЧАСОПИС**  
**ДЕМОКРАТИЧНОЇ**  
**ДУМКИ**

**«Наша Батьківщина»**

**РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА \$ 5.00**

**Адреса:**

**NASHA BATKIWSCHYNA**  
**133 E. 4th Street**  
**New York, N. Y. 10003**

